

Handwritten signature and date:
 24. III. 28.

SISUSTIK: A. Traksmann. Õppemeetodid, õppe- ja töövahendid sõjalisel õppusel. — H. Grabby. Vastupanu-positiooni mõiste selgituseks. — P. Bassen-Spiller. Soome Uudenmaa dragoni rügemendi 10 aastapäev. — E. M. Marssal Armando Diaz, Veneto hertsog. — A. T. Huvitavaid mõtteid riigikaitse alalt Shveitsi uues välieeskirjas. — Rivimees. Mida ootab väeosa sidekursustelt. — I. Mälestussambad kapten A. Irvele. — A. T. la. Vabariigi 10. aastapäeva pidustused Pärnus. — A. R. Kangelaste keskel. Pidas paika. — Vabadussõja ajal kaitseväes väeliinil teeninud keskkooli ja kõrgema haridusega noormeeste ettevalmistamine reservohvitserideks. — Seletuskiri „katsete kava kahekuulise soodustuse saamiseks“ juure. — Katsete kava. — mi. Vabaduspäeva pühitsemine Viljandi garnisonis. — J. L. Auto-transport. — M. K. Eesti iseseisvuse 10. aastapäev I diviisi õppekompaniis. — Päevad Noores-Eestis. — Sõjaväelisi teateid. — Vabariigi 10. aastapäeva pühitsemine Haapsalus. — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Sport kaiseväs.

Õppemeetodid, õppe- ja töövahendid sõjalisel õppusel.

A. Traksmann.

A. Õppemeetoditest üldse.

Sõjaline õppus on teadmiste ja oskuste edasiandmine ohvitserilt (allohvitserilt) — õpetajalt õpilasele — sõdurile (allohvitserile, ohvitserile). Viis, kuidas seda edasiandmist toimetatakse, nimetatakse õppemeetodiks või õppeviisiks.

Sõjalise väljaõppe edu oleneb eeskätt ohvitseri-õpetaja isikust, tema individuaalsetest omadustest, teadmistest ja kogemustest, tahtmisest ja oskusest töötada omal alal.

Kuid suure tähtsuse õpetamise edukuse mõttes omavad ka õppemeetodid, mis võivad kas hõlbustada või raskendada õpetaja tööd.

Iga ohvitser-õpetaja peab olema teadlik mitmesuguste õppemeetodite hüvedes ja pahedes. Asudes ükskõik missuguse aine või ala õpetamisele, ta peab oskama valida oma ülesande täitmiseks kõige õigema ja otstarbekohasema õppemeetodi.

Õppemeetod on õige ja otstarbekohane, kui tema abil on võimalik saavutada maksimum kasulikku tagajärge miinimum jõukuluga. See sünnib siis, kui õppemeetod vastab ülesseatud õppe-eesmärgile, õpilaste arenemistasapinnale ja õpetaja isiklikkudele omadustele.

Neist nõuetest selgub, et õppemeetod ei või olla shablooniline, vaid peab kujunema painduvaks nähtuseks, mida igal

õpetajal on õigus kohandada neile tingimustele, milles ta töötab.

Tegelikult õppetöö praktikas on välja kujunenud mõned üldtunnustatud õppemeetodid, mis teatud ühiste tunnustuste järele võib liigitada järgmiselt:

- pakkuv — passiivsed õppemeetodid;
- arendav — aktiivsed õppemeetodid;
- töömeetodid.

B. Pakkuv — passiivsed õppemeetodid.

a) Pakkuv — passiivsetest õppemeetoditest üldse.

Pakkuv — passiivsete õppemeetodite peamiseks tunnuseks on see, et siin õpetaja pakub, õpilane — võtab vastu oma kuulmis- või nägemismelega, järeldes ise sealjuures enam-vähem passiivseks. Seega pakkuv-passiivsed õppeviisid ei kutsu õpilast isetegevusele, vaid ainult pakutava vastuvõtmisele.

Pakkuv-passiivsete õppemeetodite hulka kuuluvad:

- loeng ehk jutustus (akroamaatiline õppemeetod);
- ettelugemine ehk deklamatsioon: üksik-, kaksik-, kolmik-kõne (monoloog, dialoog, trialoog), jne.;
- näitlik (deiktiline) õppemeetod.

b) Loeng ehk jutustus.

Loeng ehk jutustus on õpetaja sõnaline ettekanne õpilastele, kus ta vabaskõnes selgitab neid või teisi mõisteid, või

kirjeldab asju, nähtusi ja sündmusi ruumis ja ajas.

Õpilased kuulavad tähelepanelikult seda, mida jutustab õpetaja ning loovad tema jutustuse järele ettekujutuse selle kohta, mida käsitletakse.

Sel viisil õpetaja teadmised ja tähelepanekud antakse edasi õpilastele.

Õpilaste õpetamise seisukohalt loeng ehk jutustus annab tagajärgi ainult siis, kui ta suudab tungida õpilaste teadvusse ja tundeilma ning seal luua täpse, selge, elava ja tõetruu ettekujutuse selle kohta, millest jutustatakse. Ei suuda loeng ehk jutustus seda mitte, siis ta muutub kahjulikuks ja õppemeetodina kõlbmatuks.

Eeltoodust selgub, et loeng õppemeetodina peab rahuldama kindlaid didaktilisi nõudeid, milledest tähtsamad on järgmised:

— olema kooskõlas käsitletava aine iseloomuga;

— vastama õpilaste arenemise tasapinnale.

Mitte igat ainet ei saa õpetada loengu abil. **Loenguga ehk jutustamisega võime anda edasi ainult neid või teisi teadmisi, kuna praktilisi oskusi ainult tema abil õpetada on täiesti võimatu.** Sõduri väljaõppe alalt loenguks kõlbaksid seega, näiteks, kodumaa ajalugu, kodumaa tundmine, riigikaitse vajaduse ja distsipliini üldiste mõistete selgitamine ja veel mõned vähemad küsimused. Kuid ka neil aladel loengut õppemeetodina ei saa käsitada puhtal kujul, vaid enamasti läbirääkimisena.

Koguni ei kõlba loenguks niisugused praktilised alad, nagu: laskeasjandus, rivi-line väljaõpe ja taktikaline ettevalmistus. Nende alade õpetamisel loengut või jutustust võib kasutada ainult abimeetodina, teatud mõistete selgitamiseks.

Kuid mida vähem neil aladel jutustust, seda parem.

Õpilaste arenemistasapinna all tuleb mõista nende keskmist hariduslist tasapinda, ettevalmistust oma erialal ning sõjalist haridust ja kogemusi.

Üldiselt tuleb silmas pidada, et loeng ehk jutustus õppemeetodina on vähe kõlblik vaimliselt nõrgalt väljaarenenud õpilaste õpetamiseks. Kui tema kasutamine siin siiski on tarvilik, siis õpetaja peab kohastama õpilaste arenemistasapinnale nii loengu aine kui selle aine ettekandmise või jutustamise viisi.

See on võimalik täiel määral ainult siis, kui õpetaja enne loengut isiklikult on õpinud tundma neid, keda tal tuleb õpetada.

Olles otsustanud pidada loengut, näiteks, sõjaväe distsipliini kohta noortele, kelledest suurem osa on lõpetanud ainult algkooli 3—4 klassi, ei või loengu aineks valida igat küsimust sellelt alalt; näiteks, hakata selgitama sõna „distsipliin“ tähendust. Peame piirduma nende küsimustega, milledest intellektuaalselt nõrgalt väljaarenenud noored võiksid siiski aru saada: näiteks, milles seisab distsipliin eraelus, pärast seda distsipliin sõjaväes.

Ette kantav aine tuleb teha õpilastele suupäraseks ja huvitavaks. Õpilane tunneb huvi selle vastu, millest ta hõlpsasti aru saab ning mis teda automaatselt kisub kaasa, ilma et ta pruugiks tahteliselt pingutada oma tähelepanu.

Selle nõude seisukohalt loeng ehk jutustus vaimliselt hästi väljaarenenud õpilastele kujuneb sootu teistsuguseks kui algkooli lõpetanuile.

Esimestele võib pakkuda täpseid definitsioone, kindlaid ajaloo daatumeid ning mõisteid. Viimaste suhtes tuleb leppida üldiste, lihtsate selgitustega, mis illustreeritud võimalikult rohkesti näidetega.

Loengu hõlpsale arusaamisele aitab palju kaasa selle ettekandmine kindla kava järele. Ettekantav aine tuleb niiviisi süstematiseerida ja liigitada, et kord omandatud ettekujutused aitaksid kaasa järgnevate selgitamisele.

Loengu pidev vältus peab olema mõõdetud sarnaselt, et ta õpilasi ära ei väsitaks. Loengu vältus oleneb suuremal määral õpilaste arenemise tasapinnast, kuid ka aine iseloomust ja selle ettekandmise viisist. Mõistete vastuvõtmine kuulmismeele abil ning nende ümbertöötamine ettekujutusteks on raske vaimline töö. Vaimliselt nõrgalt väljaarenenud õpilane selle tööga ei ole harjunud, mis pärast ta väsib kiiresti. Väsimuse tagajärjel kaob vastuvõtlikkus — tähelepanu. Õpilane muutub vaimliselt „kurdiks“ ning terve loeng kaotab oma väärtuse.

Üks aine väsitab õpilase rohkem kui teine. Näiteks huvitavad kerged jutustused ajaloo ja lahingutest, vägitegudest, kodumaal tuntud kohtadest, jne., mis õpilasi automaatselt kaasa kisuvad, on palju vähem väsitavad, kui näiteks distsipliini mõistete või sõjaväe tähtsuse ja ülesannete selgitamine.

**Läti Vabariigi 1. presidendi ja
Läti Kaitseväe Kõrgema juhi
J. TSHAKSTE
surma 1. aastapäeva puhul 14. III. 1928.**

J. Tshakste.

Eesti tunneb ja mälestab J. Tshakset, kui tulisemaid Eesti-Läti liidu pooldajaid ja edukat teostajat ning meie liitlase suurimat riigimeest.

Õpetaja tähtsamaks kohuseks on oma ettekandmise viisiga aine nii vähe väsitavaks teha kui iganes võimalik, mis saavutatakse § 33 nõuete täitmisega.

Õpetaja isiklik esinemise oskus loengu ehk jutustuse ettekandmisel on väga suure tähtsusega. Seda oskust tuleb arendada ohvitserides, sellele pöörates tähelepanu kõigil ohvitseride õppustel. Esinemisviis

oleneb ettekandja isiklikkudest omadustest, kuulajaskonnast, loengu eesmärgist ja teemi iseloomust. Kõiki neid tegureid tuleb arvesse võtta loengu ehk jutustuse ettekandmisel. Tähtsamad üldised põhinõuded, mida tuleb silmas pidada, on järgmised:

— esineda julgelt, kindlalt ja asjalikult. Kõnelemisel tarvitada või-

malikult lühidaid lauseid, mis sunnivad väljendama mõtteid lihtsalt, täpselt ja selgelt. Hoiduda tarvitamast poolikuid lauseid, kus lause lõpumõte nagu ära neelatakse;

— esineda rahulikult. Ettekandja hääle intonatsioon olgu loomulik, hoiduda kunstlikult kõrgendatud, ülesärritatud intonatsioonist, mis kuulajaid väsitab. Hääleulatus peab vastama auditooriumi suurusele. Panna rõhku kõikide häälikute ja sõnade selgele, täpsele hääldamisele;

— esineda elavalt, energiliselt ja hoogsalt. Kõneleda veenvalt, ladusasti, voolavalt, loomulikult rõhutades neid mõtteid, mida tahetakse alla kriipsutada. Loengut kannab ettekandja jõud ja energia. Kuulaja on niivõrra vastuvõtlik loengule, kuivõrra ettekandja teda suudab kaasa kiskuda ja veenda oma isikliku mõjuga. Selle järelduseks on vaimline kontakt ettekandja ja kuulajate vahel, mis väljub ettekande tähelepanelikus jälgimises;

— loengu ajal jälgida selle mõju kuulajatele. Väsimuse või tähelepanematusse ilmsikstulekul reageerida sarnaselt, et kaita uuesti kuulajate tähelepanu;

— hoiduda raamatulistest väljendustest, eriti raamatust ettelugemisest, välja arvatud juhtumised, kus tuleb otsekohe midagi tsiteerida või deklameerida.

Vaatamata kõikide eelpool esitatud nõuete täitmisele loengul kui õppemeetodil on tähtsaid puudusi, mis teda puhtal kujul sunnivad kasutama suure ettevaatusega. Tähtsamad puudused on järgmised:

— jätab passiivseks õpilase, andes tööd ainult tema kuulmismeelele. Seega õpilane sunnitakse ainult vastuvõtja seisukorda ning ei saa end väljendada;

— liigitades aine ajas ja ruumis, raskendab väga selge, täpse ja tõetruu üldise ettekujutuse saamist tervikust. Järelduseks on suured eksitused, vead ja arusaamatused loengu puhul, mis moonutavad aine sisu.

Loengu head küljed on järgmised:

— võimaldab õpetajale end vahetult väljendada, mille järelduseks on õpetaja vahetu isiklik mõju õpilastele, eriti siis, kui on peetud silmas eeltoodud nõudeid õpetaja esinemise kohta.

— võimaldab võrdlemisi vähese ajakuluga õpilastele üle anda palju teadmisi.

Erilise liigi loenguid moodustavad nõndanimetatud p r o p a g a n d a - ehk k i h u t u s k õ n e d. Kihutuskõnede eesmärgiks

on mitte niivõrra mõistete, nähtuste ja sündmuste selgitamine, kui kuulajate massi otsekohe mõjutamine ja üleskihutamine nende eesmärkide saavutamiseks, milleks kõne peetakse.

Seepärast kihutuskõne peab:

— näitama kujukalt ja ahvatlevalt eesmärki, mida tahetakse saavutada. Eesmärk näidatakse lühikeste, kuid tabavate loosungitega, mis kujutatakse võimalikult eredais värvides;

— veenma kuulajaid selle eesmärgi saavutamise tarvilikkuses ja võimalikkuses. Selleks kindlate ja mõjuvate väidetega, mida sagedasti korrata, lasta välja paista saavutatava eesmärgi hüvesid ning sama mõjuvalt näidata, et ülesseatud eesmärk on saavutatav hea tahtmise juures;

— virgutama kuulajate tundeid ja tahet ülesseatud eesmärgi tegelikule saavutamisele.

Kihutuskõne peab tingimata võitma kuulajate massi usalduse. Selleks peab kõneleja tundma kuulajate üldist meeletu, nende soove ja tõekspidamisi, kusjuures tal peab olema selge ettekujutus selle kohta, kas need vastavad kõneleja poolt ülesseatavaile eesmärkidele või mitte. Kõneleja ülesanne kuulajaid mõjutada muutub eriti raskeks siis, kui tema poolt esitatakse loosungid ja väited ei vasta kuulajate üldisele meeletule. Osav, veendunud kõneleja võib siiski ümber töötada kuulajate üldise meeletu ja tõekspidamised oma eesmärkide kasuks.

Kihutuskõnede pidamisel omab erilise tähtsuse kõneleja isiklik esinemise oskus.

d) **Ette lugemine ehk deklamatsioon:** üksik-, kaksik-, kolmik- jne. kõne.

Ette lugemine ehk deklamatsioon erineb loengust ehk jutustusest sellega, et õpetaja siin kannab ette aine õpilastele raamatust lugedes, või täpselt raamatust päheõpitud sõnadega peast deklameerides.

Õpilased kuulavad tähelepanelikult seda, mida loeb ehk deklameerib õpetaja, lüües tema ettekande järele ettekujutuse sellekohta, mida käsitletakse.

Ette lugemine ehk deklamatsioon oma iseloomult seisab väga lähedal loengule, sest õpilaste suhtumine õpetajale ja ümberpöörduvus on samasugune kui loengul.

Seepärast ettelugemise ehk deklamatsiooni kasutamisel õppemeetodina üldiselt tulevad üles seada nii aine käsitlemise kui

õpetaja esinemise kohta samasugused didaktikalised nõuded mis loengute kohta.

Erinõuded ettelugemise ehk deklamatsiooni kasutamisel on tingitud sellest, et siin õpetaja ja õpilase vahele ilmub kolmas tegur — r a a m a t, kas otsekohe või täpse teksti näol, mida õpetaja on pähe õppinud.

Ettelugemisel ehk deklameerimisel õpetaja muutub kolmanda isiku mõtete edasiandjaks, mis tema ülesande teeb eriti raskeks.

Tähtsamad erinõuded on järgmised:

— õpetaja peab enne ettelugemist ehk deklameerimist täpselt tutvuma raamatuteksti sisuga, et ta võiks selle edasi anda tõetruult. Teksti päheõppimisel tuleb seda teha samuti täpselt ja süvendatult, et hoiduda vigadest ja arusaamatustest;

— ettelugemine ehk deklameerimine peab sündima võimalikult loomulikult, loogilise rõhuga ja tarvilikude pausidega seal, kus seda nõuab aine sisu. Õpetaja hääle intonatsioon peab muutuma vastavalt neile tunnetele ja läbielamustele, mida tahetakse väljendada. Rõõm, kurbus, viha, naer, õrnus, kahtlus, armastus jne. — peavad leidma otsekohe vastava häälelise väljenduse. Otsekohe-seid kõnesid, mis asuvad jutumärkides, tuleb väljendada samuti, nagu seda teeksid töös kirjeldatud isikud. Et seda paremini võimaldada, võib eriti dramaatiliste tükide deklameerimist toimetada mitme isiku poolt vastavalt tükis esinevate tegelaste arvule (dialoog, trialoog jne.). Sealjuures tuleb püüda deklamaatoreid valida sarnaselt, et nende iseloomu jooned, hääldamise ja esinemise viis vastaksid enam-vähem tükis kujutatud tüüpidele;

— deklamatsioon on eriti mõjuv siis, kui ta on seotud vastava miimikaga ja liigutustega.

Ettelugemist ehk deklamatsiooni õppemeetodina kasutatakse eriti selleks, et:

— täpselt tsiteerida neid tabavaid loosungeid, põhimõtteid, definitsioone jne., mida tahetakse edasi anda õpilastele tekstuaalselt;

— õpilastele ette kanda eriti häid ilukirjanduslikke tooteid, nagu: luuletused, dramaatilised tükid, lahingukirjeldused, vägitegude kirjeldused jne.

Nimetatud kirjandus on parim abinõu õpilaste tundeilma mõjutamiseks, mispärast deklamatsiooni tuleb kasutada eriti kultuur-selgitustöö ja meelelahutuse tundidel.

e) Näitlik (deiktiline) õppemeetod.

Näitlikust õppemeetodist üldse.

Näitlik õppemeetod seisab selles, et õpilastele võimaldatakse tutvumeda õpetatavate asjadega, nähtustega ja tegevustega vahetult nende viie välismeele abil (nägemine, kuulmine, kompamine, haistmine ja maitsmine).

Meelte abil vastuvõetud muljed nimetatakse t a j u m u s t e k s.

Mida mitmekesisem on näitlikkus, s. o., mida suurema arvu meelte abil tajume õpetatavaid asju, nähtusi ja tegevusi, seda tugevamad on muljed neist ning seda püsivamad on teadmised, mida sel viisil omandatakse.

Seepärast õpetamisel näitlikkus tuleb saavutada võimalikult mitmekesisite organite abil.

Kõige rohkem muljeid välisilmast võtame vastu nägemismeele abil. Nägemisega tajume: asjade suurust, vorme, vastastikust asetust ruumis, värve, materjale; mitmesuguseid nähtusi, liigutusi ja tegevusi.

Nägemismeele abil saadud muljed on kõige täpsemad, selgemad ja tõetruumad.

Seega näitliku õppemeetodi aluseks on nägemistajumused, millest see meetod on saanud ka oma nimetuse.

Kuid näitliku õppemeetodi kasutamisel ei või kunagi unustada esile toomast ka neid muljeid, mis saavutatakse kuulmis-, kompamis-, haistmis- ja maitsmismeelte abil, muutes sellega näitlikkuse täiuslikuks.

Erilise liigi muljeid moodustavad n. n. m o t o o r s e d t a j u m u s e d, mida saavutame, mõjudes lihaste kaudu tajutava asja peale. Sel viisil tajume, näiteks, raskest, jõudu, vastupanu, jne.

Iga elav olevus, ka inimene, asudes uue, temale tundmata asja, nähtuse või tegevuse tundmaõppimisele, püüab seda kõige pealt tajuda oma meelte abil: vaadelda või teraselt kuulata, kombata, tarbekorral maitsa (sool), nuusutada (gaas) ja kaaluda käel. **Seega näitlik õppemeetod on psühholoogiliselt kõige õigem viis teadmiste õpetamiseks õpilastele, ka sõjaasjanduses.**

Näitliku õppemeetodi head küljed on järgmised:

— võimaldab õpilastele saavutada vahetuid muljeid välisilmast, mispärast need tajumused on täpsed, selged ja tõetruud. Samal põhjusel uued teadmised saavuta-

takse miinimum jõukuluga õpilase ja õpetaja poolt;

— võimaldab saada mitmekesiseid tajuusi mitmesuguste organite kaudu, mis pärast saavutatud muljed on tugevad, elavad ja huvitavad. Kord saavutatud, nad ei unune niipea;

— võimaldab saada korruga üldpildi asjast, nähtusest või tegevusest, mida hiljem võib jaotada üksikuteks osadeks nende täpsemaks tundmaõppimiseks;

võimaldab kasvatajale ja õpetajale end vahetult väljendada õpilaste ees: neile eeskujuks olles oma vaimliste voo- rustega, kehaliste võimete ja sõjaliste oskustega, mis õpilasi kaasa kisub järele- tegemisele.

Näitliku õppemeetodi halvad küljed on järgmised:

— puhtal kujul on harva kasutatav, vaid vajab suuremal või vähemal määral jutustuse kaasabi, eriti niisuguste ainete õpetamisel, nagu: ajalugu, distsipliin, riigikaitse küsimused;

— jätab õpilased õpetamisel enam- vähem passiivseteks, surudes neid „vaatlejate“ osasse. Kuid näitlik õppeviis võimaldab õpilastele end väljendada hoopis rohkem kui, näiteks, loengud. Siiski *näitlik õppeviis ei kõlba oskuste õpetamiseks*, vaid vajab siin töömeetodi abi.

Hoolimata puudustest näitlikku õppe- meetodit tuleb lugeda parimaks õppeviisiks, et õpilasi tutvustada uute asjadega, nähtustega ja tegevustega.

Sõjalise kasvatus ja väljaõppe alal näitlik õppeviis on põhimeetodiks, mida tuleb võtta aluseks õppetööde korraldamisel neil aladel. Selle õppemeetodi puudused kõrvaldatakse teiste õppeviiside kasutamiseega.

Näitlikud õppevahendid.

Eeltoodust selgub, et näitlik õppemeetod võimaldab näidata mitmesuguseid asju ning demonstreerida nähtusi ja tegevusi. Asjad, mida näidatakse, või mille abil demonstreeritakse neid või teisi nähtusi ja tegevusi, nimetatakse **näitlikkudeks õppevahenditeks.**

Näitliku õppemeetodi aluseks on seega näitlik õppevahend, milleta see õppeviis üldse ei ole mõeldav. Seepärast **kõikide ohvitseride-kasvatajate ja õpetajate ülesandeks on hoolt kanda näitlikkude õppevahendite soetamise ning olemasolevate vahendite korrashoiu ja otstarbekohase kasutamise eest.**

Kaitseväes tarvisminevate näitlikkude õppevahendite algtüübid määratakse kindlaks Kindralstaabis — tegelikkude katsete ja vaatluste põhjal väeosades. Alg tüübid või nende mudelid, joonistused, fotopildid, jne. saadetakse väeosadele tutvunemiseks. Oma eelarve piirides Kindralstaap varustab väeosasid näitlikkude õppevahenditega, pidades silmas tegelikke tarvidusi.

Näitlikud õppevahendid, milledega Kindralstaap väeosasid varustada ei suuda, soetatakse väeosade omal algatusel. **Uute näitlikkude õppevahendite algmudelite leidmisel ning olemasolevate täiendamisel ja kasutamisel kõik kasvatajad ja õpetajad kaitseväes, eesotsas väeosaju- latega, peavad näitama üles huvi, leidlikkust, head tahtmist ja isiklikku algatust.**

Sellega seotud majanduslikkude kulude katmise suhtes tuleb pida silmas „Sisemäärustiku“ § 261. nõudeid.

Kaitseväe kasvatus ja väljaõppe alal kasutatavate näitlikkude õppevahendite tähtsamad liigid on järgmised:

a) füüsilised asjad:

— kõik loomulikud asjad, mida võib tajuda välismeelte abil, nagu: *klas- sitahvel, tehnilised võitlusvahen- did, liivakast, kindlustused, asjade muuseumid jne.;*

b) asjade ja tegevuste kujut- lused ning aparaadid nende demonstreerimiseks:

— mitmesuguste asjade ja maastiku vähendatud mudelid;

— topograafilised pildid, diapositiivid;

— joonistused: maalid, diagrammid, graafikud, perspektiiv visandid; kartogramm;id;

— topograafilised ja geograafilised kaardid ja plaanid, suuremõõdu- lised skeemid, krokiid, marshruut ülesvõtted;

— õppe- ja meelelahutusfilmid;

Eelnimetatud kujutluste demonstreeri- miseks tarvitatakse tarbekorral mitmesu- guseid aparaate, nagu: epidiaskoop, glo- boskoop, valguspiltide aparaat, kinoapa- raat ja mõned teised.

Parimaks „aparaadiks“ kõigi tähtsa- mate vaimliste ja kehaliste võimete ning sõjaliste oskuste demonstreerimiseks on ohvitseri-kasvataja ja õpetaja isik.

d) Kirjandus:

— ametlikud õppe- ja käsiraamatud; väljavalitud ilukirjanduslikud pa-

lad, väljavõtted ajakirjandusest, proklamatsioonid;

- elust ettetoodud näited, mis illustreerivad üldisi mõisteid;
- plakatid ja tabelid.

e) Hää l ja hää l e t e k i t a m i s e a p a r a a d i d :

- looduses ettetulevad ja kunstlikult tekitatavad hääled;
- laul ja muusika.

Kunstlike hääle tekitamiseks ja edasiandmiseks tarvitatakse mitmesuguseid aparate: vile, sireen, muusikariistad, grammofon, raadio, jne.

Näitlik õppevahend olgu niiviisi valmistatud, et ta annaks õpilasele täpse, selge ja tõetruu ettekujutuse selle kohta, mida ta kujutab. Aparaadid nende või teiste tegevuste demonstreerimiseks peavad vastama samale nõudele. Selle nõude seisukohalt paremateks õppevahenditeks tuleb lugeda loomulikke asju ja otsekohe õpetaja enese poolt näidatud tegevusi. Sellele järgnevad mudelid, film, pildid, kaardid, joonistused, jne.

Näitlike õppevahendite kasutamisel neid võib kas tuua õppekohta, või, kui see ei ole võimalik, siis õpilased viia sinna, kus need vahendid asuvad. Viimasel juhtumisel pannakse toime ekskursioon. Ekskursioonide korraldamine eriti juhtide väljaõpetamisel omab suure tähtsuse.

Näitlike õppevahendite kasutamise viisid on väga mitmekesised. Nad olenevad eeskätt õppetöö iseloomust ning tingimustest, milles seda tuleb teha.

Üldiste nõuetena sealjuures tuleb pida silmas järgmist:

- näitlikud õppevahendid tulevad üles seada või õpilased nende juure asetada niiviisi, et viimastele oleks võimaldatud õppevahendi segamatu, rahulik tajumine kõigi nende meelte abil, mis peavad osa võtma tema tundmaõppimisest;
- õppevahendi tajumiseks õpilastele võimaldada maksimum iseseisvust ning tarvilikul määral aega. Õpetajal ei pruugi näidata seda, mida õpilased võivad vaadelda iseseisvalt;
- keerulisemaid õppevahendeid tuleb õppida tunda kindla kava järel.

Harilikult näitliku õppevahendi kasutamine sünnib järgmises järjekorras:

- õpetaja näitab käsitletava õppevahendi tervikuna, kusjuures

selgitab tema tähtsust ja otstarvet, milleks teda tunda õppida;

- õppevahend jaotatakse või liigitatakse osadeks, millele järgneb kindla kava järel iga osa üksikasjalik tundmaõppimine. Tundmaõppimine sünnib sel teel, et õpilased vaatlevad, katsuvad ja proovivad õppevahendit igast küljest, selle järel õpetaja küsib õpilastelt, mida nad on tähel pannud ning tarbekorral näitab ise või annab täiendavaid selletusi;

- tundmaõpitud osadest moodustatakse uuesti tervik ning õpitakse tundma osade koostööd või tähtsust terviku koosseisus.

Vastavalt õppetöö eesmärgile ja iseloomule õppevahendi kasutamist võib toimetada ka igasuguses muus järjekorras, pidades silmas § 57. nõudeid.

Ohvitserikasvataja ja õpetaja isik tähtsamana näitlikkuse eeskujuna.

Ainult osa mõisteid ja tegevusi kaitseväge kasvatuse ja väljaõppe alal võib näitlikult selgitada erilistel näitlikudel õppevahenditel. **Suurema ja sealjuures tähtsama osa mõisteid ja tegevusi, nagu: vaimlised ja suurelt jaolt kehalsed võimed ning sõjalised oskused, kasvataja ja õpetaja ei saa muidu näitlikult selgitada kui ainult iseenda isikliku eeskuju kaabil.**

On tarvilik, näiteks, käsualune kasvatada distsiplineerituks, kohusetruuks kaitseväelaseks. Tööd tuleb alata noore kodanikuga, kel puudub vähemgi ettekujutus selle kohta, missugune peab olema distsiplineeritud, kohusetruu kaitseväelane. **Kuid ilma täpse, selge tõetruu ettekujutuse selle kohta, mida need mõisted tegelikus elus tähendavad, noor ei saa iialgi distsiplineeritud, kohusetruuks kaitseväelaseks.**

Ohvitser võib küll neid mõisteid temale selgitada loengute, jutustuste ja läbirääkimiste abil. Ta võib, näiteks, üksikasjaliselt kirjeldada neid omadusi, mis peavad olema eelnimetatud kaitseväelasel ja tegevusi, mida ta peab täitma teenistuses ja lahingus: kõik see aitab kaasa küsimuse selgitamisele. **Kuid samuti nagu ei suudeta relva kätte õpetada palja kirjeldamisega, nii ei saa ka vaimlisi omadusi ega moraalseid voorusi selgitada ja**

sisendada käsualustesse paljate kõnelustega.

Jääb järele ainus mõjuv abinõu — ohvitseri-kasvataja isiklik eeskuju.

Nagu relva õppimisel sõdur vaatab, katsub ja proovib teda kuni viimaks see talle selge on, samuti ka intellektuaalsete võimete ja moraalsete vooruste tundmaõppimisel käsualune vajab elavat kuju, mille peal ta neid mõisteid võiks vaadelda, katsuda ja proovida kuni ta saab neist selge ettekujutuse ning tal tekib usaldus nende vastu.

Usalduse järelalusena, peale näitliku selguse, **ohvitseri-kasvataja isiklik eeskuju mõjub moraalselt niivõrra tugevasti, et ta kisub käsualuseid kaasa järeletegemisele.**

Kehaliste võimete ja sõjaliste oskuste õpetamisel ohvitser-õpetaja peab algama oma tööd jällegi isikliku eeskujuga. Siin ta isiklikult demonstreerib seda võtet või tegevust, mida tahtakse kätte õpetada. Õpetamine on edukas ainult siis, kui ohvitser suudab tegevust niivõrra hästi demonstreerida, et see sõdurile annab täpse, selge ja tõetruu ettekujutuse tegevusest. Mida täpsem, selgem, puhtam ja täiuslikum oli demonstratsioon, seda tõetruuma ja piltlikuma ettekujutuse saavad õpilased ning seda suurema innuga nad püüavad järele aimata ohvitseri eeskujule.

Kehalise tegevuse demonstratsiooni toimetatakse harilikult järgmises korras:

- ohvitser-õpetaja, olles õpilased paigutanud nii, et nad kõik võivad teda vaadelda, näitab isiklikult tegevuse tervikuna. Näitamise võib tarbekorral korraldada, kuid ei ole lubatud näidatavat tegevust aeglustada või kuidagi teisiti moonutada. Esimene mulje on kõige tähtsam, mis pärast tegevus peab sündima täpselt eeskirjade järele.

Õpilased vaatlevad näidatavat tegevust ning püüavad seda täpselt meeles pidada sarnasena, nagu nad teda nägivad.

Käsi käes tegevuse näitamise — kas enne või pärast näitamist, kuid mitte selle ajal — õpetaja selgitab lühidalt tegevuse tähtsuse ja otstarbe ning milleks teda on tarvis tundma õppida;

- tegevus jaotatakse üksikuteks osadeks — võteteks ning iga võte näidatakse ja selgitatakse üksikult. Õpilased harjutavad end nende võtete tegemises. Õpetaja jälgib, kontrollib ning näitab ja selgitab tarbekorral täiendavalt;
- üksikud võtted koostatakse tegevuseks. Tegevus näidatakse ja harjutatakse kätte täpselt, reeglipäraselt, tervikuna, kuid võtete kaupa;
- terve tegevus näidatakse ja harjutatakse kätte täpselt, reeglipäraselt, kuid ilma võtteita.

Tegevuse kätteharrutamine ei kuulu enam näitliku õppemeetodi valda, vaid seda toimetatakse töömeetodi põhimõtetel.

Tegevuse kätteharrutamisel alguses tuleb nõuda täielikku puhtust tegevuse täitmisel ning siis alles kiirust.

Seega ohvitseri isik nii kasvatamisel kui õpetamisel muutub ideaaliks käsualustele. Ohvitseri ülespidamine, tema ülesastumine, vaimlised ja kehalised võimed ja sõjalised oskused — kõik see muutub näitlikuks eeskujuks, mis on tähtsaim tegur käsualuste kasvatamisel ja õpetamisel.

Kui see eeskuju on tõesti ideaalselt täpne, selge ja kindel, siis ei ole kahtlust, et käsualuste kasvatuse ja väljaõppe annab häid ja püsivaid tagajärgi. **Ohvitserid kõigis juhatusastmeis olgu teadlikud oma isiku määratus tähtsuses ja mõjus kaitseväge kasvatuse ja väljaõppe alal.**

Vastupanupositsiooni mõiste selgituseks.

H. Grabby.

Omas artiklis „Julgestuspositsioonist ja vastupanupositsioonist“ („Sõdur“ nr. 1/2) selgitasin vastupanupositsiooni üldmõistet ja tema väljakujunemist vastavalt meie oludele ja nende põhimõtetele, mis kindlaks määratud „J. E. II osas. Tegin

seeda eesmärgil kaasa aidata meie ametliku lahingeeskirja tõlgitsemisele, tuues seal juures ühtlasi selgituseks prantslaste vastupanupositsiooni üldkuju ja need põhilised, millele rajatud tema organiseerimine. Küsimus, kui meie kaitseis-

teemi põhiseadus, on iseendast küllalt tähtis, et teda sisuliselt mitmekülgselt valgustada.

Vastusena minu artiklile on J. Aksel'ilt „Sõdur“ nr. 4/5 ilmunud kirjutus „Meie kaitsepositsioonist“, milles ta lugejaskonnale püüab selgeks teha kuivõrt ebaõigetele andmete ja arusaamisele oli rajatud osa minu väideteid. Kuna aine kahtlemata ka laialisemat lugejaskonda tohiks huvitada, siis kasutan toimetuse lahket vastutulekut küsimuse veelkordseks selgitamiseks.

J. Aksel oma vastuväidetes pole esiteks sugugi arvestanud meie oludega ja teiseks — annud ka prantsuse kaitseüsteemile sarnase tõlgitsemise, mida nad (prantslased) ise vist kuulevad esmakordselt. Jälgimise hõlbustuseks toon üksikud kohad tema kirjutusest muutmatul kujul.

„Vastupanupositsioonile ei või kuidagi vaadata ainult kui jalaväe positsioonile, sest praegusaja organiseeritud võitluspositsioon kujutab mitmesuguste väeliikide, s. o. jalaväe, suurtükiväe, tehnilisväe jne. järjestust, missugused üksikud täiendades ühe võitluspositsiooni moodustavad. Seega lõpeb eelservast algav vastupanupositsioon (minu harvendus, H. G.) mitte toetusjoonega ega ka mitte varude positsioonidega, s. o. jalaväe järgustuse lõpuga, vaid palju sügavamal, kuid mitte „lõpmatuse“, vaid jalaväega koostöötava ja kõige kaugemalt tegutseva väeliigi — suurtükiväe — järgustusega.“

Sarnane arusaamine vastupanupositsioonist on enam kui ekslik. J. Aksel on asunud vastupanupositsiooni piirjoonte kindlaksmääramisele ilma endale selgitamata neid ülesandeid ja nõudeid, mida kaitse lahing oma eesmärgilt esitab vastupanupositsioonile, ilma õige arusaamiseta sellest, mida kujutab endast vastupanupositsioon. Vastasel korral ei oleks ta paigutanud ühe mõiste alla vastupanupositsiooni, organiseeritud võitluspositsiooni ja suurtükiväe järgustuse.

Tegelikult kujutab aga vastupanupositsioon endast sarnase sügavusega kaitseks organiseeritud maariba, kus asuvad need jalaväe üksused (nende tulirelvad) kes oma tulega kaitsevad seda positsiooni, moodustades eeskätt tema eelserval selle tulitõkke, milles peab varisema kokku vastase pealetung. Ta on maariba, mille kaitseks tuleb ettevalmistada kogu see tulesüsteem, mis väljendust leiab tuleplaanis. Vastupanupositsioonist kõneledes tuleb selle all mõista ikka ja alati eeskätt jalaväe asetust ja isegi veel vähem, sest vastupanupositsioonil ei asu mitte kaitsele asunud jalaväe osad, vaid

ainult nende enamik (J. E. II § 436 ja 475). Suuremate üksuste varud asuvad väljaspool seda maariba, mida nimetatakse vastupanupositsiooniks. Milliste üksuste varud asuvad prantslastel väljaspool (taga-pool) vastupanupositsiooni ja missuguste üksuste omad seal peaksivad asuma meie oludes — selgitasin oma eelmises kirjutuses („Sõdur“ nr. 1/2).

Tähendab, vastupanupositsiooni mõiste on veel enam piiratud kui ainult jalaväe asetuse ja J. Aksel'il oleks põhjust olnud veel enam väielda.

Suurtükivägi ei asu kunagi vastupanupositsioonil (välja arvatud üksikute suurtükide või patareide ettenihutamise erijuhtumistel), vaid võtab tema kaitsest osa oma tulega, olles kaetud vastupanupositsiooniga. On kaliibreid, millede minimaalne laskekaugus neid sunnib asuma vähemalt 9—10 km kaugusele vastupanupositsioonist, et suuta osa võtta tulitõkke moodustamisest tema eelserva ette. Pealegi ei ole kaasajal „kõige kaugemalt tegutsevaks väeliigiks“ mitte suurtükivägi, vaid lennukivägi, sest ka tema oma tegevusega võtab osa selle maa-ala kaitsest, kus juhatus on otsustanud murda vastase pealetungi. Sellest ei või meie aga järeldada, et ka lennukiväe asukohad — aerodroomid — asuvad vastupanupositsioonil!

Oma väidete selgitamiseks J. Aksel toob prantsuse kaitsepositsiooni skeemi ühes järgmise järeldusega:

„Skeemist selgub, et prantsuse vastupanupositsiooni sügavus on 5000—11.000 m.“

See on halb nali. Tõendan veel kord, et vastupanupositsiooni sügavus prantslastel kõigub üldiselt 800—1500 m vahel, harukordil rohkem. Sarnase vildaku järelduse tegemist põhjustab arvatavasti see asjaolu, et vastupanupositsioon (position de résistance) on ära segatud nende väeliikide asetusega, mis asuvad teatud kaugusel vastupanupositsioonilt, võttes kaitsest osa oma tulega.

Mina igatahes ka toodud skeemilt ei suuda leida sarnast fantastilist vastupanupositsiooni sügavust. Skeemil ta lõpeb seal, kus teda peavaatluspunktide raioonist lahutab punktjoon. Kõrval on toodud arvud. Nool, millel märgitud 5000—7000 m, ulatub peavaatluspunktide raioonist kuni jooneni „vaenlane“. Kui sellest arvust maha arvame vahe vastupanupositsiooni eelserva ja joone

„vaenlane“ vahel (3000—4000 m) — saame arvu 2000—3000 m, millesse kuulub vastupanupositsioon ühes peavaatluspunktide raiooniga. Tähendab, vastupanupositsiooni enda sügavus on veel vähem sellest arvust.

Vast ei suuda J. Akseli enese toodud skeem küllalt veenvalt selgitada seda liialdatud sügavust, mida tema annab prantsuse vastupanupositsioonile, siis toon siinkohal mõned väljavõtted selle kohta arvudes kõigile kättesaadavatest allikatest.

„Positsiooni moodustavad maastik ja kaitseehitused, kuhu paigutuvad kaitsele asunud väed... Vastavalt maastikule ja olukorrale need kaitseehitused on järgustatud sügavusse 500 kuni 1200 m¹⁾).

„Selleks, et jalaväe pataljon suudaks moodustada võimsad tulitõkked, jättes selle juures endale ka vähese varu, tema kaitsele ei tohi ületada rinnetpidi 1000 m. Mis puutub tema tegevusala sügavusse, siis on see umbes 800 m²⁾).

Sama raamatu (colonel Alléhaut) lhk. 123 ja 124 toodud skeemid tõendavad küllalt selgelt, et vastupanupositsioon prantslastel lõpeb tõkke ehk peatusjoonega (ligne d'arrêt).

Lahingeskirjades ei tooda teadlikult arvusid vastupanupositsiooni sügavusest, et nad ei oleks komistuskivideks täitjatele ega ei kujuneks normideks, millest püütakse kinni pidada igas olukorras. Tema sügavus oleneb maastikust, kaitsele asunud üksuse kaitseleõigu suurusest ja kaitsevahingu eesmärgist.

Sellega lõpetan põhimõttelise küsimuse prantslaste vastupanupositsioonist. Meil ei tarvitse ümberhindama hakata nende tõekspidamisi ja neid kaitsevahingu põhialuseid, mis kindlaks määratud vastavate ametliikkude eeskirjadega Ilmasõja õpiste põhjal.

„Ka J. Aksel'ilt toodud vastuväited minu märkustele meie vastupanupositsiooni organiseerimisest on vastuvõetamatud, sest nendel puudub vajalik alus — õige arusaamine vastupanupositsioonist. Tema kirjutab:

„Varude positsiooni asemel uue terminatsiooni, kas või peatusjoone, tõkkejoone ehk muu tarvitusele võtmine on mõttetu, sest ütetus „taandusime varude positsioonile“ või koguni „taandusime va-

rude positsioonilt“, arvestades ülaltoodud andmetega, ei tähenda veel kaugelki vastupanupositsiooni läbimurdmist“.

Mõttetu on opereerida „ülaltoodud andmetega“ 5000—11.000 m vastupanupositsiooni sügavusest. Tõsi on aga, et kui vastane vallutab vastupanupositsiooni tagaserva, mida soovitasin nimetada tõkkejooneks (ka nimetus peatusjoon on täiesti vastuvõetav) — siis peame ütleva: meie vastupanupositsioon on läbi murtud sealt või sealt. Ei tule ära segada vastupanupositsiooni kogu kaitserindega ega nende väljaspool vastupanupositsiooni paigunenud varude asukohaga, kes oma tegevusega võivad tagasi paisata läbimurdnud vastase või piirata tema edasitungi. Kaitserinne võib jääda püsima ka siis, kui vastane vallutanud osa meie vastupanupositsioonist. Vastase sissemurde kohal, kui teda pole korda läinud tagasi paisata vastulöökidega, kujuneb uus vastupanupositsioon, mille kaitseks korraldame jällegi vastava tulesüsteemi.

Sellepärast soovitasin ka varude positsiooniks lugeda mitte nende sügavusse järgustatud jalaväeüksuste paigunemist, mis asuvad vastupanupositsioonil ja osa võtavad tuletõkete moodustamisest tema eelserva ette ja sisse, vaid see nimetus jätta vastupanupositsioonist tagapool korraldatud kaitseorganisatsioonidele. Nende ülesandeks on piirata vastupanupositsiooni läbimurdnud vastase edasitungi, sulguda tähtsamad suunad seljatagusesse. Vastupanupositsioon moodustaks seega ühise terviku, mille mõistet ei segaks varude positsiooni nimetus, mis asub temast väljaspool.

Edasi järgneb veel rida teisi taktikalisi konarlusi. Nii:

„Mis annab meile vastupanupositsioon, kus pataljonid on järgustatud 600—1000 m sügavusel (normaalset sõjaaegsed pataljonid)? — Kas ei tuleta see meelde Ilmasõja 1914.—16. aastaseid, kui mitte pidevaid, siis katkestatud kaitseorganisatsioonide jooni? Missugust „niivat“ tuld võib loota sarnastelt organisatsioonidelt peale vastase pealetungi ettevalmistava tule? . . .

Arvan, et see ei ole sugugi „paljas teadmine, et oleme toimunud moodsa põhimõtte äärele.“ kui ütleva, et meie jalavägi järgustatud vastupanupositsioonile 2000—3000 m sügavusel suudab palju paremini oma relva kasutada ja ülesandeid täita kui vastase tulele märklauaks olles kitsal 600 m ribal.“

Lugeda jalaväe asetust sügavusse 600—1000 m jooneliseks — tõendab ettekujutuse puudust jalaväe asetusest

¹⁾ Colonel F. Culman. „Tactique générale“. 5-es väljaanne. Lhk. 445.

²⁾ Colonel Alléhaut. „Eléments de tactique générale“. Lhk. 108, 109.

maastikul ja suurtükiväe tule hävitamisvõimest. Et aga J. Aksel sarnaselt sügavusse järgustatud jalaväe asetust võrdleb 1914. a. kaitsepositsiooniga, siis võin soovitada vaid üht: lugeda sõjakirjandust, et selgusele jõuda, milline oli vägede kaitseasetus 1914. a. ja miks Ilmasõja võitnud suurriigid veel anno 1928 loevad küllaldaseks jalaväe asetuse sügavust vastupanupositsioonil 800—1500 m.

Meie J. E. II osa toob vastupanupositsiooni sügavuse kohta järgmise nõude: „Vastupanupositsiooni sügavus tuleb moodustada nii, et positsiooni eelserva ette oleks võimalik luua seevõrra tugev automaatrelvade tulitõke, et see võimaldaks siin murda vastase kallaletungi“ (§ 477). Kuidas J. Aksel kavatseb seda eeskirja nõuet täita pataljoniga, kes asunud kaitsele vastavalt tema soovitudele 3 km kaitselõigus sügavusega 3000 m, seda ta jätab selgitamata. Isiklikult arvan, et sarnase asetuse juures pataljon ei suuda luua pidevat ja tihead tulitõket vstp. eelserva ette. Kogu tema tuli on laiali paisatud liig suurel sügavusel, mis teeb teda vähe mõjuvaks ja kergesti läbipääsetavaks. Pealetungiva jalaväe edu peitub just suuremalt osalt sisseimbumise võimaluses neis kohtis, kus tulitõke kaotanud oma pidevuse, või kus ta juba tuleplaani kokkuseadmisel polnud ette nähtud küllalt pidevana.

Meie jalaväe järgustus sügavusse kaitsele assumisel võib olla küll 3000 m ja veel enam (suuremate üksuste varud), kuid mitte vastupanupositsiooni sügavus.

J. Aksel armastab üldse arvudega kergelt ümber käia. Nii meie kaitsepositsiooni skeemis ta märgib ära joone, milleni oma suurtükiväe tuli ulatub, ja see on 3—4 km kaugusel vastupanupositsiooni eelservast. Kas siis meie kaitsele asudes ei mõtle kasutada suurtükiväe kaugetuld, või pole meil suurtükke, mis lasevad kaugemale?!

Edasi leidub J. Akseli artiklis järgmist:

„Ei või seda unustusse jätta, et prantslastel jõudude, ja vastavalt sellele ka positsioonide pidev järgustus ei lõpe vastupanupositsiooniga, vaid sellele järgneb põikpositsioonidega seotud 2. positsioon, 3. jne. („positions successives“), millega positsioonide võrgule ühes suure sügavusega ka suur vetruvus on antud, mis meie, tahes või tahtmata, oma ainsamas üksikus vastupanupositsioonis saavutama peame. Prantsuse kaitserinne on põhimõttelt rajatud sellele, et vastasele, vaata-

mata tema edule, ükskõik kus kohal, alati organiseeritud positsiooni vastu panna (Minu harvendus, H. G.). Arvestades, et meie olud ei võimalda luua sarnast ideeliselt läbimurdmata rinnet, luua tervet positsioonide süsteemi, peame meie erilist rõhku oma ainsa vastupanupositsioonile panema. . .“

Need tõendused vajavad selgitust. Tõsi, prantslased näevad ette 2. ja 3. positsiooni organiseerimise seljataguses, kuid seda pikemaajalisel paigalpüsimisel positsioonsõja oludes. Kuidas saab aga manööversõja oludes oma kaitserinnet moodustada sarnaselt, et vastasele, vaatamata tema edule, ükskõik kus kohal alati organiseeritud positsioon vastu panna!? Nad ei sünni nõiduse väel. Neid tuleb organiseerida ja see nõuab aega. Ei või ju rahuajal kogu riigi pindala läbi lõigata positsioonidega. Et aga prantslastel jõudude pidev järgustus ei lõpe vastupanupositsiooniga — ei vasta tõele. Lahing peetakse kogu jõududega vastupanupositsioonil Seljataguses asuvatel positsioonidel (2. ja 3. jne.), kui nad organiseeritud, jõude asjatult ei hoita. Nad (armeede ja ülemjuhatuses varud) asuvad sinna ainult siis, kui vastupanupositsiooni läbimurdest on tingitud kaitse üleviimine 2. positsioonile.

Samuti on arusaamata, miks siis meie ei peaks organiseerima peale vastupanupositsiooni veel teisi positsioone seljataguses, kui see vajalik ja võimalik aja ning vastava tööjõu olemasolul? J. Aksel, kui inseneriäelane, peaks teadma, et meil juba Vabadussõjas rindel võitlevate vägede seljataguses olid organiseeritud sarnased positsioonid, muidugi vastavalt selle aja taktikalistele põhimõtetele (näit. Narva rindel). Miks peaksime sellest loobuma tulevikus ja a priori kindlaks määrama: üks positsioon ja mitte enam?!

Et lõpetada vastupanupositsiooni küsimusega, toon veel ühe põhimõttelise küsimuse varude kasutamise kohta. J. Aksel kirjutab:

„Vastupanupositsiooni läbimurde likvideerimine sünnib väljaspool vastupanupositsiooni asuvate jõududega. Need jõud (diviisi varud), toetudes põikpositsioonidele, loovad ajutisi organisatsioonide, ja suludes lõhe, võimaldavad vastupanupositsioonis tegutsevatele jõududele vastukallaletungi organiseerimist.“

1) Kuidas saavad siis need jõud üldse asuda väljaspool vastupanupositsiooni, mille sügavuse J. Aksel ise eespool kindlaks määras kogu jalaväe asetuse lõpuga plus suurtükiväe asetuse? H. G.

Vastupanupositsiooni läbimurde likvideerimine sünnib küll väljaspool vastupanupositsiooni asuvate jõududega, kuid nagu on tõendanud kogemused, peavad nemad just vastukallaletungi organiseerima. Kui vastupanupositsioonil asuvad väeosad oma vastulöökidega pole suutnud tagasi paisata vastast, siis pole otstarbekohane nõuda neilt sama tegevuse

kordamist, sulgudes diviisi varudega ainult lõhe. Nendelt, lahingus olnud osadelt, võime küll nõuda tekkinud lõhe ajutist sulgumist oma tulega kuni diviisi varud suudavad asuda vastukallaletungile. Lahingus on viimane tegevus otstarbekohasem ja edurikkam.

Soome Uudenmaa draguni rügemendi 10. aastapäev.

P. Bassen-Spiller.

26. ja 27. veebruaril s. a. pühitsesid vennasrahva dragunid oma rügemendi 10. aastapäeva.

Sel puhul korraldati suuremad juubeli pidustused, missugustest osa võtma paluti ka Eesti ratsaväe esindajad. Eesti ratsaväe esindajatena sõitsid pidustustele ratsarügemendist kolonel-leitnant P. Bassen-Spiller ja leitnant K. Leinberg ning Tallinna üksikeskadronist major E. Weiss. Tallinnast sõideti välja 24. veebruaril s. a. kell 1130 aurulaev „Astreaga“. Raskete jääolude tõttu merele jõuti Helsingi alles 25. veebruari hommikul, kust samal õhtul raudteel Lappunranda, rügemendi asukohta, edasi sõideti.

Rongi saabumisel kohalikku raudteajaama võeti külalisi vastu orkestri helidega. Siia oli külalistele vastu tulnud rügemendi ülem ühes ohvitseridega.

Külalised paigutati hotell „Patriasse“, missugune, selle peale vaatamata, et ta väikeses linnakeses asub, väga mugavaks osutus.

Pidustused algasid 26. veebruaril kell 1100 rügemendi paraadiga Saima järve jääl. Sellele järgnes hommikueine ohvitseride kasiinos. Kell 1500 oli ratsapidu maneeshis, missugune osutus omavaheliseks ratsavõistluseks. Esimene pidustuste päev lõppes balliga ohvitseride kasiinos.

Teisel pidustuste päeval tutvustati meid Soome ratsaväe võimistega — möögaga raiumises, piigiga torkes, suusasõidus jne. Samal ajal oli korraldatud ka kelgusõit raskekuulipildujate keldudel ratsameeste saatel. Pidupäeva lõpunumbriks korraldati väljasõit regedel, kus ratsani-

kud põlevaid tõrvikuid kandsid ja rakette lasid. Viimasest saadud ülevad muljed ei unune niipea.

Peale pidustuste lõppu oli ohvitseride kasiinos omavaheline koosviibimine, kus külalised ja pererahvas kuni hommikuni sõbralikult juttu vestsid ja lõbutsesid.

28. veebruaril lahkusime meie, eestlased, juba armsaks saanud rügemendist ning sõitsime Helsingi, kus meil kuni 3. märtsini aega oli, sest et Tallinna laeva varem ei sõitnud. Erilist lahkust ja hoolt meie vastu näitas siin üles Soome Kindralstaabi kolonel Relander.

Peale vastavaid visiite oli meil võimalus tutvuneda linnaga ja selle ümbruskonnaga ning kaitseväe asutuste ja osadega.

1. märtsil tohtisime külastada meie saadikut Soomes hra Hellatit, 2. märtsil Poola sv. esindajat kapten Chadacky't ja Tampere ratsaspordi ühingut. Igal pool oli suurepärase vastuvõtt korraldatud.

3. märtsi hommikul lahkusime aurik „Vellamoga“ Helsingist, tuues kaasa parimaid muljeid vennasrahvast, tema maast ja uhkest ratsaväest.

Jõudes oma kodumaale ning meeledes meie osaks saanud vastuvõttu ja lahkust, avaldame oma sügavat tänu Uudenmaa draguni rügemendi ülemale kolonel Vilkama'le ja ohvitserkonnale, kindralstaabi kolonel Relander'ile, hra minister Hellat'ile, kolonel Forsell'ile, major Laukanen'ile, hradele Bjorkmann'ile ja Freydmann'ile ning Poola kaitseväe esindajale kapten Chadackyle ja leitnant Lanevskile.

Marssal Armando Diaz, Veneto hertsog † **Eesti Vabaduse Risti I liigi 1. järgu kavaler.**

Liitlaste llmasõja juhid hakkavad üksteise järele maamulda varisema... 1925. a. kevadel suri I-ne Inglise ekspeditsiooni-vägede juhataja llmasõjas — feldmarssal krahv J. French of Ypres, käesoleva aasta jaanuaris Inglise sõjajõudude ülemjuhataja — feldmarssal krahv D. Haig of Bemersyde ja 29. veebr. s. a. suri gripi tagajärjel 67 a. vanuses Itaalia sõjavägede ülemjuhataja llmasõjas — marssal **Armando Diaz**, Veneto hertsog.

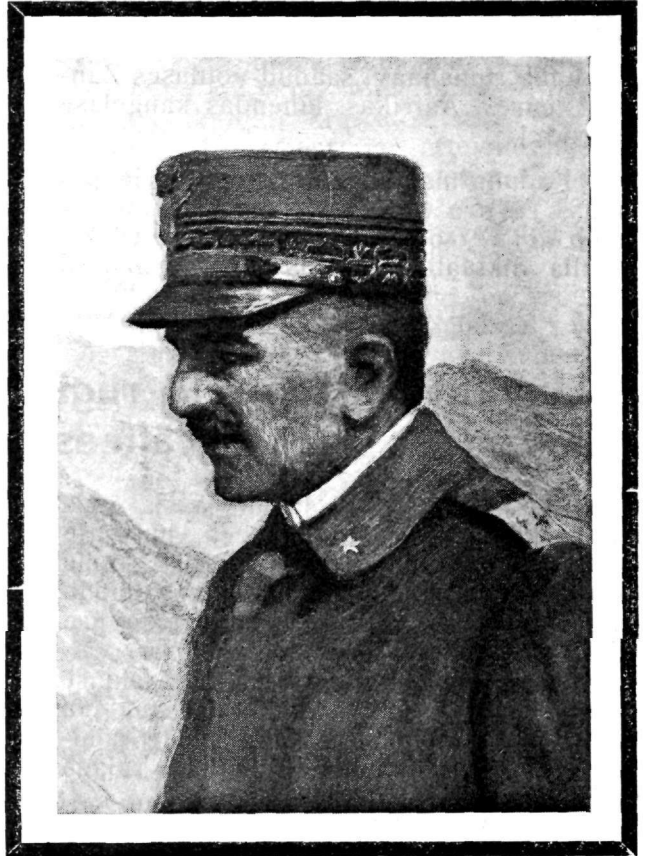
Armando Diaz sündis 5. detsembril 1861. aastal Neapolis, vanas sõjaväelaste perekonnas, kes juba Napoleon I-le häid ohvitseri annud. Lõpetades 1881. a. sõjakooli, läks ta sõjaväkke ja sealt hiljem kindralstaapi, kus 17 aastat teenis. 1913. a. võttis osa Tripoli sõjast, kus haavata sai.

llmasõja lahtipuhkemisel, 1914. a., kutsuti Diaz kindralstaapi tagasi, kus ta ühes kindralite Cadorna ja Porro'ga Itaalia sõjast osavõttu ette valmistas. Ja kui Itaalia 1915. aastal liitlastega ühines ning keskriikidele sõja kuulutas, nimetati kindral Diaz Itaalia kindralstaabi operatiivosakonna ülemaks. Hiljem nimetati ta diviisi-ülemaks ja pärast — 23. armeekorpuse ülemaks, millega Isonzo rinde paremal tiival võitles.

Pärast itaallaste suurt lüüasaamist 1916. aasta oktoobris, kus Itaalia sõjavägi kuni Piave jõeni taandumata pidi, nimetati kindral Diaz Cadorna asemele Itaalia sõjavägede ülemjuhatajaks. Uus ülemjuhataja, kes sõjaväe hingeelu põhjalikult tundis, lõi vankuma löönud sõjaväes uue meeoleolu ja kindlustas püsivalt Piave rinnet, kusjuures talle 5. Inglise ja 6. Prantsuse diviisid suureks toeks olid. Vaatamata austerlaste ja sakslaste vihastele pealetungidele, pidas kindral Diaz siin kindlasti rinnet ja saavutas koguni kaks suurt võitu austerlaste üle Piave ääres 1918. a. juunis. Selle järele asus ta pealetungile, lõi hiilgavalt Austria sõjaväge s. a. oktoobris Veneto juures ja ajas ta kabuhirmus Itaaliast välja. Oli käes kauaoodatud võit — „Vittorio Veneto“ (Võit Veneto juures), nagu seda Itaalia sõjaajalugu nimetab. Ja 4. novembril samal aastal oli

Austria sunnitud Itaalialt sõjariistade vaherahu paluma.

Hiilgavate teenete eest annetas Itaalia kuningas Victor Emanuel 1921. aastal kind-

Marssal ARMANDO DIAZ, Veneto hertsog.

ral Diaz'ile Veneto hertsogi aunime ja ülendas ta marssaliks. Peale selle annetati talle veel hulk Itaalia ja välisriikide aumärke. Ka Eesti Vabariik austas teda Eesti kõrgeima sõjaaumärgi — I liigi 1. järgu Vabaduse Risti annetamisega 1925. aastal.

Fascistlikes valitsuses oli marssal Diaz esimene sõjaminister.

Marssal Diaz oli Itaalia üks neid väejuhte, keda ainult tema suured sõjaväelised anded hiilgavale karjäärile vastu viisid, ja kelle peale alles siis mõeldi, kui seisukord 1916. aastal kriitiliseks oli kujunenud ja katastroof vaid juuksevõrra kaugel.

Mida on inglastele feldmarssalid D. Haig ja J. French, prantslastele marssalid

J. Joffre, F. Foch ja Ph. Pétain, ning ameeriklastele kindral J. Pershing, seda on itaallastele marssal Armando Diaz. Nagu esimesed kuus nende kätte usaldatud Inglise, Prantsuse ja Ameerika sõjaväed Ilmasõjas hiilgavale võidule viisid, nii näeb kogu Itaalia marssal Diaz'is väejuhti, kes 1918. aastal Austria sõjaväe Veneto juures purustas ja Itaalia sõjaväe jäädava au- paistega kroonis.

Vana rimmahaav, saadud võitluses Zan- zuri juures, Aafrikas, lühendas kangelase elupäevi.

„Kadunu maapealne teekond on lõppe- nud. Tema teine, jäädav elu al- gab ajaloo taevas“, — nii rääkis Itaalia diktaator B. Mussolini 1. märtsil

saadikutekoja erakorralisel koosolekul, kus austati kadunud väejuhi mälestust lühikese leinaaktusega.

Marssal Diaz maeti 3. märtsil Roomas suurte auavaldustega riigi kulul Santa Ma- ria degli Angeli basiilikasse, — kuulsasse kiriku, mis asub Rooma keisri Diokletia- nuse ujula varemetel. Diktaator Musso- liini, riigi ja katoliku kiriku kõrgemate au- kandjate ning lugematu rahvahulga saatel, kes igast Itaalia nurgast seks ajaks Rooma kokku voolas, liikus leinarong 2. märtsil Itaalia Tundmatu Sõduri haua juure ja sealt Santa Maria degli Angeli kirikusse, kus järgmisel päeval oli matmine. Maamulda sängitamisel lõi Capitoliumi mäel suur kell, mida ainult rahvuslistel leinapäevadel he- listatakse. **E. M.**

Huvitavaid mõtteid riigikaitse alalt Shveitsi uues välieeskirjas.*)

Shveitsis kinnitati läinud aastal uus välieeskiri, mis kuulub seega uuemate hulka, mida tunneme. Eeskirjas, mille pealkirjaks on „Väli teenistus“, leidub palju mõtteid riigikaitse ja lahingtegevuse alal, mis peegeldavad Shveitsi kui väikeriigi seisukorda ja tegevuse iseäraldusi. Need mõtted vääriavad tähelepanu ka meil, sest ka meil on käsil nende põhi- mõtete väljaselgitamine, millele rajada kõikide väeliikide lahingtegevus.

Shveitsi eeskiri käsitleb järgmisi kü- simusi:

- riigikaitse;
- võitlusvahendid;
- juhtimine;
- rännak ja puhkus;
- luure;
- julgeolek;
- pealetung;
- kaitse;
- taandumine.

Seega puudub seljatagune teenistus.

Alljärgnevas olgu märgitud tähelepan- davamaid mõtteid eeskirjast, neid esita- des vabas tõlkes:

Riigikaitse.

1. Meie riigikaitse ainsaks eesmär- giks on oma iseseisvuse kaitsmine. Pea- me valmistuma tagasi tõrjuma kallale- tungi, mis, võib olla, algab ootamatult.

Oleme jäetud ainult iseenda hooleks,

kui alanud sõja eesmärgid huvitavad ainult meid endid ja vaenlast. Rahvas ja sõjavägi peavad seega olema valmis võitlema lootmata väljamaa abile.

Suur osa sõjaraskusi lasub meie õlga- del ka siis, kui meie neutraliteedi rik- kumise tagajärjel meid kistakse võitlusse kallaletungijaga mõne teise riigi kōr- val, kes on ka vastane kallaletungijale. Lõpuks, ka sel juhul, kui meid ei kis- tagi võitlusse, kuid sõjaseisukord teiste riikide vahel meid sunnib mobiliseeruma ainult selleks, et kaitsta oma neutraliteeti, meie ei suudaks täita edukalt seda ülesannet ilma relvastatud jõuta.

Seega, kõigil juhtudel, meie kodumaa julgeolek on seda mõjuvamalt tagatud, mida enam sõjavalmis on meie sõjavägi.

Eriline olukord, mis on tingitud Shveitsi üldisest seisukorrast, ning seega on rippumatu meie vabast tahtmisest, kohustab meid valmis panema kõiki omi jõude minimum hädaohuga. Järelikult meie peamiseks ülesandeks on: ette val- mistada ja katta kiire ja hõlbus mobilisatsioonil läbiviimine.

2. Kallaletungija kahtlemata kasutab oma arvulist ja materjaalset üleolekut, et meid võita kiiresti. Meie sõjavägi võib

*) Le service en compagnie, — instructions valables pour toutes les armes. — Väli teenistus, juhendid kõigile väeliikidele.

sellele vastu panna: võideldes kodumaa pinnal, ta saab järjekindlalt kasulikke teateid vaenlasest, tunneb maastikku ning võib kasutada kindlaid teejuhte. Samal ajal vaenlasel tuleb tegutseda üldiselt teadmatuses, tundmata ja raskel maastikul.

3. Meie riigikaitse hulka kuuluvad: meetodilised hävitustööd, mis teostatakse vaenlase poolt ähvardatud raioonides ning sõjaväkke mittekuuluvate meeste ettevalmistamine, kes on kõlblikud kandma relva.

Väikesõja ettevõtetega meie püüame halvata vaenlase luuretegevust, korraldades sel viisil ühtlasi oma luuret. Teenida luurajana tähendab teenida riigi kasuks; langeda sellena on samasugune kangelasegu kui langeda lahinguväljal.

Patrullid, mis on peidetud metsadesse ja mägedesse, valmis tegutsema iga silmapilk, kasutavad kavalust ja leidlikkust. Sõjavägi peab määrana kindlaks nende ülesanded, andma juhte ja toetusosi.

4. Kõikjal, kus mäed moodustavad piiri, meie sõjavägi võib kaitsta pikki rindeid, ilma et tal pruugiks karta läbi-murret või ümberhaaramist, sundides vaenlast pidama positsioonsõda. Neid raioone aegsasti oma alla võttes, hoiame ära kodumaa pinna kaotuse, mille tagasivõtmine on seotud raskustega.

Raioonides, kus ei ole võimalik edukalt pidada positsioonsõda, meie sõjavägi püüab võidelda liikuv sõja põhimõttele. Ka seal meie esimene vastupanu sünnib võimalikult eespool, piiri läheduses. Ta kujuneb taandumislahinguks, mille eesmärgiks on aja võitmine, et kulutada vaenlase jõudu ning segada tema plaane vastukallaletungidega. Sel viisil, laiadel rinnetel, hoitakse kokku jõude, et neid koondada seal, kus meie tahame kaitsta või kallale tungida.

5. Otsustavaks lahinguks, põhimõttelikult, tuleb valida maastik ja olukord, mis ei võimaldaks vaenlasele kasutada tema arvulist ülekaalu, või mis vähemalt takistavad temale kasutada täiel määral oma suurtükiväge, tanke ja lennuväge. Meie maa kaitsmine nõuab peale selle sõjaväge, mis on eriliselt liikuv ja aktiivne, valmis püsivale ja ohvrimeelsele kaitsele ning kes taandub ainult selleks, et väsitada ja kurnata kallaletungijat.

6. Meie pealetung peab tabama vaenlast seal, kus ta ei ole end veel ette

valmistanud kaitsks; tuleb otsida tema tiibu. Kallaletung ei teostu kompaktselt massina ühtlasel rindel: seda takistab nii maastik kui vaenlase püüe, saavutada kiiret otsust.

Arvuline üleolek ei ole otsustava tähtsusega pealetungil, mis on energiliselt juhitud: meie kaetud maastik soodustab seda, kes tegutseb energiliselt ja julgelt.

Peame sagedasti kasutama lähenemiseks ööd, millele järgneb kallaletung hommiku koidikul. Meie luurajad peavad aitama kiiresti ära kasutada vaenlase vähematki nõrkust ja ettevaatamatust. Vaenlane tegutseb ettevaatamata ja eestkätt kohtamislahingus või pärast saavutatud edu: seal võime peale tungida kõige edukamalt.

Kuid meie suurtükivägi on võimetu ja muud abinõud koguni vähesed selleks, et korraldada ettevalmistatud kallaletunge, mida nõuab kindlustatud positsioonil asuv vaenlane.

7. Peaaegu kõikjal meie maastik on kohane tugevaks kaitseks. Mägine murdmaastik, metsad ja asulad võimaldavad organiseerida looduslikke toetuspunkte visaks kaitseks. Kaetud maastikul kaitsjal tuleb end organiseerida hoolsasti. Eriti hoolega ja üksikasjaliselt tuleb ette valmistada kuulipildujate tuli. Ka arvuliselt ülekaalus olev vaenlane ei suuda kõigutada meie meeste tahet, kaitsta visalt kodumaa pinda, mis neile on usaldatud. Meie maastik on eriti soodne kuulipildujate kasutamiseks: nende suur arv õigel kohal on kõige kindlam pant eduks.

8. Sõjavägi suudab võidukalt vastu panna ainult terve rahva kaasabil.

Vaenlase õhujõud, kohe sõja algul, võivad sünnitada suuri kaotusi ja kahjusid, mis on raskeks katseks rahva meelekindlusele. Rahvas peab teadma, et, pidades silmas meie pikki piire ja nõrku jõude, meie peame algul taanduma teatud punktides.

Kallaletungija peab leidma oma teel terve rahva, rahva, kelle otsus on kindel, sest et ta on teadlik kannatustes ja ohvrites, mis teda ootavad.

Meie ajalugu, samuti nagu teiste väikeriikide oma, näitab, et võitlus, mis näiliselt paistis lootusetu, võib lõppeda võidukalt.

Koguni võidetud rahvas on rohkem

korda saatnud oma vabaduse heaks, kaitstes oma au ning äratades lugupidamist, kui alistudes autult.

Mitte sõnades, vaid tegudes väljendub kindel otsus kaitsta oma kodumaad ning isamaa armastus. Olles toetatud terve rahva poolt, kes on otsustanud vastu panna igale hädaohule, kanda kõik puudused ja raskused, meie sõjavägi on

valmis kaitsma meie esivanemate rip-pumatust.

Eeltoodud mõtted ja põhimõtted Shveitsi riigikaitse alalt tunduvad meile suurelt jaolt niivõrra kodustena ja tut-tavatena, et nad ei vaja pikemat seletust. Samuti leidub eelnimetatud eeskirjades palju huvitavaid mõtteid lahingtegevuse alalt.

A. T.

Mida ootab väeosa sidekursustelt.

Toimetuse märkus.

Käesolevale rivimehe artiklile ruumi andes, toimetus loeb tarvilikuks juhtida tähelepanu asjaoludele:

1). Side alal ei tammu me siiski kohal, nagu võib paista lugupeetud autori artiklist, vaid oleme viimaste aastate jooksul üldiselt teinud edusamme, mida eriti tõendasid sideolud 1927. a. „juhtimise- ja sidema-nöövrel“, võrreldes sideoludega 1925. a. „Otepää manöövrel“.

2). Artiklis esile toodud side puuduste kõrvaldamiseks tehakse tööd — meie side eeskirja projekt on valmis. Side eeskiri tulevikus annab aluseid — side organisatsiooni, varustuse ja väljaõppe küsimuste lahendamisel, kui juh-tidele nii juhtitavate. Selle eeskirja ilmumine oli ja on seotud teiste kaitseväe taktikaliste ettevalmistust käsitavate eeskirjade ilmumisega.

3). Toimetusel olevatel andmetel on praegu Tondil teotsev sidekursus rajatud alustele, et rahuldada meie kaitseväe tegeliku elu nõudmisi. Töö tulemused kõne all olevail sidekursustel olenevad nüüd palju sellest, keda väeosad saatsid kursustele esindajaks: mida valitumad esindajad saadetud, seda enam väeosa tulevikus võib loota edukat tööd side alal.

Teatavasti algasid hiljuti sidekursused Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste juures. Kursuste eesmärgiks on sidealal tegevuses olevate ohvitseride teadmiste süvendamine oma erialal, samuti ka nende ohvitseride ettevalmistamine sideala teenistuseks, keda kavatsetakse tulevikus väeosades ära kasutada sideüksuste väljaõpetamiseks ja juhtimiseks.

Et väeosad saatsid nimetatud kursustele oma esindajad, siis pole vist üleaurne lühidalt peatuda küsimuse juures, mida ootab väeosa sidekursustelt, s. o. millised peavad olema tulemused sidejuhtide täiendamises. See on küsimus, mida tarvis selgitada, sest väeosas sideüksustega tuleb tegemist teha iga päev ja iga päev

jõuad jällegi uuesti selgusele, et asjad pole kaugeltki nii korras, nagu nad olema peaksid. Kust peab tulema pööre, millal kord algab paranemine? Suuri lootusi väeosad panevad praegustele sidekursustele. Nad peaks tooma asjasse selguse, aitama väeosad välja praegusest olukorrast sideasjanduses.

Igaastased manöövrid ja taktikalised õppused teevad ikka ja jälle selgeks, et meie sideala lonkab. Siin leitakse vigu igalt alalt. Näib, nagu poleks üldse paranemist loota, sest ühed ja samad vead korduvad kogu aeg. Alati kõige kibedamate etteheidete osalisteks saavad sideüksused, kuid tuleb küsida, kas ettetulnud vigade kõrvaldamiseks on kõik tehtud või liigub kogu see sideaparaat aast-aastast vana rada, et aasta lõpuks jälle uuesti esineda oma vigadega, et jälle uuesti võtta vastu kibedaid etteheiteid?

Mulle isiklikult paistab, et sideasjanduses tammume paremal juhtumisel ainult koha peal, mitte edasiminekut vaid pigemini tagasiminekut võib tähele panna. Kus on siis kõik selle kurja juur ja kust seda tuleb otsida, see ei käi praeguse kirjutise raamidesse, kuid kahtlematult on selles osaliselt süüdi ka Tondi, mida küllalt varemgi süüdistatud ja millest ka käesolevaga ei saa vaikides mööda minna. Lühidalt, — osaline süü lan-geb kindlasti Tondi endise õppemeetodi kaela, kus ettevalmistati osavaid kõne- ja koolimehi, kuid kust väeosadesse saadeti eluvõõrad asjatundjad.

Olen väeosas tegeliku töö juures veel liiga lühikest aega ja seepärast ei oma ma, võib olla, küsimusest veel küllalt täpset ülevaadet, kuid et mul alaline kokku-puutumine sideväljaõppe küsimustega, siis senini saadud muljetel pean küll tun-nustama, et need küsimused on veel lahendamata, nendega on võimatu rahul

olla ja nendega ei ole rahul keegi, keda asi huvitab.

Vaatamata sellele, et meil seljataga hulk aastaid rahuaegses väljaõppe töös, seega palju kogemusi ka sidekõsimuse alalt, peale selle on meil seljataga kogemusterikas Vabadussõda rikkalikkude andmetega sidepidamise viisidest ja praktilisest sideosade kasutamisest, kuid senini pole kokku võetud kõik tulemused, pole öeldud, et nii on tarvis teha ja mitte teisiti. Eriti näib puuduvat see instants, kes teeks tegemist sidemeeskonna ja sideüksuste väljaõpetamisega, väljaõpetamise ühtlustamisega. Senini kobab iga sideüksuse ülem omapead, igaüks õpetab seda, mida ta ise õppinud. Seepärast väljaõppes süsteemilagedus, ühtluse puudus, välja selgitamata ainete käsitlemise viisid, nende ulatus ja üldine eesmärk selle kohta mida peab oskama sideüksus. Mulle paistab, et senises olukorras oleme püüdnud sihti raiuda läbi ürgmetsa, kuid oskamatus tõttu oleme selle sihi-ajamisega jõudnud kesk metsa ja sinna ummistunud.

Minu arvates teistel sõjanduse aladel on meil enam ära tehtud, kui side alal ja sammutakse kogu aeg edasi (laskeasjandus).

Praegu, ühel ajal sidekursustega, on käimas r. kuulip. ohvitseride oskuskursused. Vajadus nende järele oli samuti tunduv, nagu sidekursuste järelegi. Hea meelega ja rahuldusetundega kuuled, et seal ollakse ametis uute õppemeetodite leidmisega r. k. meeskonna väljaõpetamis alalt, et seal katsetatakse uusi laskmise viise, proovitakse leida uusi ja otsustarbekohasemaid laskeharjutusi jne. Olen kindel, et mõne aja pärast peale kursuste lõppu ilmuvad juba läbitöötatud ja kõigiti ajakohased juhendid r. k. kompaniide meeskondade väljaõpetamiseks seniste piisut vananenute asemele.

Kuidas on aga lugu sidekursustega? Loodetavasti ka seal peaks rühitama samas suunas, siis on väeosale nad kõigiti kasuks, väljaõpetamine saaks ühtlustatud ja tagajärjed oleksid hoopis lahkuminevad senistest. Toorest materjali väeosadest komandeeritud ohvitseride teadmiste ja kogemuste näol lisaks senistele on kursustel küllalt kasutada, kursuste juhatuse hool ja mure olgu neid teadmisi koguda, süstematiseerida ja nende põhjal vastavad õpised väeosadele teatavaks teha.

Kursused juba nüüd peavad andma

kindla aluse sellele, mis senini on puudunud. Senini meie sideüksused kujutavad endast hoonet, millel puudub vundament, kindel alus. Kogu meie sideasjandus ripub õhus. Väljaõpetamise mõttes iga üksus saab seda, mis oskab talle pakuda sideülem oma teadmistel ja kogemustel. Et see aga ei tarvitse olla sugugi tagajärjerikas, on arusaadav, seepärast asjata palju jõu ja ajaraiskamist, asjata tööd.

Kõigi eelpooltähendatud pahede kõrvaldamiseks oleks väeosade ja ka sidekursustel õppivate ohvitseride huvides tarvilik, et praegune sidekursus annaks selge ja täpsed vastused sideüksuste organisatsioonilise varustuse ja väljaõpetamise kohta.

Organisatsiooni alal tahaksime jõuda selgusele, mis sideüksuses peale üksiku mehe on järgmiseks üksuseks, mis moodustab sideüksuse organisatsiooni aluse. Teatavasti on laskurosades organisatsiooni aluseks jagu. Laskurjagu ja kerge kuulip. jagu on need alused, millele rajatakse jalaväe organisatsioon. Missugune on see alusüksus sideosas, seda pole meile veel keegi seletanud. Mis on sideüksuste algrakuks?

Mulle paistab, et praegu on tegelikult väeosas sidekomando see kõige pisem ja ühtlasi ka kõige suurem üksus, seega universaalne olevus. Komando seisab koos komandoülemast, abist, mõnest ülejateenijast ja ajateenijatest. Kuid see ei ütle mitte midagi, sest ei saa oletada, et mitmekümne liikmeline pere moodustaks ühe üksuse, millel puuduvad allüksused, vähemad meeskonna grupeerimised. Väeosa sidekomando organisatsioon pole ka sellega veel lahendatud, kui on öeldud, et komandos on nii-ja-nii palju jaoülemaid. On kord jaoülemad, siis peavad nähtavasti olema ka jaod, aga mis kujutab endast üks sidejagu, milline on tema koosseis? Kas saame jagude koosseisu puhtmatemaatilisel teel, kui meeste arvu ja game jaoülmate arvule või on selleks tarvis mõnda erilist võtet? Need küsimused on senini veel kahjuks lahendamata, sest kohapeal ollakse neis teadmatutes.

Tihti leiamegi „Sõduris“ kirjutusi, kus tehakse mitmesuguseid arvestusi sideüksuste töö alal. Seal igakord ei räägita sidejagudest, vaid seletataske, et sidekomando ülemal on kasutada nii-ja-nii palju mitmesuguseid „tõökondi“ (keskjaama, liniehituse, helkside jne. töökonnad). Seega on kusagil nähtavasti ole-

mas veel hoopis uued tegurid, millele ole-
masolust teab vaid „Sõduri“ kirjasaatja.
Väeosas itöökonnad puuduvad, puudub
arusaamine nende ülesannetest, koosseis-
sust jne., mis meil selle eest küllalt on,
need on too to i m k o n n a d, kuid neid
saab hoopis teise määrustiku alusel.

Kui üldse juttu teha sidekomando all-
jaotustest, siis on see praegu nii, et side-
komandos organisatsioon on kujunenud
välja meeskonna teenistusaastate järele.
Selle järele on siis pool komandot vanad
ramehed, kes neli päeva nädalas on ametis
telefoniühenduste sisseseadmiseiga iga-
sugustel laskmistel ja teine pool on noo-
red reamehed, kes klassis õpivad kõik-
suguseid magneediUsii ilmutusi ja elektri-
voolu nägematuid salakäike isoleeritud
ja isoleerimata traadis. Viimasega, s. o.
teoreetilise magneedi ja elektriga olen
võidelnud kogu aeg ja nõudnud nende
asele võtta „Sõduri“⁴ retsepti järele
„töökondi“, kuid, või „Sõdurgi“^k kõik
täpselt ära seletab, mis töökonnad on ja
kuidas neist aru saada, seepärast kōman-
doülemai on tuline õigus käsitada seda
kava, kus õpetatavad tarkused on kõik
üles loetud kui õpeained sidemeeskon-
nale.

Niisugune on olukord (kohapeal side-
komando organisatsiooni tundmise ja ka-
sutamise alal. Nii ta aga ei võiks jääda
ja seda parem, mida varem umbsõlm la-
heneb, mil leiame küsimuses ühise keele,
ühised vaated. Lahenduse minu arvates
peaks andma praegune sidekursus, sel-
leks meie oma esindajad sinna saatsi-
megi.

Mis ipuutub sideüksuste tehnilisse
varustusse, siis ei ole vist väga
suuri raskusi ka sellel alal ette näha,
mispärast üldised andmed varustuse alal
võiks samuti anda praegune sidekursus.
Üksikasjad praegu meid ei huvita, need
pole ka nii väga tähtsad, kuid seda peak-
sime ikkagi teadma, millega on varus-
tatud meie sidejagu või töökond või mõni
muunimeline üksus. See peab meile nii-
sama olema, kui üksuse lahkurja Tc ja kerge
kuuip. ja varustus, sest selle järele tee-
me arvestusi, selle järele anname side-
üksustele vastavaid ülesandeid. Nad on
tarvilikud ka selleks, et meile ei saa pä-
rast teha etteheiteid side puudumises
või halvasti töötamises, kui sideüksusele
on antud ülejõu käiv ülesanne, või kui
abinõud ei võimalda ülesande täitmist.

Viimane ja peaaegu kõige valusam
küsimus peaks kursustel leidma lõpuliku

ja täpse lahenduse, s. o. sideüksuste
väljaõpetamise küsimus.

Senini väljaõpetamise küsimus oli veel
kuidagi mõeldav ja kuidagi lahendatud
ilma täpsete juhenditeta ja eeskirjadeta,
kuid üheaastasele teenistusele üleminekul
ei saa seda enam kuidagi endale ette ku-
jutada. Mis õpib noor ja millest algab
peale reamees, need piirid olgu meile
täitsa selged, vastasel korral pole mõel-
dav mingisugune väljaõpetamine. Või al-
gab sideasjandust õppima alles reamees
ja noor ei pühenda end sellistesse tar-
kustesse? Sel juhtumisel tarvis näidata,
mis, millises järjekorras ning mis ulatu-
ses õpetada reameest tema 8-kuulisel
teenistuse ajal sideasjandust tundma.

Arvan, et selle küsimuse lahendamise-
ks peaks sidekursus oma autoriteetse
lõpusõna ütleva.

Senised juhendid noorte väljaõpetami-
seks, mis välja antud Kindralstaabi poolt
ja mis väeosades leidnud sooja poolehoidu,
peaksid saama eeskujuks ka sideüksuste
väljaõpetamise juhenditele oma kokku-
seadelt ja vormilt, Kindralstaabil lähemal
ajal on vaevalt võimalik end pühendada
sideüksuste õppekavade kokkuseadmi-
sele, mispärast oleks sidekursuste abi siin
loomulik ja kohane. Vähemalt puhtteh-
nilise ala väljaõpetamises peaks sidekur-
sus siin kõigiti abiks olema. Ilma üldiste
õppekavadega ja juhusteta ei saa ka väe-
osalt korralikku tööd nõuda. Väeosadel
on kiiresti õppekava või juhendeid mees-
konna ja üksuste väljaõpetamiseks tar-
vis ja need ta loodab saada sidekursuselt,
sest selles heas usus saadetigi sinna oma
esindajad.

Omaeegse Tondi tuttava loengu-süs-
teemiga on kasvatanud halvad vesivõ-
sud ka kohapeal väeosades. Sellest siis
asjatud ja tarbetud klassitunnid kõiksugu
teoreetiliste tarkuste õpetamiseks; mag-
nedilised iHmutused sadades variantides
ühes 8 Tw0.461 Tc(selle.240 6220 Twa5

Tw0.486 Tc(üksuse lahkurja Tc ja kerge 5.674 Tw0.697 Tc(sell)usk w0.483 Tc(tarvili0

all peab ta pisut puhkama. Niikaugele oleme jõudnud seda väimlist isa, Tondit, järele aimata. Nii on varemni õpetatud Tondil meie sideülemaid, nii nad õpetavad ka teisi.

Praegune Tondi, paranda oma varem tehtud vead, näita meile uusi suuni, uusi radasid, siis katsume meie saadud õpiseid ka kohapeal ära kasutada ja vanad hüljata, siis loodame ühisel nõul ja jõul parandada ka meie sideasjandust.

Kursuslastest kasvata aga head sideaia käsitajad, kes mitte ainult teisi õpetada ei oska, vaid meile väeosades saak-

sid lähemateks abilisteks ja nõuandjateks. Nad peavad olema valmis alati ettepanekutega sideabinõude kasutamise alal õpustel, nii nagu iga jalaväe juhi juures viibiv raske-kuulipilduja üksuse ülem või suurtükiväe ülem on nõuandjaks juhile oma üksuse paremaks kasutamiseks.

Ligemale tegelikule elule. Unustame ülearused loengud ja muud teoreetilised targutused ning õpetame sidejuhtidele ainult seda, mis neile tarvis väeosas igal sammul.

Selleks — jõudu tööle!

Rivimees.

Mälestussambad kapten A. Irvele.

Kapten Irve mälestuse jäädvustamise küsimus on mitmel puhul Viljandis, Valgas, Tapal ja mujal päevakorral olnud, kuid alles viimasel ajal näib see reaalsema kuju võtvat.

„Sakala’st“ nr. 17 — 1922. a. loeme, et 5. veebr. 22 a. Viljandi linnaeapea kutsus kokku seltskonnategelaste koosoleku Viljandimaalt päritoleva ja *Viljandi surnu*-aiale sängitatud Vabadussõjas langenud kangelase kpt. Irve mälestuse jäädvustamiseks püstitada kavatatava mälestussamba ehitamise komitee loomiseks.

Nimetatud koosolekul ei jõutud ühisele otsusele, sest ei tuntud veel küllaldaselt Irve ja tema suuri teeneid Vabadussõjas. Ei teatud isegi seda, et Irv oli meil ainus väejuht, kes alludes otse Ülemjuhatajale, Vabadussõjas langes. Komitee jäi loomata.

Möödunud aastal 1. soomusrongide rügemendi ohvitseride kogu valis kapten Irve mälestuse jäädvustamise komitee, kes esialgu oma töökavasse võttis kolm punkti:

- tutvustada kpt. Irve teeneid Vabadussõjas viljandlastele, et Irve hauda ehtiva lihtsa puuristikese asemele kerkiks nägus mälestussammas,
  - leida isik ja võimalused A. Irve eluloo kirjutamiseks,
  - püstitada mälestussammas kapten Irve nimelise soomusrongi asukohta
- Tapale.

Viljandis 3. diviisi suurtükiväe ohvitseride kogu algatusel tõsteti Irve mälestuse jäädvustamise küsimus uuesti päevakorrale. 19. veebr. s. a. kutsuti kokku seltskondlike organisatsioonide esindajate koosolek, kus referaadiga kapten Irve üle esines I. sr. rüg. kpt. Irve mälestuse jäädvustamise komitee esimees kpt. P. Villemi. Selle järele tuli valimisele ajutine kpt. Irve mälestuse jäädvustamise komitee, kuhu valiti Viljandi linnaeapea, Maavalitsuse esimees, 3. div. suurtükiväe ülem ja tähtsamaid seltskonnategelasi Viljandist. Aj. komiteele tehti ülesandeks komitee põhikiri kokku seada ja määrati 11. märtsiks kokku kutsuda kõigi Viljandi linna ja maakonna seltskondlike organisatsioonide esindajad ja esitused sõjaväe osadest alalise komitee loomiseks.

Tapal jõuti juba sõnadest tegudeni. Kapten Irve mälestuse jäädv. komitee poolt korraldati 28. veebr. s. a. peo-õhtu, mille sissetulek läheb kapten Irve mälestussamba püstitamiseks Tapa garnisoni parki, rügemendi staabi maja esisele platsile.

Peokavas oli muuseas kõne kapt. Irve üle ja kolmevaatusline A. Järviluoma näidend „Põhjalased“, mis meisterlikult ette kant. Osavõtt peost oli väga elav.

Võib loota, et kpt. Irve langemise 10. aastapäevaks (27. IV. 29. a.) tema mälestuse jäädvustamiseks mõndagi suudetakse ära teha — selleks tahet ja jõudu!

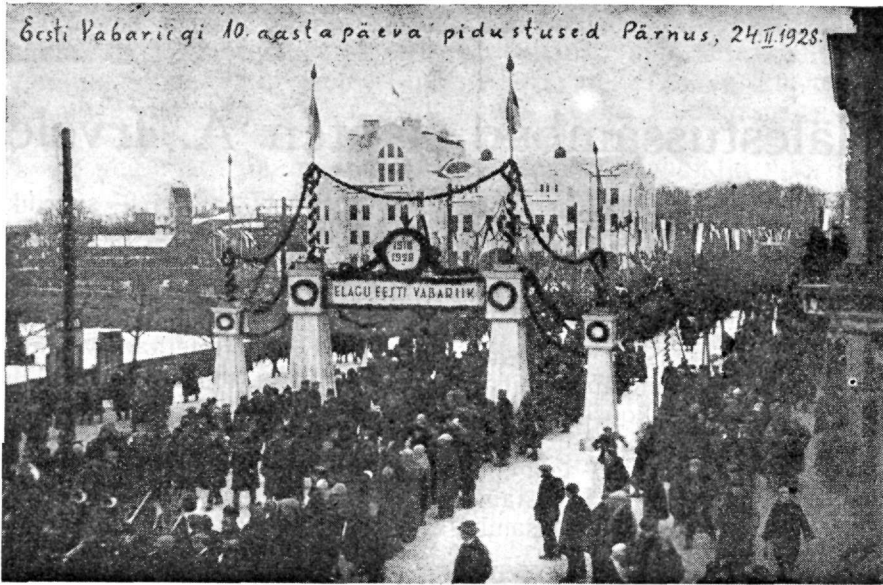
—i.

Vabariigi 10. aastapäeva pidustused Pärnus.

„Pärnus on Eesti Vabariigi häll“, sest siin kuulutati iseseisvus välja üks päev varem, kui mujal Eestis. Nimelt 23. veebruaril 1918. a. kell 8 õhtul luges Maapäeva liige härra Hugo Kuusner „Endla“ teatrimaja rõdult ette „Manifesti Eestimaa rahvastele“. „Endla“ ette ülesrivistatud Pärnu eesti pataljon (2. Eesti polgu III pataljon) staabikapten F. Tannebaum'i juhatus-

erakorteritel. Suurimat tähelepanu aga äratasid Rüütli tänaval, raudteejaama kohalt Vabadusväljani, „Endla“ eelsel väljal ja Vabadusväljal 6. jalaväe rügemendi kaitseväljastelt linna arhitekti ja elektrijaama juhatuse kaasabil läbiviidud ennenägemata dekoratsioonid. Nende kunstipärast võlu ei ole vist võimalik ei sõnul seletada ega pildil kujutada. Kuigi kaitseväljastel olid

Rongikäigu algus Rüütli tänaval.

Ees (orkestri järele) sammuvad minister Kalbus, kindral A. Tõnisson, J. Markson, O. Kask, kolonel Rosenberg, kolonel Parv; nende järele välisriikide esindajad, siis invaliidid ja V. R. kavalierid: nendele järgnevad kaitseväe osad, kaitseleit j. n. e.

sel austas iseseisvuse saabumishetket kolme kogupauguga, kuna vaimustatud rahvahulk hurraaga tervitas pühalikku rahvuspüüete täideminekut. Esimest korda kõlas Eesti riigihümn sõltumatu Eesti Vabariigi pinnal.

Vabariigi 10-aastase kestvuse juubelpidustused Pärnus viidi läbi ka vastavalt ajaloolistele sündmustele. Pidustused algasid 23. veebruaril. Viiks liiga pikale kas või linnulennultki heita pilku üldisele pidustuste käigule Pärnus, sellepärast olgu lühidalt puudutatud ainult seda, mis vahetult puutub kaitseväge.

Linn oli omale tõmmanud pidurüüd selga 23. veebruari keskpäevaks, mis aga iseäranis efektiivsena paistis õhtul elektrivalgustusel. Harva leidis üldse tänavapoolseid aknaid, mis oleks olnud päevakohaselt kaunistamata, nii äridel kui ka

nädalapäevad ametis linna välisel ehtimisel, siiski ei unustatud ka oma kodusid, kasarmuid pidurõivastusse tõmmata ega õpusi kõrvalplaanile jätta. Päeval ehiti linna ja langenud kangelaste kalmistut vaheldamisi õppustega ning öösel — ehiti kasarmuid. Imestusega ja aukartusega vaatlesid kodanikud kasarmute kunstilisi välisilustusi.

23. veebruaril kell 1100 peeti ära „Endlas“ aktus kaitseväljastel, kus diviisi ülem kindral Tõnisson pikemas kõnes andis põnevalt huvitava ja terviklise ülevaate sellest, kuidas suhtusid 1917. a. meie iseseisvusele Eesti sõjamehed, kes esimestena tulid avalikkuse ette meie rahva üldsooviga: Eesti saagu iseseisvaks riigiks. Peale kindral Tõnisson'i esinesid aktusel kõnedega meie rahva vabaduspüüete ja iseseisvuse võitluste üle härrad ühiskümnaasiumi di-

rektor O. Mälk ja „Vaba Maa“ P. v. toimetaja A. Jürvetson, kes soojel sõnul näitasid, missugust otsustavat osa etendas kaitsevägi Eesti iseseisvuse saavutamiseks, selgitasid meie vabaduse kultuurilist vajadust ning juhtisid tähelepanu mõningaile paremustele, mis annud rahvale vabadus mõõdund aastakümne jooksul. 3. diviisi orkester sv. am. Mihailov'i juhatusel kandis ette esmakordselt „6. jalaväe rügemendi marsi“, mille on loonud rügemendi lipupäevaks 3. diviisi orkestrijuh sv. ametr. Mihailov, ja mis väga meeldis kõigile kuulajatele.

Narva tagant, iseäranis Vabadussõja lõpuvõitlustel. See on kindral Tõnisson, keda meil tänasel suurpäeval õnn näha palest-palesse.“

Kell 1500 olid korraldatud kaitsevälaste kohalikkudes kinodes kinoetendused, küll mitte päevakohase, kuid tavalisest vast veidi valituma eeskavaga.

Kella 1930 kogusid helgiheitjatega valgustatud „Endla“ ette („Vabariigi hälli juure“) välisaktusele kaitseväe osad, kaitseliidu linna maleva, tuletõrjujad tõrvikutega ja mõned seltskondlikud organisatsioonid ning määratu rahvamurd. Ohvritulu-

Kõnetoolil kindral Tõnisson, kõrval minister Kalbus (1), J. Markson (2), O. Kask (3), kindralst. kolonel Parv (4).

Aktuse lõpp kujunes garnisoni kaitsevälaste ühiseks südamlikuks auavalduseks kindral Tõnisson'ile. Lõpusõnas garnisoni ülem kolonel Rosenberg peale muu lausus umbes nii: Eesti iseseisvuse võitlus keset igast küljest pealetungivaid tugevaid vaenlasi oli Eesti rahvale ülejõuliselt ränk. Et rahvas nendes võitlustes mitte kokku ei varisenud, vaid võitjana välja tuli, see oli võimalik otsustaval määral tänu sellele, et Eesti rahva keskel tol raskel ajal leidis tugevaid iseloomu, helgeid patrioote, kes rahvasse sisendasid usku ja lootust lootuseta olukorras. Meie keskel viibib täna vabadusvõitluste elav ausammas, kes osutus selleks terasmüüriks, mille vastu purunesid kõik vaenlase meeletüülikud kallal tungid meie iseseisvuse lämmatamiseks

kesega varustatud „Endla“ rõdult linnapea O. Kask tuliste sõnadega tuletas meelde, et praegu on 10 aastat mööda ajast, mil samalt kohalt Eesti Maapäeva liige H. Kuusner esimesena kuulutas välja Eesti iseseisvuse, ja tervitas selle tähtsa ajaloolise hetke puhul. Selle järele hallpea vanahärra endine Maapäeva liige J. Lasn pühalikult luges ette sama Manifesti, mis sealt täpselt kümne aasta eest lootusküllaselt kõlas. Diviisi orkestri saatel mürises üldisel liikumatusel vägev hümn tuhandete osavõtjate suust ja südamest.

Veel tervitasid „Endla“ rõdult diviisi ülem kindral Tõnisson, maavalitsuse esimees J. Markson ja linna maleva pealiku abi J. Jakobson suure rahvusliku rõõmupäeva saabumise puhul ja kriipsutasid alla

Pärnu erilisi põhjusi uhke olla, kuna siit esimest korda kõlas välisilma ette Eesti rahva kõrgem tahe.

Linnapea lõpusõnale järgnes paraadimarss, mille võttis vastu „Endla“ ees diviisi ülem ühes härra Lasn'aga ja teiste auvõraste. „Endla“ eest marsiti Vabadusväljale, kus Pärnu vabatahtlik. tuletõrjelt korraldati suurejooneline tulevärk.

24. veebruari hommikul kell 0715 igas allüksuses täies koosseisus ülesrivistatud allüksusele selle ülem luges ette läkituse „Riigikogu — Eestimaa rahvale“ ja Sõjaministri käsukirja 24. veebr. 1928. a. nr. 75. Lauldi riigihümni ja mälestati Vabadussõjas langenuid. Loeti ette nende kangelaste nimed, kes oma väeosa koosseisus võideldes ohverdasi isamaale oma elu.

Kella 0900 rivistati 6. jalaväe rügemendi noored Vabadussõja kangelaste kalmistule ausamba ette. 3. diviisi ülem, maa-valitsuse esimees ja linnapea asetasi ausambale sinise-must-valgete lintidega pärjad, tuletades südamest tulnud sõnul meelde langenute teeneid ja nende äravõitmatust ning tänades neid haua põhja. Õpetaja Hasselblatt pidas lühikese vaimuliku talituse.

Kella 0900 ajal jõudis rongiga Pärnu ka Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse esindaja minister Kalbus, keda jaama ilmusid vastu võtma garnisoni ülem kol. Rosenberg, linnapea aset. M. Mardi ja aukompanii kapten Virro juhatusel ühes diviisi orkestriga.

Garnisoni vanasõdurid võtsid osa oma kuuluvuse järele usutunnistusse kirikutes kella 1000—1145 pidulikkudest jumalateenistustest. Valdav enamus sõdureid ja ohvitseri oli Elisabeti kirikus, kus piduliku jumalateenistust pidas õpetaja Grünberg.

Kell 1130 kogusid paraadile kõik garnisoni kaitseväge osad, kaitseliit, tuletõrjujad, kõik eesti ja ka teiste rahvuste seltskondlikud organisatsioonid, kesk- ja algkoolid ning invaliidid ja väljaspool rivi ning kaitseväge olevad Vabaduse Risti kavalerid ja välisriikide esindajad. Pärnu naistegelased ehtisid invaliidide ja V. R. kavaleride rinnad sinise-must-valge lindi abil kokkuseotud loorberikimpudega.

Kell 1200 ilmus Vabadusväljale paraadi vastu võtma minister Kalbus, keda saatsid kindral Tõnisson, J. Markson, O. Kask ja

kindralstaabi kolonel Parv. Raporteeris ja esitas paraadi ministrile garnisoni ülem kolonel Rosenberg. Läbi minnes kõigi organisatsioonide rinde eest, tervitas minister neid kõiki ja asus ühes saatjatega Vabadusvälja keskele ehitatud pidulikule kõnetoolile, kust lühidas sütitavas kõnes tervitas Vabariigi 10. aastapäeva puhul Riigivanema ja Vabariigi Valitsuse nimel. Selle järele esinesid tervituskõnedega kindral Tõnisson — kaitseväge nimel, O. Kask — Pärnu linna, J. Markson — Pärnumaa nimel. Järgnes mehine paraadimarss minister Kalbus'e ja teiste auvõraste eest mööda. Paraadimarsi järele rivinesid väeosad ja organisatsioonid oma endistele kohtadele, ja siis algas pidulik rongikäik, mida saatis lugemata rahvahulk ja mis osutus paari kilomeetri pikkuseks, liikudes Vabadusväljalt Rüütli, Vilmsi, Pika, Vee, Kuninga ja Aleksandri tänavaid mööda kuni Rüütli tänavani, kus laiali mindi.

Kell 1400 olid korraldatud igas allüksuses rikkalikult kaetud ja maitsekalt (mõnes allüksuses ohvitseride abikaasade abiga) dekoreeritud laudadel pidulikud lõunasöögid, millest võtsid osa allüksused täies koosseisus ühise perekonnana ühes ohvitseridega ja üleajateenijatega. „Bliebnichti“ õlletehas annetas garnisonile 15 korvi õlut, Kissa veinitehas 25 pudelit ja „Viktoria“ veinitehas 15 pudelit veini ning hra Viegand — raadioaparaadi.

Kell 1600 „Endlas“ ärapeetud aktusest võtsid osa igast allüksusest 1 ohvitser ja 3 sõdurit.

Kell 2100 algas „Endlas“ garnisoni väeosade (6. jal. rüg. ja 3. div. staabi) ohvitseride kogude ja „Endla“ seltsi ühisel korraldusel kontsert-ball, millest võtsid osa ka hra minister Kalbus, välisriikide esindajad j. t. ja mis kestis lõbusas juubeli meeleolus kaugelt üle kesköö. Sissetulek läks invaliidide ja langenute perekondade toetuseks.

Üldse möödusid juubelipidustused Pärnus haruldase hooga, milles kõik kodanikud ühtlase rõõmuga üle elasid seda kallist püha. Eeskujulikult organiseeritud pidustused (vastava komitee esimeheks oli kindral Tõnisson) löid osavõtjates üleva meeleolu, kogu rahvas tundis end tõelikult olevat suurimal rahvuspühäl.

H. T—la.

Kangelaste keskel.

Pidas paika.

Lahingus Sagorje küla all 17. aprillil 1919 pommitas punaste suurtükivägi ägedalt meie kaitsejoont ja patareide arvatavaid asukohti.

Hommik oli märg ja karge. Läbilõikav N.-O. lõõtsus puhangukena, piitsutades pooleldi külmanud vihmapiiske kabinil vastu juba pakatama lõõnud pungega puud ja põõsaid, mis pikkamisi katustid kiilasjää korraga.

Küla eel mäe nõlvakul asus Kuperjanovi partisanide positsioon. Kilomeetrit poolteist Kuperjanovlaste taga, külast veidi eemal, üksiku metsasalga serval seisis elanikkest maha jäetud väike majatükk, milles paigunes ajutiselt meie telefonide keskpunkt eesrinnalt tulevate liinide ühendamiseks seljatagusega.

Sidepunkti madalas toakeses kääbusakna kõrval istus mainitud hommikul kõhetu sõdur — telefonist August Suup — kuulmed kõrvadel, käed kibedasti askeldamas kommutaatoril. Kaaslaste lahkedes vigastatud liinide parandamisele oli ta jäänud ütti ihuüksi, kui mitte arvata leelõuka lõhes siristavat kiffi, kelle ühetooniline kurvameelne hääliitus kostus nagu majahaldja hoiatushüüd mingi ähvardava ohu eest: „Häda tuleb!.. Häda tuleb!..” Mahukas, ligikorda veerandi toa ruumist äraeelavas vene ahjus leegitsesid helendavad söed sinakas tules, heites kummaliselt punavat kuma vanadusest tuhmunud seinapalkele ja levitades keset rõsket külma mõnusat soojust, mis mahedalt meelitas igat meest astuma ligi ja unelmita valda vajudes unustama hetkeks oleviku raskused.

Kuid sõdur kommutaatori ees ei andunud ukutusele. Toetudes istme aset täitvale puupakule, oli ta terve oma olemusega süvenenud tegevusse. Hallid, unetuist öist veidi punsunud silmad jälgisid teraselt kommutaatori signaale, käed töötasid automaatselt. Ükski teade ei tohtinud hiljuda, ükski sõna kaotsi minna. Sest raske heitlus oli käimas, heitlus Taaveti ja Koljati vahel. Koljati pealetormavat hiiglakogu võisid peatada ainult kiirelt, tugevalt ja tabavalt antud vastulöögid sinna, kust ta neid kõige vähem ootas. Löökkide suunimiseks aga oli tarvilik hea side juhtiva keskuse ja täitvate organite vahel. Üks selle side toos-

tajatest oli praegu tema, Suup. Tähen-dab, tema korralikust kohusetäitmisest ripub suurel määral lahingu saatus ja, võib olla, paljude meeste elu ja surm! See teadmine tõmbas mehe tõsiseks, sundis erilisele hoolele ja ettevaatusele, õhutas enesetunnet. Siin tehakse kõik, mis teha annab, — ja võtaks pagan, kui temas peaks oldama pettunud...

Pinevas töös ei märganudki telefonist, kuidas aeg vajus. Juba ligines keskpäev. Kahurite mürin näis nagu vähe õrenevat. Kas vaenlane ehk vaibumas?

Äkki, otsekuu vastuseks oletusele, kiunahtas õues võikalt ja venivalt. Sellele järgnes kõmav kõrgatus ning murduva puu pragin. Suup heitis pilgu läbi ähmase akna: naabruse uhkeim puu, vana hallhabe kuusk, mis nii kaua oli tuulte ja tormidega püstipäid võidelnud, seisis nüüd ladvata! Vaenlase granaat oli selle riisunud.

Viuu... shsh... trahhh!.. tuli teine... kolmas... neljas... Majakesest käis järsku läbi nagu surmaeelne võpatus. Katusest kuuldus vali mürts, kolin. Ahju-suust pahvatus tuppa suitsu, tahma, tuhka kui kotiga. Suup avas kiirelt akna ja hüppas õue, et vaadata, mis juhtunud. Korsten puudus! Asemele tekkinud avausest katuses piilusid välja paljad roovlattide otsad, nagu mõne ürgaegse eluka irevile hambad.

Granaatide sadu aga kestis. Vaenlane kas arvas peituvat metsatuka taga meie patarei, või oli ta teada saanud sidepunkti asukoha. Ägedusega valas ta nüüd mis võis, et vihatud eset hävitada.

Vaevalt suutis telefonist kommutaatori juure tagasi jõuda, kui käis uus prahvatus. Maapind võnkus, seinad kõikusid, tundus, otsekuu oleks maja valust kokku tõmbunud: järjekorraline granaat, läbis-tades katuse, purustas ühe majanurga ja rikkus magistraaljuhe.

„Kae kuramuse sibulasööjaid, või jaa-ma lõhkuma? No oodake aga, küll me teile veel pipart sabale puistame...” urises Suup, tõmmates uut juhet katkenud osa asemele. Oma tegevusala tähtsuses veendunud telefonisti meelest pais-tis otse andeksandmatuks kuritööks vaenlase katse — sidejaama hävitada.

Granaatide langemist maja ümber ig-noreerides, seadis ta kiirelt staabiga ühenduse jalgude ja raporteeris:

„Punased pommitavad sidepunkti. Korsten, katus ja maja üks nurk on purustatud, juhe sai vigastatud. Pommitamise jätkamine võib jaama täielikult rikkuda. Palun luba ja abi selle üleviimiseks varjulisesse kohta.”

„Abi tuleb. Pidage paika kuni mehed kohale jõuavad,” vastati staabist.

„Kuulen. Saab täidetud,” lõpetas Suup.

Kuid see oli ta viimane kõne. Järgmisel hetkel lõi vaenlase granaat läbi esi-seina tuppa ning hävitas plahvatades kõik selle sisemuse. Tundmatuseni purustatud telefonisti jäänused, vere pritsmetega kaetud kommutaatori osad ja pilbastunud puurisu, telliskivi ja savi prügi, tuhk, söed — kõik see lamus segipaisatuna suitsu ja tolmu pilves. Ainsa pilgu kes-

tes oli sündinud uus faas elu igaveses ringkäigus: põrmust oled võetud, põrmuks pead saama...

Läbi seinavauste sissetungiva tuule lõõtsudes elustusid laiali pillatud söed. Siin-seal tekkisid vilkad lõkked, ahmisid ahnelt ümbrusest toitu, sirgusid kiirelt suuremaks ja ühinesid viimaks võimsaks, laiaks leegiks.

Kui abi pärale jõudis, lõõmas endise sidepunkti asemel kõrge ohvrituli, mis isamaa vabaduse eest langenud sõduri hinge ülesse kandis muistsete kangelaste kotta, Taara taeva tammikusse...

Ta maine põrm aga jäi ka surmas püsimise kohale, kus oli kohusetruult paika pidanud viimse hingetõmbeni.

A. R.

Vabadussõja ajal kaitseväes väeliinil teeninud keskkooli ja kõrgema haridusega noormeeste ettevalmistamine reservohvitseriks.

Meil on võrdlemise rohkesti neid kodanikke, kes väeliinil võtsid osa Vabadussõjast ning on lõpetanud keskkooli või kõrgema kooli. Need noored kodanikud on väga kohased selleks, et neist valmistada ette reserv-ohvitseri. Sealjuures, nende sõjaaegset teenistust ja teeneid arvesse võttes, neile võiks võimaldada reserv-ohvitseriks saada hõlbustatud tingimustel, nimelt pärast 6,5-kuulist ettevalmistust kaitseväes.

Praegu üldine kord reserv-ohvitseriks ettevalmistusel on järgmine:

- reserv-ohvitseriks valmistatakse ette ainult keskkooli ja kõrgema haridusega noormehi;
- reserv-ohvitseri üldine ettevalmistus on vältanud seni 18 kuud, millest on: noorsõduri ja allohvitseri ettevalmistust — 5 kuud, reserv-ohvitseri ettevalmistust — 5 kuud ning praktikat jao ja rühma juhtimises — 8 kuud.

Üleminekul üheaastasele teenistusele on kujunemas uus kord, üldise vältusega 12—14 kuud, millest on: noorsõduri väljaõpet — 4 kuud, allohvitseri ja reserv-ohvitseri ettevalmistust — 7 kuud ja praktikat rühma juhtimises — 2

kuud. Viimased kaks kuud oleksid reservis olemise aja arvel.

Seega Vabadussõjast väeliinil osavõtnud saaksid reserv-ohvitseriks enam kui 2 korda lühema aja jooksul.

See on väga suur hõlbustus, millest kaugemale minna on võimatu.

Kõige otstarbekohasem oleks nimetatud 6,5-kuulist õppust läbi teha korraga, pidevalt. Kuid kindralstaapi sissetulnud sooviavaldused näitavad, et 6,5-kuuline pidev õppus kaitseväes tekitab suuri raskusi asjaosalistele, kes sel ajal peavad katkestama oma teenistuse ja hariliku elukutse. Seepärast ettevalmistus on otsustatud korraldada järgmiselt:

- Käesoleva aasta mai kuu lõpul korraldada katsed:
  - kõigile reameestele ja kapralitele — erikava järele, lühendatud noorte õppekursuse piirides;
  - kõigile allohvitseridele — erikava järele, lühendatud allohvitseride õppekursuse ulatuses.

Katseteks ettevalmistamist asjaosalised on kohustatud toimetama iseseisvalt, tarbekorral kaitseliidu kaasabil.

- Allohvitserid, kes eelnimetatud katsed läbi tegid, ning kui neid leidub vähemalt 20 meest, kutsuda käesoleval aas-

Marssal Joseph Pilsudski

nimepäeva puhul 19. märtsil 1928.

Marssal Pilsudski nimepäev on pühaks kogu Poolale. Sellel päeval Poola rahvas, ühinedes pidulikus meeleolus Marssali lähemate omastega, tõendab sellega sügavat armastust ja lugupidamist Juhi vastu, kes oskas võita kõik sõjalisel ja poliitilisel raskusel selleks, et rahvast vabastada 100 aastat kestnud võõrast vägivaldast võimust ja ülesehitada tugevat Poolat oma rahva heaks käekäiguks ja Euroopa kultuuri kaitseks enamlaste sissetungi eest.

19. märtsil Poola rahvas austab Kodanikku, kelle mõistus märkis rahva edu teed ja kelle raudne tahe viib rahva märgitud teid paremasse tulevikku.

Sest Pilsudski, ammutades õpiseid minevikust, oskas ja jõudis võita need haigused, mis sajandite kestel kurnasid Poola riigi organismi ja millised lõppude lõpuks viisid Poola ta iseseisvuse kaotuseni! **Suurim neist haigustest oli — täidesaatva võimu nõrkus ja ohvrimeelsuse puudus riigi heaks käekäiguks.**

Marssal Pilsudski pole vaid rahva suur juht, ta on ka vilunud õpetaja, kes rahvast kasvatab Poola poeetide suurte ideede alustel. Ta mõistus haarab need ideed, ta tahe teostab nad vastutust kartmata. Kaugelenägelikkus ja arukordselt arenenud loogiline mõtlemise võime, nagu tõestavad ta senised poliitilised sammud, on Marssali kandnud õigeid ja Poolale kasulikke teid.

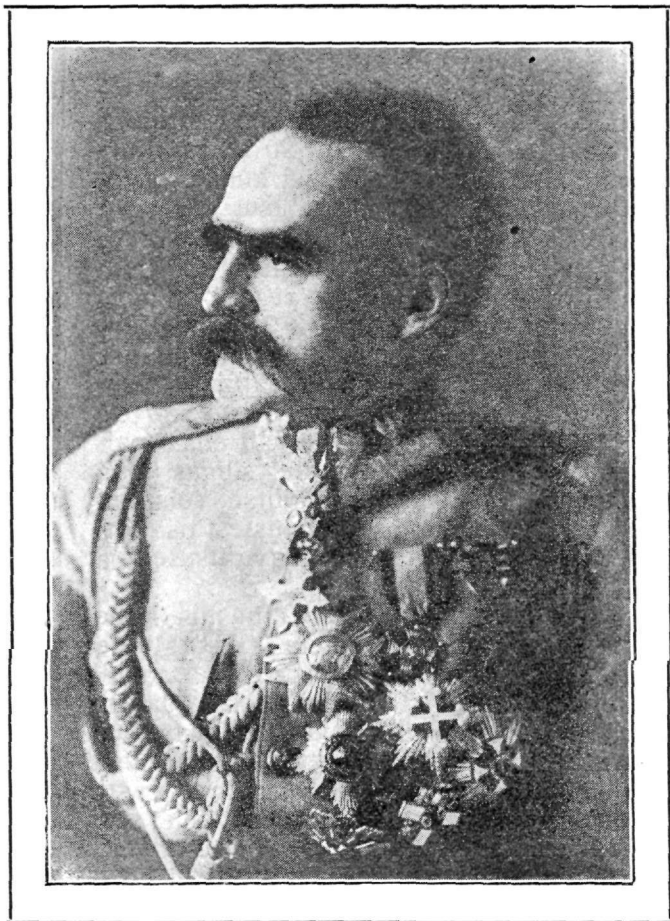
Selles ongi põhjused, miks 19. märts, Pilsudski nimepäev, on pühaks kogu Poola rahvale.

Marssal J. Pilsudski nimepäeva puhul 19. märtsil, mida käesoleval aastal kogu Poolas pühitseti kui rahvuslikku püha, Eesti Sõjainister saatis järgmise tervitustelegrammi:

Tema Eksellents Marssal JOSEPH PILSUDSKI'le

Teie nimepäeva puhul saadan Teile, Härra Marssal, minu ja Eesti kaitseväge poolt kõige soojemaid õnnesoove. Ma soovin Teile palju tervist ja jõudu, et Teie veel kaua võiksite töötada oma isamaa õnneks.

*N. REEK, Kindralmajor.
Eesti Sõjainister.*

Marssal J. PILSUDSKI,
Eesti Vabaduse Risti I liigi 1. järgu kavaler.

tal reserv-ohvitseride kursustele S. Ü. Oppeasutuste juures, Tallinnas — 3,5 kuu jooksul — 1. juunist kuni 15. septembrini.

b. Reamehed ja kapralid, kes eelnimetatud katsed läbi tegid ning allohvitserid, kes allohvitseride katseid läbi ei teinud, kutsuda käesoleval aastal allohvitseride kursustele Tallinnas, allohvitseride kooli juures — 3 kuu jooksul — 15. juunist kuni 15. septembrini.

Reserv-ohvitseride kursused neile, samuti p. 2 a tähendatud allohvitseridele, kui neid leidub vähem kui 20 meest, korraldada 1929. a. — 1. juunist kuni 15. septembrini, seega 3,5 kuu jooksul.

Kooskõlas kaitseväeteenistuse seaduse § 29. eelnimetatud 6,5-kuuline ja 3,5-kuuline ettevalmistus loetakse reserv-õppuste aja arvele. Sama seaduse § 37. põhjal õppustest osavõtjatele riigi ja omavalitsuse teenijatele selle aja jooksul jääb alles nende koht ja neile kasutada antud korter. Riigiteenijad peale selle saavad edasi palga oma koha järele. Pidades silmas küsimuse üldist tähtsust riigikaitse seisukohalt, tohiks küll loota, et õppustest osavõtjatele tulevad vastu ka omavalitsused ja eraasutused.

Seega 6,5-kuuline ettevalmistus kahe aasta jooksul — reameestele ja kapralitele ning 3,5-kuuline ettevalmistus ühel aastal — allohvitseridele, kuigi ta noori kodanikke hetkeks kisub ära oma igapäevase töö juurest, ei peaks siiski mitte tunduma liiga raskena. Kaitseväge omalt poolt on vastu tulnud niivõrra, kui vähegi võimalik, sest 6,5 kuud ja 3,5 kuud käesoleval juhtumisel on minimaalne aeg reserv-ohvitseri ettevalmistamiseks. Selle lühikesel ajal määramisel on silmas peetud, et siin tuleb õpetada meie noorsoo parimaid, kelle teened ja kogemused mineviku ühenduses hea tahtmisega töötada kaaluvad üles aja kaotuse. Peale selle õppus sünnib mõlemal aastail suvel, mis tõstab tunduvalt töö produktiivsust.

Eelkatsed lühendatud noorte kursuse ulatuses on tarvilikud, et ühtlustada eel-

teadmisi, luues kindla aluse ühiseks tööks. Samal otstarbel on tingimata tarvilikud eelkatsed neile allohvitseridele, kes 1928. a. ei tee läbi erilist allohvitseride õppekursust, vaid kutsutakse otsekohe reserv-ohvitseride õppekursusele: nad võivad edukalt töötada koos teistega ainult siis, kui on iseseisvalt värskendanud ja täiendanud oma teadmisi ja kogemusi.

Kaitseväeteenistuse seaduse § 95. põhjal reserv-ohvitseriks ei saa ettevalmistada neid, kes:

- põhiseaduse § 28. ja Riigikogu valimisseaduse § 4. põhjal hääleõigusest ilma jäetud;
- isikuid, kellele kohtu poolt määratud riigiteenistusse astumist keelav karistus;
- riigikeelt mittevaldajad.

Riigikeele tundmises korraldatakse erilised katsed neile, kes on lõpetanud mitte eesti keele õppekeelega keskkooli.

Kõik Vabadussõja ajal kaitseväes teeninud keskkooli ja kõrgema haridusega noormehed, kes eelnimetatud tingimustel soovivad saada ettevalmistust reserv-ohvitseriks, peavad 5. aprilliks s. a. andma sisse vastava sooviavalduse kaitseväeringkonna ülemale, oma elukoha järele, lisades juure järgmised dokumendid:

- haridustunnistus või kinnitatud ära-kiri sellest;
- sooviavaldaja isiklik kinnitatud all-kiri, et ta ei ole kohtu poolt õiguste kitsendusega karistatud, ning ei seisa vahi ega valve all.

Sooviavalduses tähendada ära: mis-suguse kaitseväeringkonna ülema juure sooviavaldaja andis reserviminekul oma kaitseväeteenistuse dokumendid.

Nendel, kes kindralstaapi oma sooviavalduse juba sisse on annud, tuleb seda teha ka kaitseväeringkonna ülematele, sest et esimene sooviavaldus oli nõutud ainult informatsiooni otstarbel, eesmärgiga selgusele jõuda, kas leidub üldse soovijaid ettevalmistust saada ning kas on seega põhjust tarvilikkude eeltööde tegemiseks.

SELETUSKIRI

„Katsete kava kahekuulise soodustuse saamiseks“ juure.

„Katsete kava kahekuulise soodustuse saamiseks“, aluseks on võetud järgmised põhimõtted:

- nõuda soodustuse saajalt niisugusi praktilisi oskusi üksikvõitleja

individuaalse ettevalmistuse alal, et soodustuse saanud kodanik kaitseväes võiks asuda üldisse jaorivisse;

- nõuda soodustuse saajalt niisugusi

teadmisi sõjalise kasvatuse ja väljaõppe alal, mis võimaldaks tema ettevalmistamist reameheks kõigis väeliikides ülejäänud kahe kuu jooksul.

Eeltoodud põhimõtteist välja minnes, soodustuse saajalt tuleb nõuda mitmesugusi teadmisi sõjalise kasvatuse ja väljaõppe alal rohkem, kui neid võetakse läbi kaitseväes selle kahe kuu jooksul, mille eest soodustus on antud. Katsete kavas nõuded sel alal on esitatud umbes kolme kuu kava ulatuses. Selle vastu sõjatehniliste praktiliste oskuste alal on nõudeid vähendatud poole võrra. Tähtsamatest aladest on välja jäetud: täielikult: kuulipilduja õppus ja jao lahinguline väljaõpe.

Üldiselt on õppekava kahekuuliste soodustuste saamiseks lühenenud 212 tunni võrra, või umbes 40% noore neljakuulise ettevalmistuse ajast.

Üksikutes ainetes lühenemised on järgmised; võrreldes üldise õppekavaga:

1. Distsipliinist on välja jäetud:
  - peatükist A. p. p. 2 c, 3 a ja b ja 4;
  - peatükist B. §§ 23—25 ja 26 p. p. 1, 3, 4 ja 5.
 Nende küsimuste selgitamine nõuaks 3 õppetundi.
2. Sisekorrast on välja jäetud teemid 7 ja 10 p. 2, 11 p. 2 ja 5, 13 teem p. 8, 9, 10, 11, 24, 25, 26 p. 8. ja 9., 27 ja 28, 29 p. 2. Peale selle on nõutud üldjoontes teemid: 10 p. 1., 11 p. 1., 16.—21, 23. Kõigi nende küsimuste selgitamine nõuaks vähemalt 20 õppetundi.
3. Kodumaa ajalooast ja kodumaa tundmisest on välja jäetud mõned küsimused teemidest 7 ja 9. Täielikult on välja jäetud 10. teem ja 5 teemi lahingu kirjeldusi väeosast. Nende küsimuste selgitamine ja ettekandmine nõuaks 7 õppetundi.
4. Riigikaitse vajadusest ja selle teostamisest on välja jäetud peale ühe küsimuse 1. teem, peale kahe — 2. teem. 3.—5. teemidest on välja jäetud kaks kü-

simust. Nende küsimuste selgitamine nõuaks 2 õppetundi.

5. Isamaa- ja rivilaulud on välja jäetud.
6. Vahiteenistusest on välja jäetud:
  - peatükk A.;
  - peatükist D. p. p. 7, 10 ja 11.
 Üldjoontes on nõutud peatükist D. p. p. 4. ja 6. Nende küsimuste selgitamine nõuaks 4 õppetundi.
7. Tervishoidline ettevalmistus on välja jäetud. Selle aine käsitamiseks oli määratud 10 õppetundi.
8. Üldteadmistest on välja jäetud 3. teem, mille selgitamine nõuaks 2 õppetundi.
9. Kehalise kasvatuse alal ülesseatud normid suurelt jaolt on niisugused, mida võib täita igaüks kehaliselt normaalselt arenenud terve noormees, ilma erilise ettevalmistuseta. Katsete tabelis ei ole nõutud enesekaitset ja täavigivõitlust, mis moodustavad tähtsa osa kehalisest kasvatusest kaitseväes. Peale selle on välja jäänud mängud ja suusatamine. Kõigi nende alade läbivõtmiseks kaitseväes kulub vähemalt 15—20 tundi.
10. Laskeasjandus.
  - A. Relvade materjal-osa on täiesti välja jäetud k.-kuulipilduja „Madseni“ materjal-osa. Käsigranaatide tundmist on nõutud üldjoontes.
  - B. Relvade käsitamise algõpetusest on välja jäetud üksikvõitleja ettevalmistus ühtlase juhatause all töötamiseks jao ja rühma koosseisus §§ 199—128, ja tegevusharjutused k.-kuulipildujaga, samuti on vähendatud käsigranaatide pildumisharjutuste normid.
  - C. Õppelaskmisest on välja jäetud harjutused nr. nr. 7, 8, 9, 10, samuti on välja jäetud laskeharjutused k.-kuulipildujaga ja kõik lahinglaskmised. Laskeharjutusest välja jäetud küsimuste selgitamine nõuab kaitseväes vähemalt 65 õppetundi.
11. Rivilisest ettevalmistusest on välja jäetud jao lahingdrill. Jao lahingdrilli läbivõtmiseks kulub 8 õppetundi.

12. Rännakdrill on täiesti välja jäetud. Üldises õppekavas oli selleks ette nähtud 21 õppetundi.
13. Taktikaline väljaõpe. Üldmõisted on välja jäetud ja asendatud üksikute paragrahvidega J. M. I.
- A. Üksikvõitleja väljaõppest on välja jäetud:
- orienteerimisest p. c;
  - maastiku vaatlemisest p. b ja p. c neljas ja viies lõik;
  - piilkonna tegevusest p. e ja d;
  - valveteenistusest p. d. ja üldjoontes nõutud p. a;
  - sidepidamisest p. b kolmas ja neljas lõik, väljaarvatud üks küsimus neljandast lõigust; teine lõik on lihtsustatud;

- kaitsevõitlusest p. b.
- B. Ja o väljaõpe täielikult välja jäetud. Kõigi nende harjutuste täitmiseks kulub vähemalt 60 õppetundi.
14. Gaasiasjandusest on välja jäetud ja lihtsustatud:
- teoreetilises osas välja jäetud teemid 1, 3 ja 4 mõned küsimused;
  - praktilises osas välja jäetud p. 7; lühendatud gaasimaskides viibimise aeg 60 min. pealt 40 min. peale.
- Nimetatud küsimuste selgitamine nõuaks 3 õppetundi.

A. Traksmann,
kolonel-leitnant

Kindralstaabi VI osak. ülema k. t.

KATSETE KAVA

kahekuulise soodustuse saamiseks kaitseväeteenistusse astumisel.

Kokku seatud Vabariigi Valitsuse poolt 11. I. 27a. kinnitatud „Määrused soodustuste kohta“ põhjal.

I. Sõduri-kodaniku üldine ja sõjaline kasvatus.

1. Distsipliin.

A. Kindla distsipliini vajadus eraelus ja kaitseväes.

1. Milles väljendub distsipliin eraelus:
  - a) distsipliin perekonnas, koolis, kodus ja seltskonnas;
  - b) teadlik distsipliin ja selle elemendid: kohusetruudus, seaduse, vanema tahte ja käsu tõrkumatu, täpne ja kiire täitmine.

2. Kindla distsipliini vajadus kaitseväes:

- a) kaitsevägi lahutamatu perekonnana, kelle eesotsas juhid; kaitseväe ülesanded;
- b) milles seisab kaitseväe distsipliin.

3. Distsiplinaar- ja kohtu poolt peale pandavad karistused (nende üldmõiste). Mis vahe on mõlemate karistuste vahel.

B. Kaitseväe distsiplinaar-karistuste seadlus ja Sõmini ksk. nr. 5 — 1926. a.

1. Distsiplinaarvõim (§ 1).

2. Ülemuse distsiplinaarvõimu ja kohtuvõimu vahetõid (§ 2).

3. Distsiplinaarkaristustest ja nende täideviimisest (§§ 5, 1—6, 7, 8, 10, 17, 18 ja 19).

4. Ülemate distsiplinaarvõimu piirid (§§ 34 ja 35).

5. Garnisoniülemate ja linnakomandantide võimupiirid (§ 44).

6. Komandeeritute ja haigete karistamine (§ 45).

7. Karistuste arvestamine (§§ 47 ja 48 p. 1; § 50).

8. Karistuste liik (end. Vene Ustav distsip. järgi §§ 83 kuni 88).

9. Kaebtused (§§ 58—67 ja 69—74).

C. Tähtsamad kuriteod kaitseväe teenistuse alal ja nende eest määratavad karistused.

1. Ülema ja vanema haavamine sõna ja teoga (S. N. S. §§ 96, 97, 98, 100—103).

2. Käsu mittetäitmine ja vastuhakkamine (S. N. S. §§ 104 kuni 108, 110 ja 111).

3. Vahtkonna teenistuskohuste täitmisel viibivate kaitseväelaste haavamine sõna ja teoga (S. N. S. §§ 113 ja 114; 116 kuni 119).

4. Jooksus olek, omavoliliselt lahkumine ja tähtajaks teenistusse mitteilumine (S. N. S. §§ 123—131).

5. Vahiteenistuse ja korrapidamise määruste rikkumine (S. N. S. §§ 153—160).

6. Riigivaranduste raiskamine ja rikumine (S. N. S. §§ 162—165).

7. Süüd suurendavad asjaolud (§ 78) ja süüd pehmenndavad asjaolud (79).

Märkus. Karistusnormide peast teadmine ei ole tarvilik; kaitsealustel peab olema õige arusaamine süüteo ja selle eest pealepannava karistuse iseloomu kohta.

2. Sisekord.

A. Kindla sisemise korra vajadus kaitseväes.

1. Milles seisab „kord“ eraelus.

2. Sisemine kord kaitseväes.

B. Sisekorra määrused ja nende teostamine.

Kaitseväge teenistuse põhijooned ja iseloom.

1. Riigikaitse vajadus (§ 1).

2. Kaitsevägi (§§ 2—6).

3. Distsipliin (§§ 7—11).

4. Käsk ja käsutäitmine (§§ 14—32).

5. Sisemine ja väline side (§§ 24, 25 ja 28 viimane lõik).

6. Isamaa armastus ja riikline meeleolu (§§ 30, 31 ja 33).

C. Kaitseväelane, tema omadused ja üldkohused.

1. Kaitseväelaste kutsest (§§34—37).

2. Kaitseväelase peamised omadused (§§ 38—46).

3. Kaitseväelase üldkohused (§§ 47—67).

4. Sõdurite üldkohused (§§ 102—109 — III peatükk).

D. Alluvus, juhtide ja käsualuste vastastikused suhted ja kohused.

1. Ülemad ja käsualused (§§ 68—69).

2. Vanemad ja nooremad (§§ 70—75).

Märkus. Vastavates §§ välja jätta kõik mis puutub: a) ohvitseridesse ja b) ohvitseride ja sõjaväeametnikkude omavahelise vanuse kindlaksmääramisse.

Kaitseväelaste auastme vanuse astmestik võtta läbi üksikasjaliselt ainult maaväe kohta, kuna mereväe kohta — üldjoontes.

E. Kaitseväge kornid.

1. Üldised alused (§§ 110—114).

2. Sõjaväeline viisakus (§§ 116—133).

3. Kaitseväelaste vastastikune nimetamine (§§ 134—135).

4. Sõjaväelised tervitus- ja soovõnad ja vastused neile (§§ 139—141).

5. Ettekandega esinemine ja enda esitamine (§§173—175).

6. Üksiktervitamise viis ja kord mitmesugustel juhtumistel (§§ 142, 144—154 ja 143 viimane lõik).

Märkus. § 146 jätta välja kõik, mis puutub ohvitseridesse ja ülejateeniatesse.

G. Kaitseväge jaotus (üldjoontes).

1. Üldine jaotus (§ 184).

H. Toimkonnad,

1. Ööpäevase teenistustoimkonna koosseis üldjoontes (§§ 468—472).

2. Toimkondade määramine ja arvestamine (§§ 475 ja 476).

3. Teenistustoimkonda minejate ettevalmistamine ja väljasaatmine toimkonna vaatusle (§§ 480—481).

4. Teenistustoimkondlaste üldkohused (§§ 484—491).

Märkus. § 486-est jätta välja ohvitseridesse ja allohvitseridesse puutuvad küsimused. (§§ 484—491).

5. Toimkonna relvastus (§ 492).

I. Päevakord (üldjoontes §§ 587—609).

K. Kasarmu kord (üldjoontes §§ 615—661).

L. Toitlusteenistus.

1. Ajateenijate toitmine (§§ 667—679).

2. Toidu valmistamine (§§ 684—688).

3. Rühma jagaja (§ 690).

M. Sanitaarteenus (üldjoontes §§ 695—707 ja 716—717).

N. Liikumise kord tänaval ja pühad.

1. §§ 733—736.

O. Väljalubamine kasarmupiirkonnast. Puhkus. Omavoliline lahkumine.

1. Väljalubamine kasarmupiirkonnast (§ 737—748).

2. Omavoliline lahkumine (§§ 761—763).

3. Kodumaa ajalugu ja kodumaa tundmine.

a) Vanad eestlased sõjameestena (kindlused, laevastik, relvad, sõdimisviis maal

ja merel), Eesti sõduri omadused võitluses.

b) Võitlus vabaduse eest. Paala lahing. Saaremaa vallutamine. Iseseisvuse ja vabaduse kaotamine.

c) Eestlased võõra valitsuse all. Ordu aeg. Poola aeg. Rootsi aeg. Vene aeg. Ärkamisaeg ja venestamise püüded. Maailmasõda ja Vene keisrriigi lagunemine.

d) Eesti iseseisvuse väljakuulutamise. Saksa okupatsioon. Vene enamlaste sissetungimine Eestisse. Eesti kaitse korraldamine ja rahvaväe loomine.

e) Vabadussõja sündmustik: maa vastastamine enamlastest; sõda Landeswehriiga; võitlused piiril; Tartu rahuleping.

g) Eesti Vabariigi majandusline arenemine rahuajal. Suhted välisriikidega ja Rahvasteliiduga.

h) Meie riikline kord. Põhiseadus. Mis on demokraatlik vabariik. Poliitiline elu Eestis. Riigikogu.

i) Riigi valitsemine. Vabariigi Valitsus. Omavalitsused. Kohtud.

4. Riigikaitse vajadus ja selle teostamine.

a) Isikliku kodu mõiste. Kes on kodu vaenlane. Vajadus kaitsta oma kodu vaenlaste vastu. Rahva kodu. Miks on kodumaa kaitsmine kogu rahva ülesanne.

b) Riigikaitse. Alalise kaitseväge vajadus kodumaa kaitsmise teostamiseks. Sõduri-kodukaitsja kohused.

c) Millised ühiskondlikud voolud on Eestile ohtlikud. Kommunistlik kihutustöö Eesti vastu. 1. detsembri 1924. a. sündmused ja nende tähtsus meile.

d) Miks on tarvis alaliselt valvel olla eriti Eestis. Kuidas teostab Eesti rahvas enesekaitset. Mis on kaitseliit. Miks on nõuetav, et kõik kodanikud astuksid kaitseliitu. Mis on noorsoo sõjaline ettevalmistus ja milleks on see tarvilik.

5. Vahiteenistus.

A. Garnison. Garnisoni ülem ja komandant. (§§ 1, 14, 15, 23, 24, 28 ja 31 p. 3).¹⁾

B. Vahiteenistuse määrused ja nende teostamine.²⁾

1. Vahtkonnad ja nende ülesanded (§§ 33—35; 37—39; 44—48).

2. Tunnimees, tema õigused ja üldkohused (§§ 148—162).

3. Vahtkonna teenistuse vältus (§§ 53 ja 59 ja 60, 1. 2.).

4. Vahtkonna koosseis (§58) ja sinna kuuluvate kaitseväelaste ülesanded (üldjoontes).

5. Parool ja läbilask (§§ 63—64, 68—71).

6. Vahiparaad (§§ 72—73; 82 ja sõmini ksk nr. 341 — 1923. a.). (Üldmõisted).

7. Tunnimeeste paigutamine ja vahetamine (§§ 101—103; 104—116 ja sõmini ksk 1923. a. nr. 341).

8. Vahetuste väljasaatmise ja vastuvõtmise kord (§§ 117—121).

9. Sisekord vahtkonnas (§§ 131—140).

10. Vahtkonnast väljasaadetavate piilkondade kohused (§§ 174—178).

11. Tunnimehe tervitus (vastavalt §§241—260 ja jalaväe eeskirja I osa nõuetele).

12. Arreteeritute saatmine ja konvoeerimine (§§ 330, 331, 332 ja 333).

M ä r k u s e d : 1. Siin on nõuetav ainult arusaamine üldjoontes garnisoni ülema ja komandandi tegevusest.

2. Sellel alal nõuda praktilisi oskusi ühes seletustega.

6. Üldteadmised.

a) Kaitseväge teenistuse kestvus ja üldine käik. Sõduri õigused ja kohused.

b) Kaitseväge organisatsiooni üldmõisted (sõjaministerium, väeliigid, diviis jne.).

c) Kaitseväge vorm (maa-, mere- ja lennuaes väelike ja auastmete tunnused).

d) Sõduri varustus (raha, riie, toit).

7. Kehaline kasvatus.

Kaitsealune peab olema kehaliselt niivõrra ettevalmistatud, et tema kehalised võimed vastaksid järgnevas tabelis toodud normidele. (Vaata lmk. 463)

M ä r k u s e d : Kõit mööda ülesripeldamise mõõtmist alatakse 2 m kõrguselt maapinnast.

Lijvakoti kandmiseks 100 m kaugusele starditakse lamades.

Talvel katseid toimetatakse aladel:

a) kõrgushüppes hooga;

b) kuulitõukes tugevama ja nõrgema käega;

c) ülesripeldamiseks kõit mööda;

	Hää	Rahuloidav
1. 100 m jooks	14,0 sek.	14,1—15,0 sek.
2. 1000 m jooks	3 m. 20 sek.	4 min.
3. Kaugushüpe hooga	4,50 m	4,49—3,50 m
4. Kõrgushüpe hooga	1,30 m	1,29—1,10 m
5. Kuulitõuge a) nõrg. käega	8,00 m	7,99—6,50 m
b) tugev. käega	9,00 m	8,99—7,50 m
6. K.-granaadi (Mills) kaugusviske	40,00 m	39,99—30,00 m
7. 40 kg liivakoti kandmine 100 m peale	20,00 sek.	20,1—24,0 sek.
8. Ülesripeldamine kõit mööda	3,00 m	2,50—2,00 m
9. Rippes käte kõverdamine ja sirutamine	8 korda	7—4 korda
10. Ringpealetõmme kangile	Normi täitmiseks on nõuetav üks ringpealetõmme	

d) rippes käte kõverdamises ja sirutamises;

e) ringpealetõmmes kangile ja

f) k.-granaadi kaugusviskes.

Teistel aladel korraldatakse katsed, arvestades ilmastiku ja teiste väliste tingimustega.

Katsed liivakoti kandmises ja k.-granaadi viskes korraldatakse välivormis.

II. Sõjatehniline ja taktikaline väljaõpe.

1. Laskeasjandus.

A. Relva materjal-osa.

1. Vintpüüsi nimetus, kaliiber, raskus, pikkus, täägiga ja ilma.

2. Vintpüüsi tunnusmärgid ja tähised (number, tehase nimetus, kruvide sampsude suuna täkked).

3. Vintpüüsi üksikud osad ja nende ülesanne.

4. V.-püüsi koostvõtmine ja kokkupanemine harilikuks puhastamiseks; v.-püüsi korraliku töötamise kontrollimine.

5. V.-püüsi puhastamine. Laskmisest tekkinud gaaside kahjulik mõju ja abinõud selle kõrvaldamiseks (kuumutamine keeva veega ja lehelisõliga).

6. V.-püüsi igapäevane ülevaatus laskmise eel.

7. V.-püüsi hooldamise reeglid („Opisanie 3” vint “ §§ 88; 89; 90 a, 2, 3, b, v, g; 91).

8. Takistused laadimise ja laskmise juures ja nende kõrvaldamine.

9. V.-püüsi padrunid, nende peamised seltsid ja seltside tunnusmärgid; padrundi tähtsamad osad; padrunita hooldamine.

10. K-granaatide liigitus, lahinguomadused ja oskus nendega ümber käia (üldjoontes).

Märkus. Relva materjal-osa tundmises on nõuetavad praktilised oskused ühes seletustega.

B. Relvade käsitamise algõppus.

1. Praktiline oskus näidata lahingumärkide peal sihtpunktid nende märkide keskkoha ligikaudseks tabamiseks distantsidel kuni 300 meetrini kõigi tarvitatavate sihikutega (Vene v-p. 2, 3 ja 6).

2. Õige sihtjoone võtmine diafraagma abil, tasane karp; peenike, jäme, paremale ehk vasakule hoitud karp. Valgustuse mõju arvustamine.

3. Oskus vasakut silma kinni hoida ja paremaga mitte pilgutada, kui seljataga ootamata plaksusi tehakse.

4. Sihtimine pukkidel ja liivakottidelt kaugustele 100—300 m.

5. Kolmnurga sihtimine 25 m peale, vähemalt rahuldavalt.

6. Kolmnurga sihtimine 200 m peale, rahuldavalt.

7. Laekaela õige pihkuhaaramine (L. E. § 44).

8. Laskeasendi õige võtmine.

9. Püüsi laadimine kõikides laskeasendites ja käigul.

10. Laadimise kiiruse kontroleerimine (1 min. jooksul 6 pidet laadida ja padrunid lukuga välja heita).

11. Ühe padruniga ja täiendav laadimine.

12. Püüsi kaitsevinna seadmine.

13. Laetud püüsi tühjendamine.

14. Lihtsad tuleülesanded kõikides laskeasendites (laskevõtete ühendatud täitmine).

15. Sihiku seadmine (L. E. § 62).

Märkus. Nõuda praktilist oskust valida sihikut ja sihtpunkti märgi kindlamaks tabamiseks.

17. Sihtimise tiheduse ja kukepästmise oskuse kontroleerimine ortoskoobi ja peegli abil, lamades asendist 150 m kaugusele, märgiks kontrollisöör. Hindamine: 24 kukepäastust (12 peegliisse sihi-

tult ja 12 läbi ortoskoobi) ei tohi püss üle 6 korra märgatavalt kõrvale kalduda sihtimise punktist (kontrollsöörist).

18. Iseäraliste kehaharjutuste rahuldav täitmine (L. E. § 72).

19. Üksiku mehe lahingülesanded (eelharjutusena vastavalt L. E. §§ 103—108).

20. K-granaatide pildumine. Katsutav peab suutma visata vähemalt 25 m kaugusel asuvasse 4 rt m auku 60 sekundi jooksul 6 k-granaati.

C. Laskmine.

1. Laskmine toalaskepadruniga (§§ 74, 75, 76, 77, 78 ühes 1927. a. muudatustega).

Katsealuselt nõutakse järgmise harjutuse täitmist: tihedusharjutus: kaugus 15 m; lamades käelt; märklauaks valge kilp, mille keskel must sihtimispunkt 1,5 cm läbimõõduga; sihik — vene v-püssil — 6; lasketulemus rahuldav, kui kõik kuulid on vähemalt 7 cm läbimõõta ringis.

2. Öppelaskmine (1927. a. muudatuste järgi).

Katsealune peab suutma täita „Öppelaskmise põhikavas“ ettenähtud kuue esimese harjutuse tingimusi.

2. Riviline ettevalmistus.

A. Juhatamise viisid ja abinõud.

1. Komando (§§ 66, 67).

2. Vile ja signaalsarv (§ 68).

Siin nõutakse arusaamist eel- ja täitkomandost ja leppemärkidest.

B. Rividest ja nende tegevustest.

1. Rivid ja rivistused (§ 70).

Katsealuselt nõutakse, et tema ülesrivistatud jaole § 70-das tähendatud mõisteid oskaks praktiliselt ära seletada ettepandavate küsimuste järgi.

C. Üksikõppus.

1. Seisang ja liikumised relvata (§§ 77—82).

2. Seisang ja liikumised relvaga (§§ 83—87).

Katsealuselt nõutakse kindlat oskust tegutseda katsel antavate komandode järele.

D. Lahingdrill.

1. Liikumised ja tegevused komandode, leppemärkide ja signaalide järele (§§ 88—97).

E. Sõdurikohused lahingus.

1. §§ 98—103.

G. Jaõõppus.

1. Rividrill (§§ 104—115).

Katsealuselt nõutakse üldmõisteid: jao koosseisust (§ 104); rivistusest (§ 105); liitesõdurist ja liiteüksusest (§ 106)

H. Rühmaõpetus.

Katsealuselt nõutakse üldmõisteid: rühma koosseisust (§ 128); ülemate kohdadest (§ 130); jagude paigutusest rühma koosseisus (§131) ja oskust liikuda rühma koondravis.

4. Taktikaline väljaõpe.

A. Üldmõisted (J. E., §§ 74, 75).

1. Jalaväe tegevusviisid lahingus: pealetung, lähenemine, kallaletung, rünnak, kaitse, vastupanu- ja julgestuspositsioonid; varu (J. E. I, § 74).

2. Tuli: otse-, poolpöik-, külg-, tagant-, piki- ja flankeeriv tuli. (J. E. I, § 75).

Siin nõutakse kaitsealuselt oskust seletrada neid üldmõisteid suuremõõdulistel skeemidel.

B. Üksikvõitleja väljaõpe.

1. Orienteerumine maastikul.

a) Ilmakaared ja nende kindlaksmääramine kompassi, päikese, taevatähtede ja kohalikkude esemete abil.

b) Liikumine kompassi ja orientiiresemete järgi.

2. Maastiku ja vaenlase vaatlemine.

a) Antud sektoris: maastiku vaatlus, kirjeldus ja hindamine sõjalisest seisukohast. Vaadeldud sektori kirjeldamine peast.

b) Vaenlase vaatlemine: oskus kiiresti leida mitmesuguseid märke mitmesugustel kaugustel.

c) Kauguste hindamine märkideni ja esemeteni 1000 m piirides.

e) Vaatleja kohused maastiku ja vaenlase vaatlemisel (ulatuses mis on tarvilik reamehele).

3. Maastiku kasutamine.

a) Maastiku kasutamine varjumiseks vaenlase maapealse- ja õhustvaatluse eest paigal olles ja liikudes.

b) Üksikvõitleja asetuse ja liikumise varjumiseks kasutatava koha ja eseme iseloomule vastavalt.

4. Jalaväe luure.

a) Jalaväe luurorganid: luurpatrull ja piilkond; piilurid (üldmõisted).

5. Piilkonna tegevus.

a) Eelpiilkond:

- piilurite liikumine kättenäidatud suunas antud ülesande täitmiseks ühes sidepidamisega omavahel ja piilkonna südamikuga;
  - mitmesuguste kohalikkude esemete ja maastiku läbivaatamine piilurite poolt;
  - vaenlase ülesotsimine mitmesugusel maastikul;
  - piilurite tegevus, siis kui vaenlane on aegsasti tähele pandud; vaenlase jälgimine.
  - piilurite tegevus vaenlasega ootamatult kokku puutudes.
6. Valveteenistus puhkel ja kaitsel.
- a) Valveteenistuse tähtsus (üldmõisted).
- b) Vahipost:
- vahiposti kohaleasumine vastavalt temale antud ülesandele;
  - vahitide ülesanded ja tegevus kokkupuutumisel vastasega.
7. Sidepidamine.
- a) Side tähtsus lahingtegevusel, kuidas peetakse sidet.
- b) Sidepidamine:
- oskus lühidalt ja arusaadavalt kirjeldada nähtusi ja nimetada asju kaitseväes tarvitavale terminoloogiale vastavalt;
  - teadaannete kättetoimetamine, suusõnaliste käskude edasiandmise reeglid ja viisid ning oskus neid kasutada vastavalt ülesandele ja olukorrale;
- M ä r k u s. Katsealuselt nõutakse ka üldiseid teadmisi signaliseerimise alal lippudega ja lampidega.
- oskus kõneleda telefoniga.
8. Kaitsevõitlus.
- a) Kaitsevõitluse tähtsus. Millal peame end kaitsma.
- b) Kaitsevõitluse teostamine:
- Üksikvõitleja asumine (antud ülesande järgi) laskekohale kaitse-eesmärgiga:
- laskekoha valik, pidades silmas oma ülesande täitmist;
  - laskeaugu (kaeviku) valmistamine ja selle moondamine, pidades silmas laskmise soodustamist ja moondamist — maapealse — ja õhustvaatluse eest;
  - peidetud ja moondatud vaenlase vaatlemine ja leidmine maastikul, vaenlase tabamine tulega;
  - tuletagejärgede hindamine ja paranduste tegemine (neil kaugustel, kus sõdur peab tulevõitlust iseseisvalt).

Laskemoona kohaletoomine vaenlase tule all.

Tegevus gaasimaskis.

9. Pealetung.

a) Pealetungi tähtsus. Millal ja milleks peame peale tungima.

b) Pealetungi teostamine:

— üksikvõitleja asumine seisukohale pealetungiiks;

— uue asukoha valik endisest kohast, varjatud ala leidmine ja seda mööda liikumine vastavalt olukorrale uuele kohale;

— rünnaku teostamine;

— mitmesuguste tõkete vallutamine;

— tegevuse iseäraldused tihedas metsas ja asulates.

D. Gaasiasjandus.

1. Üldmõisted.

a) Lahinggaasid, nende omadused. Mürgiste gaaside mõju.

b) Gaaside jaotavus vastavalt nende tegevuse iseloomule.

d) Gaasisõja tehnilised vahendid: gaasimürsk, gaasipilduja, käsi- ja püssigranaadid jne.

e) Kaitse lahinggaaside vastu (individuaal ja kollektiiv).

M ä r k u s. Ülaltoodud küsimusi nõutakse katsealuselt ainult üldjoontes.

2. Praktiline osa.

a) Gaasimaski R. S. C. materjal-osa ja hooldamine.

b) Maski praktiline kasutamine.

d) Esimene abi gaasiga mürgitatuile.

e) Ettevalutus ühinevõitluses vaenlase gaasikallaletungi vastu puhkel, rännakul ja lahingolukorras (vaatlemine, alarm, gaasimaskide korralikkus ja käepärast olek).

M ä r k u s: Katsealused peavad suutma täita järgmist harjutust:

1. gaasimaski pähepanna 10 sekundi jooksul ja selles rahu-likult viibida	10 min.
2. sammu liikuda	10 „
3. seistes puhata	10 „
4. liikuda kiirsammul	5 „
5. seistes puhata	5 „

Harjutuse kestvus 40 min.

A. Traksmann,
kolonel-leitnant,

Kindralstaabi VI osak. ülema k. t.

V. Külaots,
major,

„C“ jaoskonna ülema k. t.

Allikad, milliseid katsealused võivad kasutada ettevalmistamiseks.

I. Distsipliini alal.

1. Kaitseväe distsiplinaar karistuste seadlus. 1925.
2. Valitud paragrahve Sõjaväe nuhtluse seadusest.
3. Endine Vene „Ustav distsiplinarnõi“.
4. Sõjaministri käsukiri nr. 5. 1926. a.

II. Sisekorralduse alal.

Sisemäärustik. Vabariigi Valits. poolt kinnitatud 17. VIII. 27.

III. Kodumaa ajaloo ja kodumaa tundmise alal.

1. Eesti rahva ajalugu. Prants, H.
2. Eesti ajalugu. Põrk, A.
3. Eestlaste kultuur muistsel iseseisvuse ajal. Moora, H.
4. Eesti muinaslinnad. Laid, E.
5. Eesti Vabadussõda. Soots, J.
6. Viru väerind. Vaga, A.
7. 3., 6. ja 9. rügementide ajalood.
8. Sõda Landeswehriga. Pooptu.
9. Minu sõjamälestused. Pitka, J.
10. Kodumaa geograafia. Kampmann, M.
11. Eesti kodumaa. Kents, J.
12. Kodumaa rännates. Vilberg, G.
13. Kodaniku õpetus. Rägo, R.

IV. Vahiteenistuse alal.

1. Vene „Ustav Garnisonnoi Slusbõi“.
2. Sõjaministri käsukiri nr. 343, 1923. a.

V. Üldteadmiste alal.

1. Kaitseväe vormi kirjeldus. Sõja-

ministri käsukiri nr. 36, 1926. a. Lisad nr. 1 ja 6.

2. Kaitseväe kraaniga varustamise seadlus. „Riigi Teataja“ nr. 45/46 1925. a. ühes muudatustega „R. T.“ nr. 19 ja 95 1926. a.

3. Seadlus kaitseväe toitlustamise kohta rahuajal. „Riigi Teataja“ nr. 61, 1923. a.

4. Kaitseväe palganormid. Sõjaministri käsukiri nr. 109, 1927. a.

VI. Kehalise kasvatuse alal.

Kergejõustik. Kindralstaabi VI osakond. 1925. a.

VII. Relvade materjal-osa alal.

1. Vene vintpüssi kirjeldus, hoolekanne ja ülevaatus.

2. Käsigranaadid. Pioneerpataljoni väljaanne.

VIII. Relvade käsitamise alal.

1. Laske-eeskiri I.

2. Juhendid k.-granaatide pildumiseks.

IX. Laskmise alal.

1. Laske-eeskiri I. Ühes 1927. a. muudatustega.

X. Rividrilli alal.

Jalaväe eeskiri I.

XI. Taktikalise väljaõppe alal. Jalaväe eeskiri II.

XII. Gaasiasjanduse alal.

1. Gaasisõda meie oludes. Vanaveski, H.

2. Lahinggaasid ja gaasikaitse. Varustusvalitsuse väljaanne.

Vabaduspäeva pühitsemine Viljandi garnisonis.

Ettevalmistused 10. a. vabaduspäeva pühitsemiseks tehtud varakult. Et väeosad kolmes eraldi paigas — Viljandi linnas, Heimtalis ja Loodis, siis ka kavad kokku seatud, et igale poole jõuda. Elevust asjasse toob teade, et seks puhuks ka Tallinn meid pole unustanud ja ministriabi kindral Lill kohale ilmub. Juba siin ja seal näed virku sõdureid nagu väledaid oravaid majade seintel vanikutega ronimas. Ka ilutulestik kasutatakse majade piduehtesse seadmiseks täielikult.

Juba 23. hakkab püha peale. Kell 1800 on „Ugala“ saalis linnas asuvatele

väeosadele aktus. Aktuse avab garnisoniülem kol.-lt. Schmidt, kes tervikulise ja selge pildi annab Vabadussõja aremisest ja tuletab meele abi välismaist. Hra adv. Jung selgitab asjalikult riigimõistet ja riikluse tähtsust. Kolon.-leitn. Kirschbaum pöördub Eesti minevikku, näitab meie esivanemate kuulsusrikkamaid aegu, kus Eestil tunnustatud rahvusvaheline koht kui Euroopa poliitilisel, sõjalisel nii ka hariduse ja kultuuri aladel; aegu, kus rahval olid oma usk ja oma jumalad.

Viljandi garnisonis on ilusaks traditsiooniks kujunenud komme: Iga aasta

Jumalateenistus 24. II. 28. Viljandi Vabadussõjas langenud haudadel.

Keskel sõjainistri abi kindral P. Lill ja 3. diviisi suurtükiväe ülem kol.-lt. J. Kirschbaum.

Vabaduspäeva väeosade poolt ühiselt koraldatud piduga pühitseda, et liita väeõsi omavahel, et tegevas väes kui ka tagavaras olevaid Vabadusristi kavalere selleks tähtsamaks päevaks kokku liita ühiseks pereks, et lähemale astuda rahvale, kelle osavõtt neist pidustustest eriti elav. Puhas sissetulek läheb Sakalamaa Vabadusristi koonduse heaks. Selle pidu ilusamaiks ja meeleoluliste- maiks momentideks olid — tõrvikutega võimlemine ltn. Põlendiku juhatusel (Sakala jalav. rügement) ja ltn. Veidenbaumi poolt ettekantud „Lembitu surm“ (3. div. suurtv.), missugused vastava hästi läbimõeldud ettekannete ja valgustuseffektide poolest väga hea mulje jätsid.

24. — Paraad — osa võtavad peale sõjaväe, kaitseliidu, tuletõrje veel Sakalamaa Vabaduse Risti vendade koondus, vigastatud sõjameeste ühing jne. Paraadi võtab vastu sõjainistri abi kindral Lill. Lühidas, kuid sisukas kõnes tuletab hra kindral meelde Vabariigi saabumise raskusi ning märgib ära kättevõidetud iseisvuse tähtsust ning lühikese ajaga saavutatud edu. Päevakohaste kõnedega esinevad veel: linnapea hra Maramaa, maavalitsuse esimees hra Lauri ja Vabaduse Risti koonduse esimees kol.-lt. Kirschbaum.

Vabaduseplatsilt liigub paraad surnuaiale, kus iga-aastase kombe kohaselt Vabadussõjas langenud sõdurite hauale pärg asetatakse.

Erakordse püha tõttu on terve päev pidustused. Suurtükiväe ohvitserid on oma kasinos ühislõunasöögi ühes kutsutud külalistega korraldanud. Siin võtab ka kindral Lill sellest osa. Sõduritel on igalpool pidulikud lõunad — ka nendest võtab ministriabi osa ja nimelt Sakala jal. rügemendi 1. kompaniis. Vabaduse Risti vendade auks on seltskonna poolt Naisseltsis üldine vastuvõtt ja maitsev lõuna valmistatud. Ka siia jõuab kindral Lill. Meie kõrgema sõjaväe juhi ilmumine toob igalpool elevust, sest olgugi Viljandi Sakalamaa pealinn, kuid oma raske ühenduse tõttu välisilmaga on kõrged külalised siin haruldaseks nähtuseks.

Järgmisel, — 25. küünlakuu päeval jätkuvad aastapäeva pidustused diviisi suurtükiväe Heimtali ja Loodi asetatud osades.

Heimtalisis aktus kell 1400, mille avab kindral Lill kõnega, milles piltlikult kujutab Vabariigi saabumist ja mille lõpetab sõjaväe tähtsuse allakriipsutamisega. Aktusele järgnevas ühislõunalauas, mis üldse siin väga südamliku mulje jättis,

jätkuvad kõned ja omavaheline vestlus. Kohalik vallavanem, kes kolmat korda järjesti valla muresid oma õlul kannab, toonitab südamlikku vahekorda kohaliku rahva ja sõjaväe vahel, mida ka suur-tükiväe ülem kinnitab. Kaitseliidu ja teiste kohaliste seltskonnaesindajate poolt tuuakse ilusaid mõtteavaldusi ühise koostöö tarvidusest kodukaitsel. Ministriabi lahkumisel korraldasid Heimtalj garnisoni sõdurid oma haruldasele külalisele südamlikumad ovatsioonid ning veel kaugele järele kostsid koori saatelaulu helid, mida kohalik kooliõpetaja organiseeris ja juhtis.

Loodis aktus kell 1800. Ka siin esines kindral Lill päevakohase kõnega. Väga südamlikult rääkis kohalik Paistu kiriku õpetaja hra Vaher, tuues ette kõiki eeltingimisi ja sageli unustusse kippuvaid üksikasju, mis meie Vabadusvõitluse lõpuleviimisega kroonitud said. Öieti tähendas hra pastor:

„Nagu keegi ei jõua üles lugeda neid lugematuid allikaid ja ojakesi, mis ühe suure jõe loovad, samuti on võimata kindlaks määrata esimest Eestj iseseisvuse eest võitlejat — see on kogu rahva saavutus.“ Kõnede vahel esines kohalik keelpillide orkester päevakohaste ettekannetega. Aktusele järgnes ühine õhtu-eine, mis omavahelises vestluses ja isa-maalauludes ikuni hilise õhtuni kestis.

Viibides veel lühemat aega sõduritele korraldatud peoõhtul, millest osa võtma hulk ümbruskonna noori kogunenud, lahkus kindral Lill üleajateenijaskonna poolt kätel kantuna üldise elaguhüüete saatel, et Tallinna viivale rongile jõuda. Pidu kestis Loodis aga edasi. Kogu laialipaisatud Viljandi garnisoni kaitseväelastel jäid iseseisvuse 10. aastapäevast parimad mälestused, mis kõigile alati voolavaks jõuallikaks meie alalises töös parima homse päeva jaoks. —mi.

Auto-transport.

Üksikasju auto-transportist Prantsusmaal Ilmasõja ajal.

Sõjamoona tarvitamise suurenemisega peab vastavalt suurendama ka transporti, mis kaugeltki nii kerge pole, nagu see rahuajal paistab. Parema pildi sõjamoona tarvitamise hiigla kasvust annab Ilmasõda. Ta kasvab siin uskumata kiirusega, uskumata suuruseni. See sünnitas transpordile suuri raskusi, milledest ta tihti laitmata üle ei pääsenud, olgugi, et võitlevad pooled liini nõuete ja transpordi vahekordi teraselt silmas pidasid. Siinkohal olgu tähendatud, et Ilmasõjas võitlevatel pooltel oli transpordi küsimus heitluste alguseks võrdlemisi hästi lahendatud. Oli isegi arvestatud võimalustega, mis tol korral paistsid liiga suurendatutena, kuid sellegi peale vaatamata jättis transpordi tegevus sõja kestvusel palju soovida. Eriti suured raskused pidi üle elama prantslaste transport. Sakslaste sissetung Põhja-Prantsusmaale halvas tugevasti prantslaste raudteetranspordi võimet, mida tuli kompenseerida teiste veoabinõudega. See oli üllatus, mida prantslased vaevalt ootasid. Suureks abiks olid siin autod. Veel rahuajal panid prantslased suured lootused auto-transporti peale, mida nad ei kahetse. Nende Kindralstaabil oli enne sõda väljatöötatud täpne autotranspordi kasutamise plaan, kus

ettenähtud oli rekvireeritavate autode arv. Selles plaanis olid ette nähtud raioonides koonduspunktid, kuhu koondati kõik ümbruskonnast rekvireeritud autod. Peale selle oli plaanis ette nähtud 4 tsentraalpunkti: Reim s'is, Versailles'is, Dijon'is ja Lyon'is, kuhu saatsid kõik koonduspunktid omad rekvireeritud autod. Eriline plaan oli välja töötatud nende autode kohta, mis rekvireeriti „Compagnie Générale des Omnibus“ garaashides. Mobilisatsiooni perioodis andis rekvisitsioon sõjaväele umbes 8500 autot. See arv osutus liiga miniatüürseks. Teda tuli kõikide kättesaadavate abinõudega suurendada. Nii oli juba autode arv 1915. aasta lõpuks sõjaväes 30.000 ümber. Sarnane kiire aotode arvu kasvamine oli loomulikult tingitud sõjamoona tarvitamise kasvamisest liinil. Nii näiteks vedasid autod augustikuul 1914. a. liinile 18.886 tonni varustust. See arv muutus juba 1915. a. juulil kümnekordseks. Sama aasta augustil oli ta 292.000 ja septembril 330.000 tonni. Kuid vägede juhatuse ei leppinud enam ainult sõjamoona veoga, vaid ta nõudis ka auto-transportidelt sõdurite ümberpaigutamist. Juba augustikuu jooksul 1915. a. viskas auto-transport ühest kohast teise 460.000 sõdurit. Arvud

kõnelevad küllalt selget keelt liini nõuetest, mida auto-transport pidi rahuldama. Olgugi, et auto-transporti peal lasus õige raske koorem ajajärgul (kõige raskem aeg), mille kohta siin andmed tõin, täitis tähendatud transport omad ülesanded võrdlemisi rahuldavalt. Edaspidi arenes auto-transport hästi kuni sõja lõpuni. Terves omas kiires arengus ei olnud prantslaste auto-transportil üllatusi, mis oleks ülepääsematuteks võinud muutuda. Kõik läks kogu sõja kestvusel kaunis lidedasti. See olenes mõistagi ära masinatest, kindlast organisatsioonist, heast tehnilisest personaalist ja osavast meeskonnast. Auto-transporti varustamine masinatega sündis kahel viisil: rekvisitsiooni ja ostu teel. Rekvisitsioon andis sõja algul sõjaväele umbes 6000 veoauto ümber. Suurem osa nendest olid sõjaministeriumi poolt auhinnastatud firmade omad ja täiesti kõlbulikum sõjaväe teenistuseks. Ülejäänud, märksa väiksem osa sellest mis andis rekvisitsioon, olid keskmise võimega masinad, kuid ka enam-vähem kõlbulikum sõjaväes tarvitamiseks. Ostuteel muretseti autosid nii Prantsuse kui ka välismaa firmadelt. Autode ostmiseks välismailt oli kaks põhjust. Esiteks ei suutnud prantsuse firmad rahuldada transporti nõudeid ja teiseks oli prantslaste huvides teatud ajal ära osta Ameerika Ühisriikide autod, et ära hoida nende koondamist vastaste leeri. Üldiselt oli sõja algul üks kolmandik tervest ostetud autode hulgast Ameerika firmade omad, üks kümnendik Itaalia firma „Fiat'i“ ja ülejäänud Prantsuse firmade omad.

Kõik sõjaministeriumi poolt ostetud ja vastu võetud autod saadeti ülemjuhatusse korraldusel kas Versailles'i või Dijon'i organisatsioonidele, kus nad meeskonnaga varustati ja rühmade (section) kaupa armeede parkidesse saadeti. Sarnased rühmad vormeeriti ühe firma autodest. Ka rühmade armeede parkidesse saatmise juures peeti teraselt silmas, et armeed oleks varustatud võimalikult ühe firma autodega. See kergendas kõige paremat autode ekspluateerimist, remonti ja meekonna spetsialiseerimist autode korrashoiuks.

Rühm (section) koosnes harilikult 16—17 autost, leitnandi juhatusel. Kui sarnane rühm tsentraal parkidest armeede reserv-parki tuli, vaatas teda armeede autode ülem täpselt üle ja määras siis autogrupi, mis koosnes harilikult neljast rühmast. Mõned grupid koosnesid ka 5 ehk 6 rühmast. Kõik väiksemad autode vigastused parandati ära rühmades, kes olid varustatud liikuvate töökodadega ja nõutava arvu

töölistega. Raskemate vigastustega autod, millede parandamiseks rühmal võimalused puudusid, saadeti armeede parki. Seal vaadati autod läbi ja sorteeriti ära. Need, millede parandused üle kahe nädala aega ei võtnud, remonteeriti armeede parkides, need, millede parandused rohkem kui kaks nädalat nõudsid, saadeti kas revisjoni või sorteerimise parkidesse. Vahe nende kahetüübiliste parkide vahel oli see, et revisjoni park remonteeris harilikult ühetüübilisi masinaid, tihti isegi armeede parkide arvel, võttes sealt tagavaraosad, kuna sorteerimise parki saadeti üksikud masinad, mis väiksel arvul armeede kasutada olid, nagu näiteks Saksa firmade masinad jne. Revisjoni pargid, peale selle, kui masinad olid korda seatud, saatsid nad kohe armeede parkidesse tagasi. Sorteerimise parkides vaadati masinad läbi ja eraldati need välja, milliste remont veel võimalik oli. Peale remondi saadeti nad uuesti organisatsiooni parkidesse, kus nendest rühmad moodustati ja uuesti armeede parkidesse saadeti. Need masinad, mis remonteerimiseks kõlbmataks tunnistati, likvideeriti. Sarnase kavakindla ja täpse filtreerimise tõttu muutus vähe autosid kõlbmatuteks ning liinil võitlevad armeed olid enam-vähem küllaldaselt varustatud autodega. Kuid mobilisatsiooniga tekkis uus raskus, nimelt tööstus ja sügav seljatagune jäi transportida. Suurem osa autosid ja hobuseid läksid sõjaväkke, kuna neid suurel määral ka seljatagune, eriti tööstus, vajab. Sellest raskusest saadi ka üle. Kõik väljaprakeeritud masinad ja hobused, mis enam sõjaväe teenistuses kõlbulikum polnud, anti sõjaministeriumi poolt teatud tingimustel tööstuse ja seljataguste organisatsioonidele kasutada. Nagu näha, käis muretsitud auto, enne kui ta liinile jõudis, läbi sorteerimise-, organisatsiooni-, revisjoni- ja armeeparkide. Samuti käis rikkiläänud auto, enne kui teda lõplikult kõlbmatuks tunnistati, läbi samade parkide, kuid ainult vastupidises korras. Parema pildi saamiseks pole huvita rohkem üksikasjaliselt vaadelda tähendatud parkide tegevust ja nende organisatsioone.

Sorteerimise park koosnes kahest osakonnast: üks veo- ja teine sõiduautode jaoks. Mõlemad osakonnad olid varustatud väga heade tehniliste remontaabinõudega ja töökodadega. Samuti oli ka tööliste kaader vilunudest meestest moodustatud. Kõik see võimaldas kiiret ja edukat autode parandust. Remonteerimiseks kõlbmata masinatelt valiti välja kõlbulikum osad ja kasutati ära kõlblikkude

autode remonteerimiseks. Kordaseatud autod saadeti organisatsiooni parkidesse, kuna täiesti kõlbmatud likvideerimisele läksid. Peab tähendama, et need pargid töötasid väga edukalt. Keskmiselt remonteerisid nad 250 auto ümber kuus.

Organisatsiooni pargid olid koondatud peamiselt Versailles'i ja Dijon'i. Esimesse koondati Ameerika ja Prantsuse firmade veoautod, viimasesse Itaalias ja Lyon'i raionis valmistatud masinad. Organisatsiooni parkide ülesandeks oli koondada ühe firma autod rühmadesse, varustada neid meeskonnaga ja saata neid üle revisjoni parkide armee parkidesse. Samuti pidid organisatsiooni pargid ka teatud remondid tegema neile masinatele, mis ei kuulunud sorteerimise parkidesse saatmiseks.

Dijon'i pargi juures oli veel kaks osakonda, üks jalgrataste ja teine mootorrataste parandamiseks. Peab tähendama, et need osakonnad olid eeskujulikult organiseeritud. Nii näiteks tuli parki päevas mitu vagunit jalgrataste rulusid, milledest park suutis päevas saja jalgratta ümber uutena välja lasta. Väga edukalt töötas ka mootorrataste osakond.

Revisjoni pargid mängisid väga tähtsat osa. Need pargid olid kohustatud võtma kõik masinad enda kätte, mida ei suutnud armeede pargid kaasa vedada, kui nad liinile läksid, tähendab need masinad, mis nõudsid remonti, või need mis armee pargis remondis olid, selle tõttu hoidsid armeede pargid alati täieliku liikuvuse. Nad polnud kunagi remondis olevate masinatega koormatud. Näiteks kui mingisugune armee park pidi kiirelt edasi liikuma, jättis ta kõik remondis olevad ehk remonti nõudvad masinad koha peale, millised revisjoni park kohe oma hoole alla võttis ja remonti jätkas, saates kohale omad töölised. Remondi lõpetamisega saadeti korras autod armee parki tagasi. Revisjoni pargil oli õigus masinad remonteerida armee pargi arvel, võttes sealt tagavaraosasid jne. Taganemise puhul viis revisjoni park masinad oma asukohta, mis võrdlemisi liinist kaugel oli. Revisjoni parkide ülesandeks oli veel võtta armee parkidelt terved rühmad masinad läbivaatamiseks ja parandamiseks. Näiteks, kui mõni rühm, mis koosnes ühe firma autodest, pikemat aega intensiivselt töötas liinil, polnud otstarbekohane neid üksikult remonteerida hakata. Sarnasel juhtumisel, et mitte ennast üleliigselt koormata, saatsid armee pargid terved rühmad revisjoni parkidesse, kus masinad

korruga läbivaadati, korda seati ja siis armee parkidesse tagasi saadeti.

Armee pargid koosnesid pargist ja kahest või kolmest remont-rühmast. Parki koondati armee tagavaraautod, mitmesugused ladud, tagavaraosad jne. Iga remont-rühm koosnes umbes sajast hästi vilunud töölisest ja töökodadest, millede ülesseadmine ehk mahavõtmise nõudis ainult 2—3 tundi. Remont-rühmade ühest kohast teise paigutamine ei sünnitanud mingisuguseid raskusi. Ümberpaigutused teostati järgmiselt: kui armee juhatus muutis oma asukohta, läks temaga kaasa ka tööliste lend-salk, kes valmis oli igal ajal parandama autode vigastusi nende liikumise teedel. Kahe päeva pärast asus üks remont-rühm uute asukohta ja viie päeva järele tuli sinna juba terve park. Iga sarnase armee pargi tonnaash oli umbes 100—150 tonni. Selle raskuse ülestõstmiseks kulus kaunike arv autosid pargi ümberpaigutamise puhul ühest kohast teise.

Keskmiselt 50 kolmetonnist autot. Sarnase autode arvu hoidmine pargi juures oleks olnud ebaproduktiivne, sellepärast ei hoitud parkide juures ilmaaegu masinad, vaid tarbekorral anti neid nõutaval arvul samasugustel alustel, nagu armee igasuguste raskuste vedamiseks. Üldiselt töötasid armeede pargid väga hästi. Kokkuvõetult ei saa tähendamata jätta, et kõik pargid töötasid väga intensiivselt, mille tulemuseks oli, et üldine remondis olevate autode % ei ulatunud üle 10%. Keskmiselt oli iga auto remondis umbes üks kuu aastas. Sarnaseid tagajärgi ei saavutatud mitte ainult parkide intensiivse tööga, vaid suurel määral aitas siin kaasa veel meeskond, kes autode alal tegutses, ja remont-organite varustamine masinate tagavaraosadega.

Autojuhtide ja remonttööliste küsimus muutus prantslastel juba sõja algul õige teravaks. Rekvireeritud autodega tulid ka nende juhid sõjaväkke, kuid autode arvu kasvamisega tuli neist varsti puudus. Selle katmiseks pöörati kõikide seljataguste asutuste poole, et nemad saadaks kõik autojuhid vastavatesse asutustesse, kuid neid tuli ikkagi vähe. Sarnasel viisil saadud autojuhid olid küll tublid omal erialal, kuid nendest ei jätkunud. Sellepärast oli sõjaministerium sunnitud võtma vabatahtlikke, kes rooli polnud kunagi käes hoidnud. Neid tuli välja õpetada. Selleks asutati kaks kooli, kus mehi kolm nädalat treeneriti. Peale selle saadeti mehed armeedesse, kuid masinate peale neid korruga ei saanud panna, sest selleks ei olnud nad veel küllalt kohased. Ka see abinõu ei aidanud.

Autojuhtidest oli ikkagi puudus. Katsuti veel vormeerida armeede juures füüsiliselt nõrkadest meestest, kes riviteenistusse polnud enam kõlbulikud, erilised komandod, keda hästi toideti, et nendest välja õpetada autojuhtisid, kuid ka see ei katnud autojuhtide puudust. Tuli juba riviväeosadest välja nõuda kõik isikud, kellel olid autojuhtide tunnistused. Kõik sarnased abinõud katsid enam-vähem autojuhtide puuduse, kuid siiski mitte täielikult. Ka remonttöolistega polnud parkide komplekteerimine kerge. Nendest tundus igalpool puudus. Nende väljaõpetamine polnud kaugeleki kerge, sest vilumus töötamises omatakse aastatega, kuid mitte kuudega. Ka sellel alal võeti väga mitmesugused abinõud tarvitusele, et parkisid hädatarvilise tööliste kaadriga varustada. Täielisest komplekteerimisest ei võinud juttugi olla. Suuri raskusi sünnitas sellel alal veel see asjaolu, et seljatagune tööstus nõudis ka suurel arvul vilunud tööliste jõudu. Mitte kerge polnud autoüksusi ka ohvitseridega komplekteerida. Sõja alguseks kogunes neid 300—400 mehe ümber, nendest umbes 40 alaliseväe ohvitseri. Viimased kuulusid kõik ära kõrgematele kohtadele, nii et väiksemate kohtade peale nendest ühtegi ei jatkunud. Tuli organiseerida kursused ohvitseride ettevalmistamiseks. Nende kursuste komplekteerimine sünnis järgmiselt: iga armee pargi juures korraldati eelkatsed ohvitseridele, keda kavatseti kursustele saata. Need, kellel küllaldased tehnilised teadmised olid, komandeeriti kursustele. Peale kursuste lõpetamist korraldati õpilastele väga tõsised eksamid. Need, kes katsete tagajärjel tunnistati kõlblikkudeks auto osades teenimiseks, määrati selle ala teenistusse. Parkide ja autoüksuste tagavaraosadega varustamine sünnitas sõja algusel prantslastele ka väga suuri raskusi. Ta ähvardas isegi saatuslikuks muutuda, sest organisatsioon, kes pidi tagavaraosadega varustama, mis rahuajal oli ettenähtud, ei suutnud paljudel põhjustel funktsioneerida. Kiires korras organiseeriti nõndanimetatud tsentraaldepoo, kelle ülesandeks oli muretseda tagavaraosad ja jaotada neid tarvilisel määral parkide vahel ära. Depoos olid tagavaraosad jaotatud kahte kategooriasse. Esimesse kuulusid need osad, mis üldised kõikidele autodele, nagu kummid, laternad, tööriistade komplektid jne. Teise kategooriasse kuulusid juba kõik spetsiaal tagavaraosad. Tagavaraosade muretsemine oli väga raske. Sellepärast oli tsentraal depoo sunnitud alaliselt omad agendid suurel ar-

vul välja saatma, kes tagavaraosad ülesostsid ja ladudesse koondasid. Kui suur nõudmine tagavaraosade järele oli näitab see, et keskmiselt tuli depoosse iga päev 800—1000 nõudmiseni. Sõja lõpupoole kasvas see nõudmiste arv märksa suuremaks. Remont-organite tagavaraosadega varustamine on üks tähtsamatest küsimustest autode parandamise juures. Temast oleneb täiesti ära masinate töö produktioon liinil. Näiteks läks autol kas hammasratas, või mõni teine tühine osa katki ja pole neid osade puudusel võimalik vahetada. See teeb auto määramata ajaks töövõimetuks. Vähe sellest, et ta töövõimetuks muutub, kuid ta osutub veel üksusele raskeks koormaks. Kuna aga tagavaraosad olemas on, võib auto koha peal mõne tunni jooksul uuesti kordaseada. Tuleb silmaspidada, et masinate juures tekkivad väga tihti väiksemad rikked ja kui neid võimata on kõrvaldada rikkiläinud osade kiire vahetamisega, muutub varsti terve auto-transport kõlbmatuks. Sellest lühikesest prantsuse auto-transporti raskuste ülevaatest on näha, missugusid jõupingutusi tuli neil teha, et ära hoida neid illatusi, mis oleks võinud tekkida korratu autode kasutamise ja nende remonteerimise tagajärjel. Kui juba Prantsusmaal, kus autotööstus võrdlemisi kõrgel arengu tipul enne sõda seisis, kus mobilisatsiooni kavades oli auto-transporti küsimus küllalt detailselt käsitatud, sarnased raskused tulid üle elada, mis võib siis seal loota, kus midagi sarnast pole.

Vaadeldes lõpuks transporti küsimust meie oludes tuleviku sõjas, paistab, et meie põrkame kokku suurte raskustega. Esiteks puudub meil oma autotööstus, peame leppima sellega, mis meile väljamaa turg pakub. Rekvisitsioon annab meile väga mitmesuguste firmade autod. Kõik see raskendab auto-transporti korraldamist ja eriti remont-organite tagavaraosadega varustamist. Pealegi muutub selle tõttu vilunud tööliste ja autojuhtide leidmine õige keeruliseks. Kõik need probleemid tuleks täies ulatuses veel rahuajal lahendada. Selle juures ei tohiks silmast lasta neid olusid, milledes meie auto-transportil tuleb tegutseda. Eriliselt tuleks arvestada meie ilmastiku tingimustega. Olgugi, et ilmastikuolud auto-transporti tegevust ei takista, kuid siiski tuleb nende vastu õige tähelepanelik olla. Kindel on, et meie auto-transporti millegagi asetada ei suuda. Laialdane hobuste-transporti kasutamine on vaevalt meil mõeldav: sellega satuks meie põllupidajad äärmiselt raskesse seisu-

korda. Kui siinjuures veel arvestada ratsa- ja suurtükiväe hobustega komplekteerimisega, siis on põllupidajate väljavaated veel kurvemad. Pealegi nõuab hobustransport oma teenistusse suured inimhul-

gad, mis meie oludes mittedoovitatav. Kõik need asjaolud sunnivad meid äärmiselt tähelepanelikud olema mehhaanilise transpordi ajakohase korraldamise suhtes.

J. L.

Eesti iseseisvuse 10. aastapäev I diviisi õppekompaniis.

I Diviisi õppekompanii 2. rühma eluruumid.

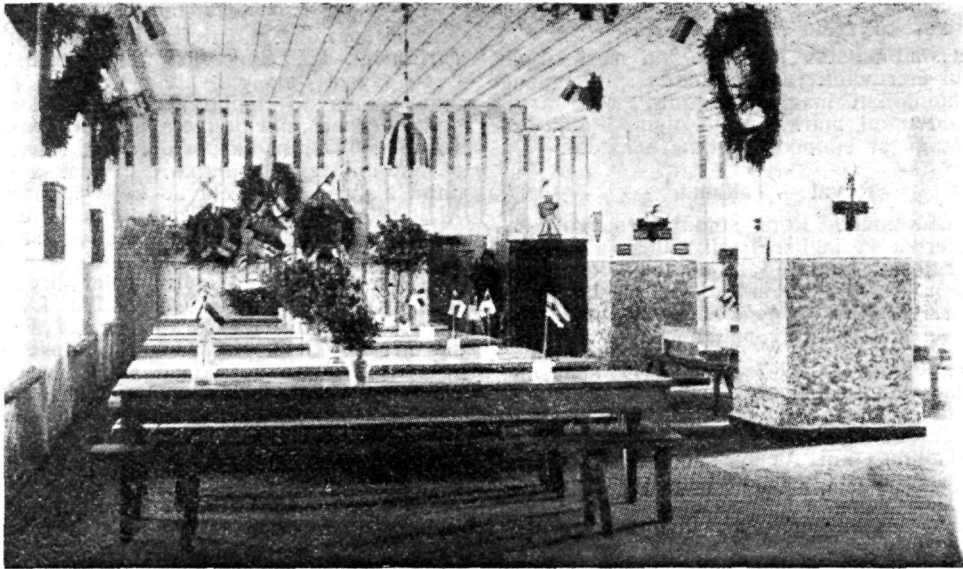
Juba 22. veebruaril algasid eeltööd juubelpäeva vastuvõtmise ettevalmistamiseks. Tööde hoogsaks läbiviimiseks loodi erigrupid, eriülesandega: eluruumide kaunistajad, söögisaali korraldajad, tulestiku seadjad jne. Töö juures olid kõik püsivuse ja tõsidusega, sest eeloleva suupäeva puhul tahtsime vältida seda, mis elanud eestlaste südames ja hõõgunud hallidest aegadest.

23. veebr. lõunaks oli töödel lõpp ja ruumid end rõivastanud pidurüüsesse. Eluruumide ilustused läbiviidud sini, must, valge ja Eesti mustriaga; söögisaal roheline ilupuude ja kuusevannikute näol, välisseintel looklevad suured pärjad, katusel ilutulestik pealkirjaga: „Kasva — kosu 1918—1928 vaba Eesti!“ Kell 14 algab kompanii rongikäiku ühes teiste garnisoni väeosadega garnisoni sõdurite surnuaiale. Kell 17 aktus, kus kõnelevad I diviisi ülema abi kolonel Marder ja Narva 3. algkooli juhataja hra Maasik. Esimene peatub kaitseväge loomispäevade

juures, näidates piltlikult, millistes tingimustes tuli meil rajada riiki — maal valitses korraldus, polnud raha, puudusid relvad, ent siiski saadi hea tahtmise juures üle kõigist takistustest. Välgu kiirusel puhastatakse maa vaenlase rööv-salkadest, asutakse riigi korraldamisele ja loovale tööle. Võidurikkalt viiakse lõpule Vabadussõda. Maa hakkab kosuma, kasvama. Selleks on kaasa aidanud meie rahvaesitus ja valitsus, keda lastakse elada. Õppekompanii orkester mängib riigihümni.

Järgmine kõneleja J. Maasik peatub üksikult majandus- ja tööstusarengu juures, seletab meie hariduspoliitika sihte ja kavasad. Leiab, et me oleme elamisvõimne rahvas ning suudame iseseisvalt elada, kuid see on võimalik siis, kui oleme vabad, selle kaitseks peame olema valvel.

Punkt kell 24 süüdatakse eluruumide akendel küünlad ning hoovis tõrvikud, kompanii orkester teatab oma mänguga juubelpäeva algust. Kaua istutakse koos,

I Diviisi õppekompanii söögisaal.

vestetakse juttu, vahetatakse päevakohaseid mõtteid.

24. veebr. kell 12 paraad. Julgelt ja vapralt sammuvad kaitseväge*osad, kuulme soove hõimudelt, naabritelt j. t.

Pärast paraadi on lõunasöök, millel koos ohvitserid ja üleajateenijad kasvandikkudega. Tuju kõigil hea; lauldakse

orkestri saatel oma algupäraseid laule.

Kell näitab juba 15, igal pool algavad suudpäeva pidustused, iga mees tõttab kusagile, varsi on tühjad ruumid, kohal vaid korra- ja julgeoleku valvurid.

Nõnda möödus suudpäev I diviisi õppekompaniis.

M. K.

Päevad Noores-Eestis.

Frantiseck Kubka.

Keele ime.

Kes sõidab Baltimere poole mitte otsekohe lõunast läände, vaid pöörab natuke põhja poole, see elab üle keelelise ime. Igal pool kuuleb ta midagi, mis tuleb tema emakeelt meelde, olgu ta slaavlane, romaanlane ehk sakslane. Kuid Poolast edasi minnes näeb ja kuuleb ta midagi hoopis uut. Latviija, Eesti tundmatu hääled puutuvad kõrvu, saladuslikud pealkirjad ärritavad silmi ja viivad mõttele, et see ilm on nagu üksik saar Euroopa keelte meres. Kuid siiski: võõrmaalane ei jää üksinda. Täiesti ootamata räägitakse siin tema keelt! Inimesed tulevad ja lahkelt selgitavad pealkirjade saladusi, nad näitavad, et peale oma emakeele tunnevad nad veel viis võõrast keelt ja sellepärast osutuvad eestlased alati selle poolest paremuses, et nad terves Euroopas saavad läbi ilma tõlgita — sel ajal, kui väljamaalane on täiesti nende võimuses. Sellepärast rõõmsalt edasi mööda rohelist legendikku.

Legendiku rahvas.

Ungarlased, soomlased, sõrjaanlased ja eestlased, kõik nad omasid rändamise igatsusi siis, kui nad lahkusid oma ida kodumaalt. Igatsus aga nõuab suuri välje — õrnsinise vinaga horisonidil, veeküllaseid legendikke, kus tantsivad rohutirtsud ja rohelised puud sirutavad omi raskeid

latvu, kus võib ratsa sõita ja jälle sõita, kuni jälle näed laia järve ehk jõkke loojaminevat päikest.

Eesti on tumepruun legendik. Maa on sarnane, nagu seda igal pool talupoeg armastab: muld, aasad ja metsad. Külanaised tulevad kiirrongi vagunisse ja müütavad jäätist. Rahvas on peaaegu ameerikalikult kaine ja terve. Kuulal tööajal on jäätis tarvilik. Ja jäätis muutub peaaegu rahvuslikuks maiuseks. Luuakse uued traditsioonid. Talunaine räägib saksa, vene ja inglise keeli. Temaga alustab juttu üliõpilane Tallinnast. Ja jutt läheb poliitilis-ökonomilistele teemidele. Eesti õpib rahvamajandust — ja ka selles peitub uus traditsioon. Rahvas, kes ennem oli jagatud saksa rüütlite ordude, piiskoppide ja liivi parunite vahel, uurib rahvamajandust, mis neid ühendab ja uuestsünnile viib.

3-da klassi magamisvagnis.

Kes tahab Riias Tallinna sõita, asub õhtul magamisvagnisse. Suurepäraseid on 3-da klassi magamisvagnid Balti riikides — nii kui Soomes ja Rootsis. Teiega käiakse ümber nagu lapsega; teie võite osta teed läikivast teemasinast ja biskviite; piiri peal Valgas teid ei äratata ja teie tunnete end kui kodus, sest vagun ühes teemasinaga on ehitatud minu kodulinna Praahas.

Tartus meid äratatakse ja armunult vaatleme aknast päikeseküllaseid põlde.

Taevas... läbipaistev ja sinine kui meri ja pilved on kui merevaht. Ja et omada sarnast suurepärasest hommikust magamisvagnis, on tarvis maksta vaid mõni mark. Meie oleme Põhja-Euroopas, olgugi, et siinpool Baltimere kaldal.

Reval — Tallinn.

Ja viimaks meri. Rong sõidab peaaegu laineteni. Ameerika ja inglise laadi näod ja kostüümid. Energilised inimesed ja hääled. Reval sai Tallinnaks ja Eesti pealinnaks. Ehitatakse seda pealinna ja iga möödamineja sarnaneb arhitektori. Siin on kõik noor ja püüab kõrgemale.

Vanaaegne loss saksa keskajast, mõned majad platsil, mõned Nürnbergi ja Praahat meeldetuletavad tänavad — see on kõik, mis tuletab meelde saja-aastaseid heitlusi Soome lahe valitsemisel. Tallinn, kui Vene sadam, Eesti, kui saksa lääne ja vene ida tendentside vahelise võitluse väli, ja kesk seda kõike Eesti talupoeg oma armastusega — maa, keele, esivanemate ja vabaduse vastu.

Ja täna...

Suurepäraline Eesti teater, ülikool, riigikogu — parlament, kes läbi viis maareformi ja andis Eesti tagasi oma rahvale. Tallinn, kus Lutheri nime kannavad tuntud perekonnad, kus keskaegsed õllepoed meeldetuletavad Regensburgi „bischhoffi“. Tallinn eksporteerib ja rahvamajanduse pärast unustas romantika. Ei maksa otsida Tallinna ajalugu. Siin elavad kõik homsele päevale. Ajalugu on jäänud kaugele teinupoole 1918. aastat — nüüd aga valmistatakse väikse rahva uus aastasada.

Mere ääres! Ja merel pole piire...

Järeldmärkus: Ülaltoodud kirjutus ilmus 24. veebruaril 1928. a. ajalehes „Prager Presse“ nr. 56. Ehkki mõned kohad täpselt tõeloludele ei vasta, näitab see kirjutust siiski, et ka niisuguse mulje võib meie kodumaa jätta sõbralikule välismaalasele. Käesolevale tõlkele anname ruumi võrdluseks „L'illustration“ 11. nov. 1928 ilmunud härra Maurice de Valfeffe'i väljendustega Eesti kohta (v. „Sõdur“ nr. 9/10 — 1928. a., lk. 392—393). Kokkuvõttes — läänes tuntakse meie olusid puudulikult, tarvis laiemat ning asjatundlikku välispropagandat.

Sõjaväelisi teateid.

Belgia.

Riigikaitse küsimusi.

Nende pingutuste mõistmiseks, mis seotud meie noore Vabariigi kaitseküsimustega, peaks huvi pakkuma samad küsimused teistes väikeriikides. „La France Militaire“ 11. veebr. 1928. Kindral Fonville'ilt artiklis „En Belgique. La question militaire“, on Belgia riigikaitse küsimuses avaldatud mõtteid:

„Belgia praegune riigikaitse seisukord pole enesest tekkinud. Belgia sotsialistid, parlamendi võimsaid rühme, hra Vandervelde juhatusel soovib teenistust alalisvääs vähendada kuu e kuuni. Hra Vandervelde lahkus ministri kohalt (valitsusest), sest sarnase sõjaväeteenistuse kavaga sattus leppimatu vastollu sõjaministri hra de Brocqueville'iga, kes sotsialistide seda kava iseloomustas kui riigi ja rahva hääbumise kava. Moodustati segakomisjon riigikaitse küsimuste uurimiseks ja vastavate ettepanekute esitamiseks. See segakomisjon parlamendi abiesimehe hra Pirmez eesistumisel avas omad istangud, esimesel neist arakuulates kindralstaabi ülema kindral Galliet ettekande riigikaitse olukorrast. Kindral Gallet ettekande sünnitas elavust (lõi lämmi) kogu Belgias. Kindrali kaalutud faktide järjekindlast ja loogiliselt seotud valgustamisest jäi kuulajatel mulje, et Belgia riigikaitse seisukord on tagasihoidli-

kult defineeritud — raske. Igatahes raskem kui arvati.

Belgia, tõendab kõneleja, on kõikidest Euroopa riikidest kõige lähedam hädaohtule. Oma geograafilise asendi tõttu on ta just suurel ristteel. Need kaks teed on klassilised Kesk-Euroopa rahvaste sissetungimistel. Üks neist, kirdest edelasse, viib süda Prantsusmaale Sambre'i ja Oise'i koridori kaudu; teine on suur lagenidik, läänest itta väljatungiks merele, Flaami rannikule ja Antwerpeni kindlustusteni „selleni püstolini, mis sihitud Inglismaa südamesse“. Seega on kahekordne põhjus selleks, et Belgial oleks kaitstud piirid ning et ta omaks sõjaväe, mis võimas kaitsma neid piire niikaua, kui jõuab kohale kahe suure liitlase, Prantsus- ja Inglismaa, abi. Aastal 1914 tungiti Belgiasse, vaatamata ta tunnustatud neutraliteedile. Täna puuduvad tal isegi neutraliteedi illusioonid. Prantsusmaa ja Inglismaa liitlasena omab ta ühised ohud nende kahe suurriigiga. Tahes või tahtmatult on Belgia Prantsus- ja Inglismaa kaitse all. Asjaolude sunnil peab tal olema tingimata kindel kaitseorganisatsioon.

Kuid praegusel silmapilgul puudub see tal täiesti: pole sõjaväge ega kindlustusi.

Sõjavägi? Meil on vast vari sellest. Pole meeskonda, pole varustust.

Meeskond: Praegu on lipu all 44.000 meest. Väeliikide nõuetele vastavalt tee-

nivad 23 tuhat neist kümme kuud, 12.400 teenivad kaksteist kuud ja 8.600 teenivad kolmteist kuud. Kuid arvestades kahane-mise ja abiteenistuste nõuetega, jääb ai-nult 30.000 meest rivvi üksuste moodusta-miseks ja väljaõppeks. See väike arv mehi ei võimalda luua eluvõimsaid väeosi. Meil peaks olema ja võiks olla suurem arv mehi lipu all, meeletades et üks nek-rutite kutse annab meil üle 65.000 mehe. Meie alalisväe väikearvus on otse pa-radoksaalne, kui tuletada meelde e n n e s õ j a a e g s e sõjaväe arvu, mis oli n e u t r a a l r i i g i sõjavägi, ja mis oli m ä r k s a s u u r e m meie praegusest sõ-javäest. Pealegi valitseb praegu kaadrite kriis. Ohvitseridel puuduvad enamasti tarvilikud teadmised. Kaks kolmandikku neist kes jalaväes teenivad, ja asuvad praegu kuni kompaniiülemate kohtadel, on võrsunud sõjaaegsetest allohvitseridest, kes omakord said ka lühendatud (improvi-seeritud) sõjaväelise ettevalmistuse. Mis allohvitseridesse puutub, siis pole neid peaaegu täiesti, sest et ei leidu vabataht-likke teenimiseks selles kutses.

Kuidas jääda rahulikuks mõtte juures, et see on meie kaader, millest peaks jat-kuma 500.000 mehelise sõjaväe organiseer-imiseks sõja puhul, milline arv sõja puhul kindral Gallet arvates jaguneks: 195.000 väliväkke ja 100.000 meest reservväeosa-de jaoks; 80.000 täiendusväeosadesse; 125.000 töösalkadesse. Välivägi mobili-satsiooni puhul jaguneks 12 diviisiks (neist on kuus olemas rahuajast).

Kaksteist diviisi! See on kõige vähem mida Belgia vajab Mooseli liini kaitseks läänest (Prantsuse piirist) Hollandi piirini. Pealegi on tähtis, et diviisid ainult nime jä-rele ei eksisteeriks, vaid et nad oleks tõesti lahingujõulised koondused. Praegustel as-jaoludel võib nende lahingvõime juures kahelda ja kavatsetava kuuekuulise tee-nistusaja juures muutub lahingvalmisoleku küsimus rohkem kui kahtlaseks.

Ja kui kasarmutest arsenaali juurde üle minna, pole olukorra pilt sugugi parem.

Püsside tagavara on naeruväärt väike. Ta koosneb süsteemide segust, mida meile sõjaajal võimsad sõbrad saatnud ja mis juba lahingutes oma aja ära teeninud. Vä-sinud relvad. Arvuliselt jätkuks neist mo-bilisatsiooniks; kuid relvadena sõna tõsi-ses mõttes, isegi parandatult on nad ala-väärtuslikud, on tarvilik nende täielik ase-tamine. Sama on maksev kerge kuuli-pilduja kohta, mis samuti juba sõja läbi teenud. Ei või paremat öelda ka rasketest

kuulipildujatest, milliste arvult puudub üle veerandi, ja millistel puuduvad lafettid, vankrid ja üksikud osad.

Jalaväe suurtükina tarvitatakse saksa raskeid „Minenwerfer'eid“. Neidki pole igal divisjonil rohkem kui kaksteist tükki. Tanke on olema 49 ning täitsa vananenud tüüpi.

Ainuke asi mis enam-vähem kõlbulik, see on kerge suurtükivägi — 75 mm ka-hurid. Nad on sõja läbi teinud ning järe-likult õige kulunud; kuid aitab nende kor-daseadmisest, et jällegi lahingus teenida.

Kuid siiski tingimusel, et nende toeks oleksid rasked ning poolrasked suurtü-kid. Praegu aga pole raske ja poolraske suurtükivägi just suur, ta puudub pea täiesti. Lennukite vastu võitlemise suurtükivägi (zeniitkahurid) väärib vaevalt mainimist.

Inseneri, pontoon, sanitaarvarustus on puudulik. Kõik see nõuaks täiendamist ja uuendust.

Mis piirikindlustustesse puutub, siis on nad samas seisukorras, millise jäid sõja puhul. Kindlustuste suhtes on vaja palju luua ning uuendada.

Sarnase seisukorra põhjust pole raske mõista. Puudub raha. Belgia, nagu Prantsusmaagi, on raskeid aegu läbi ela-nud. Kuid nüüd võiks ta juba, nagu Prantsusmaagi, endale suuremaid välja-minekuid lubada oma riigikaitse organi-seerimiseks.

Kokkuvõttes arvab kindral Gallet, et hädaliste varustuse nõuete rahuldamiseks oleks tarvis 800 miljonit franki erakordset krediiti. Piirikindlustuste ehitamiseks tu-leks peale selle väljamineku leida uusi summasid.

Raha oleks kõik, mida nõuab kindral Gallet, sest kõige muu teeks juba riigi-kaitsjad.

Kindral Gallet pooldab kümne, kahe- ja kolmeteistkümmne kuulist teenistust (väe-liikide nõuetele vastavalt), ta nõuab või-malusi ja abinõusid sõjaväe sisemiste olude tervendamiseks. Temalt mainitud puudus-tega mitte arvestamine olevat väärne riigi ja rahva kaitsest loobumisele. M. L.

Inglismaa.

Inglise sõjaväe mehhaniseerimine.

„The Times'it“ teatel on Inglise sõjaväe eel-arve 1928.—1929. aastal 41.050.000 £, seega 515.000 £ võrra vähem kui 1927.—1928. eelarve aastal.

Eelarve juure on sõjaminister lisanud seletus-kirja, millest selgub, et Inglise sõjavägi suurte

muudatuste eel seisab. Sõjaväe isiklik koosseis väheneb ja masinate kasutamine inim- ning hobujõu asemel võtab järjest suurema ulatuse. Regulaarsõjavägi koosneb 1928. a. 153.500 mehest, 166.500 vastu 1927. a., seega vähendus 13.000 võrra. Hiinas viibivate vägede kulud arvestatakse eraldi.

K. a. 1. jaanuaril koosnes territoriaalvägi 6824 ohvitserist ja 133.323 sõdurist, seega 64 ohvitseri ja 7439 sõdurit vähem kui 1. jaanuaril l. a. Sõjaväe mehhaniseerimise kohta on seletuskirjas öeldud, et soomusega kaetud lahingjõuvankrite (tankid, soomusautod j. t.) arv tunduvalt kasvanud on, eriti selles vältel, kus mehhaniseerimise katse (experiment) suuremas ulatuses läbi viidud. See vältelik asub Salisbury laagris. Rahuldavad tulemused kuuerattaliste veoautodega on kaasa toonud nende autode arvu tunduva suurendamise. Läänud aasta kogemusi arvesse võttes otsustati kergeste ja keskmiste tankide arvu nii palju suurendada kui krediitid seda lubavad, varustada soomusautodega mõningaid ratsaväe üksusi ja asuda ka kõigi teiste väeosade järk-järgulisele varustamisele lahingmasinatega ja jõuvankritega.

Ühenduses üldise sõjaväe mehhaniseerimisega on suured ümberkorraldused käimas ka inseneriväes. Keskmise suurtekivägi mehhaniseeritakse täielikult ja Inglismaal asuvat brigaadi varustatakse enam-vähem täieliku komplekti jõuvankritega. Samal ajal arenevad katsed vähemakaliibrilises suurtükiväes. Kuninglikus ratsa-suurtükiväes tehakse katseid uue suurtükiga ja uue välihaubitsaga. Teiste relvade alal on vähema tähtsusega uuendused käimas.

E. M.

Saksamaa.

Kaotused surnutena Saksa rahuaegses ohvitserkonnas Ilmasõjas 1914—1918. a.

Jalavägi. Rahuaegseid jalaväeohvitseri oli kokku 14.034. Neist langes lahingus 4.698, suri sõjakestvusel 232 ja hukkus lennuõnnetuste läbi 22, kokku — 4.952. See teeb välja: langenuid — 33,5% ja kokku kadunuid — 35,3%.

Rängemad kaotused olid XI armeekorpusel (39,9%) ja väiksemad XII armeekorpusel (30,1%). Rügementidest on kannud suuremaid ohvreid kaardiväe grenadeeride rügement (52,6%), kellel 22 majorist ja kaptenist langes 17.

Ratsavägi. 3.252 rahuaegsest ohvitserist langes lahingus 486, suri sõjaajal 82 ja 8 said surma lennuõnnetuste läbi, kokku — 576. See annab: langenuid — 15,0% ja kokku surnuid — 17,7%.

486 lahingväljal langenud rahuaegsest ratsaväeohvitserist on 112 surmatud jalaväe ridades ja 50 lenduritena.

Suuremaid kaotusi kandis 13. dragunite rügement (44,4%).

Kerge suurtükivägi. 3538 rahuaegsest ohvitserist langes 581, suri sõjas 89 ja said surma lennuõnnetustel 4, kokku — 674. See oleks: langenuid — 16,4% ja surnuid kokku — 19,1%.

Rängemini on kannatada saanud 65. Vürtembergi välja-suurtükiväe rügement (30,4%).

Raske suurtükivägi. 1187 rahuaegsest ohvitserist langes 164, suri sõja kestvusel 33 ja sai surma lennukatastroofidel 4, kokku — 201.

See teeb välja: langenuid — 13,8% ja surma saanud üldse — 16,9%.

Pioneerid. 938 rahuaegsest ohvitserist langes lahingväljal 172 ja suri sõja kestvusel 18, kokku — 190. See teeb protsentides: langenuid — 18,3% ja surnuid kokku — 20,2%.

Kaotused rahuaegses ohvitserkonnas terves Saksa sõjaväes Ilmasõja kestvusel: langenuid — 26,6% ja surmasaanud üldse — 28,7%.

(M.—W. nr. 32 s. a.)

—s.

Sv. raamatukogud Taanis, Rootsis ja Norras.

1. Taani. Maa- ja mereväel on omad raamatukogud. Maaväe raamatukogu on asutatud aastal 1780 ja jaguneb praegu 4 suurde ja 6 väiksemasse ossa. Suuremad on (pealinnas): garnisoni raamatukogu, suurtükiväe, inseneriväe ja kindralstaabi raamatukogud. Väiksemad kogud (6) kuuluvad jala- ja suurtükiväe laskekoolidele, intendantuurile jne. Neljas ülaltoodud suuremas raamatukogus on kokku ligi 100.000 köidet. Peale sõjaväelaste võivad raamatukogusid kasutada osaliselt ka eraisikud.

Igas garnisonis ja üksikus väeosas on veel omad väiksed raamatukogud.

Raamatukogude tegevuse juhtimine ja ühtlustamine on keskasutuse juures oleva „ministeriaal-konsultandi“ käes, kelleks praegu Sv. Arhiivi juhataja.

2. Rootsi. Suured raamatukogud on kindralstaabil ja mereväe staabil. Kindralstaabi raamatukogu on asutatud aastal 1873. ja koosneb ümmarguselt 35.000 köitest. Puht sõjaväelise sisuga raamatute kõrval on sinna koondatud ka raamatud ajaloo, matemaatika ja foodusteaduse alal.

Stokholmis on veel järgmised suuremad kogud: sõjaakadeemia 5.600 raamatuga, suurtükiväe ja inseneriväe koolil 15.000 raamatuga, sõjakoolil 7.000 raamatuga, suurtükiväe staabil 3.300 raamatuga ja teistel asutustel vähema eksemplaaride arvuga.

Üksikutes väeosades on raamatukogusi 500—1000 eksemplaariga.

Mereväe staabi raamatukogu on asutatud 1897. aastal ja sinna kuulub ligikaudu 15.000 raamatut (mereasjandus, ajalugu, maadeteadus, loodusteadus ja statistika).

3. Norra. Ühisraamatukogu puudub. Üksikud kogud: Oslos — kindralstaabi raamatukogu 28.700 köitega, sõjakoolil 12.600, suurtükiväel 7.400, inseneriväel 9.500, 2-se diviisi allohvitseride koolil 2.000 ja ohvitseride kogul 1.200 köitega. Peale selle — kindluse suurtükiväe allohvitseride koolil 1.200, kindlusel Oscarsborg 2.100, garnisonil Fredriksten 1.800, garnisonil Trondhjem 2.200, ohvitseridekogul Kristiansand'is 800, ohvitseridekogul Bergen'is 1.300, ohvitseridekogul Trondhjem'is 1.800 ja ohvitseridekogul Stavanger'is 600 raamatut.

Peale selle sõduritele määratud väiksemaid kogusid on kõikides rügementides.

Mereväes: Oslo's — raamatukogu 5.600 ja Horten'is 20.000 köitega.

Tähelepanuvääriliseks osutub asjaolu, et loetletud kolmest põhjariigist ainult Taanis leiame keskasutuse juurest organi, kes juhib ja koordineerib raamatukogude tegevust.

(M.—W. nr. 33 s. a.)

—s.

Vabariigi 10. aastapäeva pühitsemine Haapsalus.

Keskel (×) Kol. l. Traksmann paraadi vastu võtmas.

23. veebruari õhtul jõudis Haapsalu Vabariigi Valitsuse esindaja kol.-ltm. A. Traksmann. Samal õhtul võttis ta osa piirivalvelt, kaitseliidult, naiskaitseliidult, skoutidelt, tuletõrjelt ja teistelt seltskondlistelt organisatsioonidelt korraldatavast tõrvikutega rongikäigust Vabadussõjas langenud Läänlaste au- ja mälestussamba juurde, mis asub turuplatsil.

Mälestussamba juures pidas kol.-leitnant Traksmann hoogsa, ning mõjuva sõjamehe kõne. Peale selle pandi pärijad: Rahvaväe asutuse ja mereväe side poolt — major Baumann, piirivalve poolt vastavate mälestussõnadega major Tõnso, kaitseliidu poolt kapten Väeden, linnavalitsuse poolt linnanõunik Tutt ja maakonnavalitsuse poolt hra Aljas, Eesti seltside liidu poolt dr. Alver, Vene seltsi poolt hra Nosov, ning naiskaitseliidu poolt. Peale pärgade panekut lauldj tõrvikute ärapäõlemise juures isamaalisi laulusi. Seega oli esimese päeva õhtul lõpp.

Teisel päeval hakkasid pidustused muusikaliste ettekannetega kirikute tornides ja jumalateenistusega kirikutes, ning

aktustega koolides ja linnavalitsuses. Kell 12 päeval oli paraad turuplatsil. Paraadi võttis vastu kol.-leitn. Traksmann, Üle andis paraadi Haapsalu malevkonna pealik kapten Männik. Paraadist võtsivad osa piirivalve rühm, kaitseliit 2 kompaniid, kaitseliidu naisrühm, tuletõrjujad ja skoudid. Peale paraadi oli korraldatud Haapsalu garnisoni sõjaväelaste poolt pidulik lõunasöök seltside liidu ruumes, millest ka külalistena osa võtsid kol.-leit. Traksmann, hra riigikontrolöör Zimmermann ja kaitseliidu propaganda pealik hra Neggo. Kell 1600 oli aktus ühiskonnaasiumi ruumes. Aktuse avas Läänemaa kaitseliidu ülem kapten Väeden: Valitsuse esindaja kol.-leit. Traksmann pidas mõjuva kõne, lugedes ühtlasi ette Riigikogu läkituse. Riigikontrolöör hra Zimmermann ja kaitseliidu propaganda pealik Neggo pidasid ajakohased kõned. Peale selle oli Lääne-Nigula õpetaja poolt naiskaitseliitlaste vanmutamine.

Meeleolule pidulikkusel aktusel aitasid suurelt kaasa naiskoori laulud preili Ilusa juhatusel. F. T.

Sõjakirjandust.

Põhja-Ameerika Ühisriigid.

„Army Ordnance“ nr. 46 (Vol. VIII), jaan.-veebr. 1928. a. on sõjalennuasjanduse erinumber.

Sõjaministri abi F. T. Dawison, „Õhuväe relvastus“.

Leitnant R. C. Coupland, „Õhuväe relvastuse areng. Tema tähtsus sõjalennuasjanduses.“ Artikli selgituseks on toodud 16 päevapilti.

Õhukorpuse vanem-insener J. B. Johnson, „Lennukite ehitamine“. Artiklit selgitavad 11 päevapilti.

„Sõjaministri abi kolonel Ch. B. Robbins“. (Päevapilt ühes elulookirjeldusega).

Leitnant L. S. Jamieson, „Ühisriikide sõjaväe õhukorpuse lendurid ja vaatlejad. Nende õpetamine õhuväe relvade käsitamiseks.“ Artiklit selgitavad 5 päevapilti.

Õhukorpuse ülem kindral - major J. E. Fehét, Õhukorpuse ülema abi brigaadikindral B. D. Foulois.“ (2 päevapilti ühes elulooliste andmetega.)

Õhukorpuse insener-meh. J. R. Moser, „Sõjajalennukid ja nende varustus pealetungiks ja kaitseks“. Artikli selgituseks on toodud 7 päevapilti.

Leitnant G. H. Steel, „Õhuväe relvastuse katsetamine“. Artiklit selgitavad 2 päevapilti.

Brigaadikindral J. R. Rice artiklis „Varustuse väeosa“ refereerib kindral-major Johnson Hagood'i teost „The Services of Supply“ (ilmunud läinud aastal New-Yorgis, Houghton Mifflin Co. kirjastusel). Artikli juure on lisatud 7 päevapilti.

Kapten C. H. Menger, „Birminghami (Ühisriikides) arsenaali ringkond“. 9 päevapildiga.

Artikkel „Suutsuta püssirohi Ühisriikide sõjaväes“ on väljavõte teosest „History of Explosives Industry in America“.

Peale mainitud artiklite on ses „Army Ordnance“ numbris veel mitmesuguseid toimetuse-

ametlikke-, personaal- ja raamat-teateid, pilte välisriikide arsenaaliasjandusest (suurtükid, tankid ine.) ja muud.

E. M.

Austria.

„Militärwissenschaftliche und Technische Mitteilungen“. Märts—Aprill 1928. a.

Kolonel-leitnant R. Heinzl, „Suurtükiväe kasutamine 11. Isonzo lahingus“. Artiklit selgitavad 4 eskiisi.

Kolonel R. von Xylander, „Prantsuse sõjajõudude suurus Ilmasõjas“. Autor toob huvitavaid ja siiani teadmatuid andmeid Prantsuse välivägede suuruse ja jaotuse kohta „Revue Militaire Française“ 1927. a. n-rite andmeil.

Kindral-insener E. Ratzenhofer, „Sõjaraudteed asjandus“ on 1927. a. ja 1928. a. jaan.-veebr. nr. ilmunud artikli lõpp (v. „Sõdur“ nr. 4/5, lhk. 113).

Shveitsi sõjaväe kapten Dr. Däniker, „Kerged kuulipildujad“.

Artikkel „Kerge kuulipilduja „Breda“ on tõlge broshüürist, mis ilmunud tehase „Società Italiana Ernesto Breda, per costruzionei meccaniche“ väljaandel Milanos. Artiklit selgitavad kolm pilti.

Artikkel „Tänavsoomusvankrid“ on erumajor Dr. techn.-insener Fr. Heigl'i artikli lõpp, mis ilmunud sama ajakirja k. a. jaan.-veebr. numbris (v. „Sõdur“ nr. 4/5, lhk. 114). Artiklis toob autor andmeid Itaalia, Poola, Vene, Rootsi, Hispaania, Tšehhoslovakkia ja Ungari soomusautode üfe, kegress- ja 6-rattaliste-autode (Prantsuse „Berliet“ ja Tšehhoslovakkia „Nesseldorfer“) ning ins. Pavesi (Itaalia) traktorite üle. Artiklit selgitavad 8 päevapilti ja 6 eskiisi.

Artikkel „Moodsad tankivastased relvad“ on eelmise autori kirjutis, varustatud 6 päevapildi ja 4 eskiisiga.

Kolonel Paschek, „Sõjaväe organisatsioon ja varustamine“.

Sõjateadusline ülevaade.

Austria Bundesheeri kroonika.

Bibliograafia.

ds.

Bibliograafia.

Uus laskesüsteem kaitseliidus.

Laskmine sportlisel alusel. Trükist ilmunud „Kaitseliidu laskemäärused“.

Lääne-Euroopa vabad kultuurrahvad on aastasadu harrastanud laskesporti. Rootsis, Norras, Soomes, Helveetsias, Prantsusmaal, Poolas, Saksamaal ja teistes riikides katab tihe küttide ühingute võrk maad. Laskesport leiab seal suurt harrastamist. Karastab ta ju nagu iga teinegi spordiharu vaimu ja keha, harjutab esijoones silmi ja käsi, tõstab tahtejõudu ja otsustamisvõimet.

Kaitseliidus, kui riigi julgeoleku ja kodanikkude omakaitse eesmärke taotlevas organisatsioonis on hakatud erilist

tähepanu juhtima laskespordi harrastamise ja levitamise peale. Vastavalt sellele on ellu viidud ja maksma pandud uus laskesüsteem, milline tuntuvalt erineb senistest laskmistest. Uus laskesüsteem on rajatud peaaesjalikult sportlisele alusele ja igale laskmist harrastajale on antud suur vabadus ja võimalused isetegevuseks ja enesearendamiseks.

Võimete kohaselt kõik laskmistest osavõtjad liigitatakse klassidesse — kolm laskurite klassi ja kolm küttide klassi, milledesse pääsemise eel tuleb läbi teha algajate kursus. Iga laskesportlane laskeosavuses edasijõud-

Suusavõistlejad üleriikliste suusavõistluste lõpul 19. veebruaril 1928. a. Tapal.

Keskel Sõjamineister Kindral N. Reek, Kindralstaabi ülem Kindral J. Tõrvand, K.-L. ülem Kindral J. Roska, Läti sõjaväe esindaja Kol. ltn. J. Schihds, Tapa linnapea ja teisi.

mise kohaselt liigub edasi ka laskeklassides kuni esiküttide klassini, milleni väljajõudmisel seistakse rahvusvaheliste võistlejate kõrgel tasapinnal ja avanevad väljavaated olümpia mängudele ja rahvusvahelistele laskevõistlustele pääsemiseks.

Iga mehe tööd hinnatakse ja rahuldatakse moraalselt laskemärkide annetamisega, millised hiljuti Vabariigi Valitsuse poolt kinnitati.

Uudisajaks uues laskesüsteemis on veel see, et peale muude on ettenähtud n. n. v a b a d h a r j u t u s e d, missugu-

seid laskesportlane võib valida, kokkuseada ja lasta laskeradadel täiesti oma äranägemise järele.

Uut laskesüsteemi käsitavad määrused ja reeglid ühes lasketabeliga on avaldatud hiljuti trükist ilmunud „Kaitseliidu laskemäärused sõjaväe pussidest“, missugust raamatut võib saada kaitseliidu peastaabist ja malevate staapidest hinnaga 25 senti tükk.

Uus laskesüsteem on kaitseliitlaste poolt leidnud suurt poolehoidu ja toonud elavat liikumist laskespordi alal.

Sport kaitseväes.

Suusapäev Pärnu garnisonis.

Pärnu garnisoni spordikomisjoni korraldusel peeti ära pühapäeval 4. märtsil garnisoni suusapäev, mis oli ülevaateks mööduva talve kestel suusatamise alal tehtud tööle. Suusapäeva läbiviimiseks oli valitud Pärnu jõe pind, mis kaetud õhukese tasase lumega, garnisoni spordivälja vastu. Ilm suusatamiseks väga soodne, soojamõõtja näitas paar pügalat alla nulli.

Kella 9,45 rivinesid jõe 6. jal. rügemendi ja 3.div. staabi meeskonnad, kes soovisid jälgida huvitavat suusasporti. Suusapäeva jälgima oli ko-

gunud ka suur hulk erainimesi, kui suuskadel samuti ka jala. Kella 9,45 jõudis kohale garnisoni ülem kolonel Rosenberg ja varsti saabus ka diviisi ülem kindral Tõnisson.

Suusapäev algas kell 1000. Kõige esmalt spordiinstruktor noor. leitnant A. Vain mõne sõnaga tuletas meele suusatamise suurt tähtsust meie pikal lumerikkal talvel. Siis demonstreeris tema igasuguseid suusatamise viise, pöördeid, märke tõusmist ja mäest laskumist, missuguseid demonstratsioone täiendas vastavate seletustega.

Järgmise numbrina oli suusatamine hobuste järele, mille viis läbi efektiivikalt meeskond 3.

Pärnu garnisoni suusapäev 4. märtsil 1928.

Võistlejad stardis.

diviisi õppekompaniist, kuna diviisi orkester saatis sõitu vastava viisiga.

Viimase numbrina samal kohal peeti ära garnisonivahelised suusatamise võistlused 3.000 meetri peale ühes klassis. Võistlejad kogunesid starti jões Schmidt'i õlivabriku kohal, kust tuli sõita Sindi-Lodja poole kontrollpostini ja tagasi. Võistlejate varustus: ihupesu, kuub, püksid, poolsaapad, sääresidemed, võõrihm ja vintpüss. Osavõtjaid 6. j. rüü. ja 3. div. õppek, 27 sõdurit.

Kõlas signaalipauk leitnant Elend'iilt ja võistlejatest liit libises lumepinnal justkui lennates Sindi-Lodja suunas. Sel ajal, kui võistlejad parajasti lahkusid stardist, diviisi ülem kõndis läbi pealtvaatajate rivi eest ja andis ülesande pealtvaatajatele: ennustada igalmehele iseseisvalt ja teatada jaoülematele kuni 3-minutilise eksimisega aeg, mis kulub esimesel kohalejõudjal võistlusmaa katmiseks. Lahendajatest umbes 10—15% ennustasid 15 minutit. Üksikuteks ja grupikesteks pudenemistena võistlejad varsti kadusid jõekäänakul asuvate küngaste taha. Lühikese ootamise järele aga juba ilmusid tagasitulejate üksikud sama teed, olles ära käinud kontrollpunktis.

Esimesena jõudis finishi 6. jal. rüü. rms. Hermann Vorst, ajaga 15 min. 1 sek.; 2. — 6. j. r. rms. Oskar Kangur — 15—20; 3. — 6. j. r. rms. Jaak Mõttus — 15—21; 4. — 3. div. õppek. üleajaj. noor. allohv. August Jaakson — 15—37; 5. — 3. div. õppek. üleajaj. van. allohv. Nikolai Panov — 15—45; 6. — 3. div. õppek. üleajaj. noor. allohv. Eduard Jussmann — 15—47; 7. — 6. j. r. kapral Harald Tamm — 15—52; 8. — 6. j. r. noor Johannes Sillaots — 15—54 jne. Esimesed 6 kohaletulnud omandasid järgmised auhinnad: 1. — nahkne rahatask, 2. — kirjutusnõu, 3. — kirjutusriistad karbiga, 4. — kirjutuslaua mapp, 5. ja 6. vastavad diplomaad.

Pärast võistluste lõppu ülesrivistatud kohtadele tulnutele auhinda jagas välja diviisi ülem isiklikult, kes tähendas, et kohtadeletulnute saavutused ei ole suured, kuid võrdlemisi ka mitte väikesed. Oma lõpusõnas auhindade väljajagamise järele diviisi ülem eriti rõhutas, et sport on viimasel ajal kõikjal väga moodi läinud, isegi liiga palju pööratakse tähelepanu kehalisele spordile, kuna vaimline sport selle kiuste kipub ununema äärmisele tahaplaanile. Samuti tihti treeneeritakse

üleliia üksikute kehaosade ebaloomulikke väljarendamist teiste kehaliigete kahjuks. Seesugune spordi võõriti käsitamine kahjuks rekordide tuhinas on läinud niikaugele, et igal aastal kaitseväätenistusse ilmuvaist noortestmeestest hoopis vähesed omavad terve südame ja kopsud. Sellepärast sport, kehaline sport, omagu hindamist ainult sedavõrt, kui võrt ta abil noorte inimeste üldine harmooniline kehaline arenevus ja tugevus tagatakse, aga ei harrasta üksikute kehaosade (näit. käte) erilist väljatreenimist teiste kehaosade (näit. südame) arvel. Kaitsevääte sport andku terveid mehi, aga mitte rekordi mehi.

Lõpuks diviisi ülem avaldas tänu kohtadele tulnuile, kui ka teistele tervislikest suusatamisest osavõtnuile, mille järele orkester võitjatele tushi mängis. Sellega oli suusapäev lõppenud. Rõõmsalt saamused üksused kolonnides orkestri järele oma kasarmute poole. Suusapäev õnnestus kõigil.
H. T—la.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

9666. 6. Règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. II partie, livre I. Organisation générale de l'aéronautique aux armées.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 14 lhk.

9667. 6. Règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. II partie, livre II, titre I. L'aviation de chasse.

9652. 6. Временный боевой устав артиллерии РККА. Правила стрельбы. 122-мм полковыми гаубицами.

9662. 5. Règlement de manoeuvre de l'artillerie. II. partie. L'artillerie au combat.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1926. 157 lhk.

9648. 6. Временный боевой устав артиллерии РККА. Материальная часть гаубицы.

Л., «Воен. Вестник», 1927. 134 lhk.

9664. 6. Instruction sur l'emploi et la conduite du groupe cycliste.

Paris, Charles-Lavauzelle & C. 1927. 16 lhk.

9628. 6. Наставление артиллерии РККА. Стрельба. Правила стрельбы для батарей зенитной артиллерии.

Л., «Воен. Вестник», 1928. 66 lhk.